

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mateja Lesar

**mentor: Red. prof. dr. Bojko Bučar
somentor: Asist. mag. Primož Šterbenc**

***izbrane vojaške intervencije združenih držav amerike v latinski
ameriki in odziv organizacije združenih narodov in organizacije
ameriških držav nanje***

Diplomska naloga

Ljubljana, Barcelona 2002

ZAHVALA

*Moji čudoviti mami, dragima babi in dediju,
Mihi in mojemu Sergiju,
ki mi vedno stojijo ob strani in me podpirajo.
Rada vas imam.*

*Mojim prijateljicam in
prijateljem.
Brez vas bi bilo življenje prazno.*

KAZALO

UVOD	1
1. TEMELJNI POJMI	4
1.1. INTERVENCIJA	4
1.2. LATINSKA AMERIKA	7
2. NAČELO NEINTERVENCIJE V MEDNARODNI SKUPNOSTI	9
2.1. RAZVOJ NAČELA NEINTERVENCIJE V LATINSKI AMERIKI	11
3. POLOŽAJ PRED DRUGO SVETOVNO VOJNO	13
3.1. ZGODOVINA ENOSTRANSKIH INTERVENCIJ ZDA DO DRUGE SVETOVNE VOJNE	13
3.2. DOKUMENTI IN IDEJE, KI IZRAŽAJO ODNOS ZDA DO LATINSKE AMERIKE PRED DRUGO SVETOVNO VOJNO	14
3.3. DOKUMENTI LATINSKOAMERIŠKIH DRŽAV PROTI INTERVENCIJAM	18
3.3. PRIMERI NEKATERIH VOJAŠKIH ENOSTRANSKIH INTERVENCIJ ZDA V LATINSKI AMERIKI DO DRUGE SVETOVNE VOJNE	20
4. POLOŽAJ PO DRUGI SVETOVNI VOJNI	23
4.1. DOKUMENTI IN IDEJE, KI IZRAŽAJO ODNOS ZDA DO LATINSKE AMERIKE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI	24
4.1.1. <i>Nekatere značilnosti vodenja zunanje politike ZDA do Latinske Amerike</i>	27
4.2. OZN IN NJENI POGLEDI NA VOJAŠKO INTERVENCIJO	29
4.2.1. <i>Dokumenti GS OZN</i>	31
4.3. OAS IN NJENI POGLEDI NA VOJAŠKO INTERVENCIJO	35
4.3.1. <i>Začetki organiziranja in ustanovitev OAS</i>	35
4.3.2. <i>Dokumenti OAS</i>	37

4.4.	PRIMERI NEKATERIH VOJAŠKIH INTERVENCIJ ZDA V LATINSKI AMERIKI PO DRUGI SVETOVNI VOJNI	39
4.4.1.	<i>Gvatemala</i>	39
4.4.2.	<i>Kuba</i>	40
4.4.3.	<i>Dominikanska Republika</i>	42
4.4.4.	<i>Nikaragva</i>	43
4.4.5.	<i>Grenada</i>	46
4.4.6.	<i>Panama</i>	52
4.4.7.	<i>Haiti</i>	61
	SKLEP	73
	VIRI	75

S SEZNAM KRATIC

CIA	Central Intelligence Agency (<i>Centralna obveščevalna agencija</i>)
DEA	Drug Enforcement Agency (<i>Oddelek za boj proti mamilom</i>)
GS	Generalna skupščina
MICIVIH	International Civilian Mission to Haiti (<i>Mednarodna civilna misija na Haitiju</i>)
MNF	Multinational force (<i>multinacionalna sila</i>)
OAS	Organization of American States (<i>Organizacija Ameriških Držav</i>)
OECS	Organization of East Caribbean States (<i>Organizacija Vzhodnokaribskih držav</i>)
OZN	Organizacija Združenih narodov
PDF	Panamanian Defense Force (<i>Panamske obrambne sile</i>)
res.	resolucija
SOUTHCOM	Southern Command (<i>Južno poveljstvo</i>)
SZ	Sovjetska Zveza
UFC	United Fruit Company
UNMIH	United Nations Mission in Haiti (<i>Misija Združenih narodov na Haitiju</i>)
UL	Ustanovna listina
USAID	United States Agency for International Development (<i>Agencija ZDA za mednarodni razvoj</i>)
VS	Varnostni svet
ZDA	Združene države Amerike

UVOD

Vojaške enostranske intervencije so v mednarodni skupnosti pojav, s katero se le-ta sooča že ves čas, a pravega odgovora ne najde, kajti četudi so nelegalne, praktično nima mehanizma, s katerim bi jih preprečila. Pojav interveniranja ene suverene države (ali skupine držav) v drugo in odnos do takšnih dejanj se je razvijal skozi stoletja in v mednarodni skupnosti v času po drugi svetovni vojni velja, da je kakršnakoli uporaba sile, s tem pa tudi vojaška intervencija, prepovedana. Izjeme od načela neuporabe sile obstajajo, a so omejene le na nekatere primere, določene z Ustanovno listino Organizacije Združenih narodov (UL, OZN). Kljub temu pa se še vedno dogaja, da se sila uporablja, ko je UL ne predvideva kot upravičeno oz. je ne dovoljuje. V preteklosti je bilo skoraj povsem samoumevno, da države niso enakopravne in da lahko močnejše države kršijo suverenost drugih držav, vendar pa danes obstaja načelo suverene enakosti. Kljub temu pa je kršitev suverenosti držav s strani močnejših držav v mednarodni skupnosti še vedno prisotna.

Namen diplomske naloge je osvetliti nekatere vojaške intervencije Združenih držav Amerike (ZDA) v Latinski Ameriki, predvsem vzroke in opravičila zanje, in odziv mednarodne skupnosti nanje. V nalogi mednarodno skupnost predstavljata mednarodni organizaciji (OZN in Organizacija Ameriških Držav, OAS), ki sta več kot samo preoblikovali dojemanje mednarodnih odnosov v času po drugi svetovni vojni in zamejili pravice in dolžnosti držav (tako svojih članic kot nečlanic). Zanima me, kaj ZDA dovoljuje oziroma s kakšno pravico vojaško in velikokrat enostransko intervenirajo na področju Latinske Amerike in nadalje tudi, kako mednarodne organizacije s svojim delovanjem izpolnjujejo cilje in načela, ki so jih države, kot ustanoviteljice teh mednarodnih organizacij, zapisale v njihovih ustanovitvenih dokumentih.

V diplomski nalogi bom preučevala naslednjo hipotezo:

Združene države Amerike oboroženo intervenirajo na območju Latinske Amerike, ker to območje štejejo za svoje vitalno interesno območje, kljub prepovedi intervencije po obstoječem mednarodnem pravu. Takšne intervencije so tudi v nasprotju s stališči mednarodnih univerzalnih in regionalnih organizacij.

V prvem poglavju bom opredelila temeljne pojme, analiza tematike pa sledi v naslednjih poglavjih. V drugem poglavju bo podan kratek opis razvoja načela neintervencije v mednarodni skupnosti preko mednarodnih dokumentov, s posebnim poudarkom na Latinski Ameriki. Tretje poglavje se bo nanašalo na opis položaja pred drugo svetovno vojno, kjer bom v prvem delu na kratko opisala položaj, v katerem so se ZDA znašle ob svojem nastanku, v drugem delu bodo sledili dokumenti in ideje, ki so jih sprejele ZDA in ki so jih vodili v njihovi politiki do Latinske Amerike do druge svetovne vojne, v tretjem delu bodo omenjeni dokumenti, ki so jih sprejele države Latinske Amerike pred drugo svetovno vojno proti intervencijam, v četrtem delu pa bom navedla nekatere primere vojaških intervencij ZDA v Latinski Ameriki do druge svetovne vojne. V četrtem poglavju se bom osredotočila na dogodke po drugi svetovni vojni. Tako bom tudi v tem poglavju najprej navedla dokumente in ideje ZDA, ki so vplivali na njihov odnos do Latinske Amerike, ter nekatere značilnosti vodenja zunanje politike ZDA do Latinske Amerike, v drugem delu bom predstavila OZN in njene poglede na intervencijo, v tretjem delu pa ideje regionalne organizacije OAS in njen odnos do intervencij v Latinski Ameriki. V četrtem delu bom opozorila na najbolj odmevne vojaške enostranske intervencije ZDA v Latinski Ameriki po drugi svetovni vojni, kjer bodo zadnje tri vojaške intervencije ZDA v Latinski Ameriki podrobneje analizirane. Sklep bo vseboval odgovore na hipotezo, ugotovitve in zaključke do katerih sem v raziskovalnem delu prišla.

Proučevanje v nalogi temelji na analizi uporabljenih primarnih in sekundarnih virov. Pri analizi sem uporabila naslednje metode: zgodovinsko analizo (zgodovinskorazvojno analizo), ekstenzivne študije primerov, primerjalno analizo in opisno metodo. Zgodovinskorazvojno analizo sem uporabila v poglavju, ki se nanaša na zgodovinski del, predvsem pri opisovanju zgodovine vojaških enostranskih intervencij ZDA v Latinski Ameriki, kjer poskušam orisati odnos ZDA do držav Latinske Amerike. Kot ekstenzivne študije primerov so navedene tri zadnje vojaške intervencije ZDA v Latinski Ameriki, izvedene v različnih zgodovinsko-političnih obdobjih, pri katerih so ZDA navajale različne razloge za svoje početje. Primerjalna analiza se nanaša na mednarodne organizacije in sicer, prvič na dokumente, ki kodificirajo mednarodno pravo glede načela neintervencije (predvsem vojaške enostranske intervencije) ter drugič, na njihov odziv glede izvedene vojaške enostranske intervencije. Vse povežem še z opisno metodo.

Zavedam se omejitev, ki jih imajo te metode. Pri prebiranju tako primarnih kot sekundarnih virov je možnih več interpretacij prebranega. Posebej je to verjetno pri sekundarnih virih, kjer je bralec že soočen z avtorjevo interpretacijo teme. Zgodovinska

metoda vedno obravnava temo v določenem časovnem kontekstu, z drugačnim razumevanjem pojava kot je značilen za poznejšega bralca. Torej je potreben kritičen pristop k prebranemu. Kar se tiče omejitve študijev primerov je težko posploševati le iz nekaj primerov. Sama opisna metoda brez analize pa je golo povzemanje že znanega.

V nalogi sem si zadala nekaj tematskih omejitev. Prvič se bom osredotočila na vojaške, večinoma enostranske, intervencije ZDA na območju Latinske Amerike. Tako me v nalogi ne zanima, kako so ZDA v času od njihove osamosvojitve do sedaj intervenirale drugod po svetu. Med intervencijami ZDA v Latinski Ameriki v tem in prejšnjem stoletju bom podrobneje analizirala le zadnje tri, to so vojaška intervencija ZDA na Grenadi 1983, vojaška enostranska intervencija ZDA v Panami 1989 in vojaška intervencija na Haitiju 1994. Seveda bom ostale omenila, a jih podrobneje ne bom analizirala. Kot drugo pa sem omejila svoje razumevanje mednarodne skupnosti; kot je že zgoraj omenjeno, jo predstavljata dve mednarodni vladni organizaciji, in sicer OZN, ki je najpomembnejša mednarodna organizacija,¹ in OAS, ki deluje na območju, povezanem z vsebino naloge.

¹ OZN je univerzalna organizacija z univerzalnimi cilji, poleg tega pa v 103. členu UL piše, da v primeru, ko pride do navzkrižja med obveznostmi članov Združenih narodov po UL in med njihovimi obveznostmi po kateremkoli drugem meddržavnem dogovoru, prevladajo obveznosti iz UL.

1. TEMELJNI POJMI

1.1. INTERVENCIJA

Intervencija je širok pojem, o čigar definiciji tudi strokovnjaki s področja mednarodnih odnosov nimajo enotnega mnenja. Tudi v resoluciji (res.) Generalne Skupščine OZN (GS), s katero je bila sprejeta Deklaracija o nedopustnosti intervencije v notranje zadeve držav in o zaščiti njihove neodvisnosti in suverenosti (A/RES/20/2131) ni natančne opredelitve.²

Türk (1984: 11, 18) poda več definicij intervencije. Tako jo je opredelil kot »pojav v mednarodnih odnosih, ki pomeni samovoljno ali bolj ali manj nasilno vmešavanje države v zadeve, ki spadajo v notranjo ali zunanjo pristojnost druge države« in »pojav v mednarodnih odnosih, katerega subjekt oz. akter je država (in to tako na aktivni kot na pasivni strani), pojav, ki vsebuje uporabo vojaške sile ali političnega ali ekonomskega pritiska, katerega dejanski cilj je strateška ali kakšna druga politična ali gospodarska korist intervenienta in ki ogroža neodvisnost in suverenost žrtve intervencije«.

Za akterje intervencije, ki so lahko aktivni ali pasivni, opredeli države, saj intervencija zaznamuje nek odnos med njimi v mednarodni skupnosti; aktivni akterji so lahko tako: ena država (individualna intervencija), skupina držav (kolektivna intervencija), mednarodne organizacije, ali pa tudi nedržavne tvorbe kot npr. teroristične ali politične skupine in gospodarske organizacije. Pasivni akterji pa so države. (Türk 1984: 12)

Cilji intervencije so krepitev ali ohranjanje moči intervenienta in želja spremeniti način ravnanja države, ki je žrtev intervencije, ali pa začasno prenehanje izvrševanja suverenosti te države. Cilj ni nujno popolna podreditev druge države, torej prenehanje suverenosti države. Čeprav so primarni cilji intervenienta (to so uresničevanje interesov lastne varnosti in lastnih strateško političnih ali ekonomskih koristi) redko jasno oznanjeni, so vsi ostali cilji sekundarnega pomena in včasih služijo za prekrivanje dejanskih ciljev intervenienta. (Türk 1984: 13, 16-17)

Vrste intervencije po Türku (1984: 14-15) so vojaška, politična in ekonomska. Kot klasično obliko nasilnega vmešavanja v notranje ali zunanje zadeve druge države definira

² Več v poglavju 4.2.1.

oboroženo oz. vojaško intervencijo. Ta pomeni poseg ene države v zadeve druge države z vojaškimi sredstvi.³ (Türk 1984: 14, 289)

Politična intervencija je težje opredeljiva; to so politična dejanja, ki pomenijo posredno ali neposredno vmešavanje v notranje ali zunanje zadeve druge države. Natančneje jo je opredelila Deklaracija o nedopustnosti intervencije in vmešavanja v notranje zadeve držav (A/RES/36/103), iz katere lahko razberemo dejanja politične intervencije. Ta dejanja so: uporaba ozemlja na način, ki bi pomenil kršitev suverenosti, politične neodvisnosti, ozemeljske celovitosti in nacionalne enotnosti druge države ali rušenje politične, družbene ali gospodarske stabilnosti le-te (2. člen, II. del, točka b); vsi poskusi destabilizacije ali izpodkopavanja stabilnosti druge države (2. člen, II. del, točka e); pospeševanje, spodbujanje ali podpiranje uporniških ali secesionističnih aktivnosti v drugih državah (2. člen, II. del, točka f); žaljive kampanje, sramotenje in sovražna propaganda z namenom interveniranja ali vmešavanja v notranje zadeve druge države (2. člen, II. del, točka j); ukrepi držav na gospodarskem, družbenem, tehničnem in trgovinskem področju v njihovih mednarodnih odnosih, ki bi pomenili vmešavanje ali intervencijo v notranje ali zunanje zadeve druge države (2. člen, II. del, točka k); izraba in izkrivljanje problema kršenja človekovih pravic kot sredstva za vmešavanje v notranje zadeve druge države (2. člen, II. del, točka l); organiziranje, urjenje, financiranje in oboroževanje različnih skupin, tako na svojem ozemlju, kot na ozemlju tretjih držav, katerih namen je ustvariti podtalno dejavnost, nereda in nemire v drugi državi (2. člen, II. del, točka n); ter sleherno politično dejanje na ozemlju druge države brez soglasja te države (2. člen, II. del, točka o).

Med dejanja **ekonomske intervencije** se štejejo naslednja dejanja: carinska zapora, bojkot (tj. prepoved uvoza), embargo (tj. prepoved uvoza, včasih prepoved celotne trgovine), zloraba ekonomske pomoči z namenom političnega pritiska ter nekatere dejavnosti multinacionalnih podjetij, katerih cilj je pritisk na druge države. V preteklosti ekonomska intervencija ni bila prepovedana, kasneje pa so se izoblikovale norme,⁴ ki zlorabo gospodarskih sredstev v takšne namene prepovedujejo saj lahko ogrozijo politične, kulturne, gospodarske in druge elemente druge države in tako ogrožajo njeno suverenost in pravice, ki jih kot država ima (npr. svoboden izbor političnega, kulturnega, družbenega ali gospodarskega sistema).⁵ (Türk 1984: 15, 302-303)

³ Natančnejša definicija agresije po A/RES/29/3314 je zapisana v poglavju 4.2.1.

⁴ Zapisane tudi v Deklaraciji o nedopustnosti intervencije in vmešavanja v notranje zadeve držav (A/RES/36/103), v 2. členu II. dela, točki c in k.

⁵ Vendar države kljub temu še vedno uporabljajo zgoraj naštetá sredstva kot gospodarska sredstva zunanje politike. Zaradi neenake porazdelitve gospodarskih virov in različnih gospodarskih potreb ter dejstva, da so v

Van Wynen Thomas in Thomas (1963: 160) navajata, da intervencija obstaja, ko se »država ali skupina držav vmeša, s ciljem, da uveljavi/jo svojo voljo, v notranje ali zunanje zadeve druge države, ki je suverena in neodvisna, s katero ima/jo miroljubne odnose, in sicer brez njenega soglasja, da bi ohranila/le ali spremenila/le razmere v tej državi«.

Fernando R. Tesón (1997/1950: 133-136) govori o dveh zahtevah, ki neko dejanje označita za prepovedano intervencijo v tradicionalnem pojmovanju: obstajati morajo sredstva intervencije, ki vsebujejo prisilo ter cilj intervencije, ki je vplivati na zadeve druge države, ki spadajo v njene notranjo zadeve. Stopnja prisile, ki jo neko dejanje vsebuje, da bi s tem vplivalo na zadeve druge države, je tisti dejavnik, s katerim Tesón definira tri vrste intervencije: **mehko intervencijo**, kamor uvršča preprosto razpravljanje, preverjanje in dejanja priporočilne narave (torej ne vsebujejo prisile), **trdo intervencijo**, kamor spadajo ukrepi, ki vsebujejo prisilo (npr. gospodarske in podobne sankcije), vendar ne sile, ter **nasilno intervencijo**, ki vsebuje uporabo sile.

Max Hilaire (1997: ix) pa intervencijo definira kot »neposredno ali posredno uporabo vojaške sile ene države proti drugi državi z enim ciljem: vreči vlado druge države«.

Stephen A. Garrett (1999: 2) povzema tradicionalno teorijo v opredelitvi intervencije v mednarodnih odnosih in sicer kot »vdor ene države z vojaškimi silami na suvereno ozemlje druge države, z namenom določiti politični značaj slednje, v najbolj skrajnih primerih pa celo za njeno popolno podjarmljenje«.

Robert J. Myers (1999: 114), ki se ukvarja s hegemonstvom ZDA, opredeljuje intervencijo z vidika ZDA kot »bolj skrbno odmerjeno in (velikokrat skrito) uporabo sile proti nasprotniku, ki je lahko suverena država ali težko opredeljivo politično ali religiozno gibanje, ki se ga obravnava kot grožnjo varnosti ZDA«.

Naloga se bo ukvarjala z vojaškimi, predvsem enostranskimi intervencijami ZDA v Latinski Ameriki, čeprav je tudi nekaj primerov kolektivnih vojaških intervencij, v katerih so prevladujoče sodelovale ZDA. V nalogi vojaška enostranska intervencija ZDA pomeni nasilen vdor oboroženih sil ZDA na ozemlje določene suverene države Latinske Amerike z uporabo vojaške sile, da bi se dosegla sprememba vlade oz. režima v tej državi in na ta način dosegel cilj, ki naj bi bil ohranjanje nacionalne varnosti ZDA. Na ta način se krši suverenost in ozemeljska celovitost države. Pri vojaški (kolektivni) intervenciji z udeležbo ZDA gre za skupino držav, ki z uporabo oborožene sile vdrejo na ozemlje določene suverene države v

mednarodni skupnosti države odvisne ena od druge, se lahko poslužijo gospodarskih sredstev (tako z namenom nagrade kot z namenom kazni) za doseganje gospodarskih (npr. zagotovitev surovin), pa tudi političnih (npr. širitev vpliva), vojaških (npr. pravica do oporišč) in psiholoških ciljev (npr. izražanje simpatij, prijateljstva do druge države) svoje zunanje politike. (Benko, 1997: 262-269; Russett, Starr 1996: 265-273)

Latinski Ameriki z namenom spremembe vlade oz. režima, vloga ZDA v intervenciji pa je vodilna.

1.2. LATINSKA AMERIKA

Latinska Amerika označuje geografsko področje, na katerem se je v preteklosti razširil kolonialni vpliv Španije in Portugalske in kjer je še danes kot posledica ostala močno zasidrana španska in portugalska kultura (kar se kaže tudi v tem, da sta uradna jezika večine držav na tem geografskem območju kastiljščina (španščina) in portugalščina).

Gre za območje **Srednje in Južne Amerike**. **Srednja Amerika** je razdeljena na Mehiko, kot samostojno celoto, ki sicer prostorsko spada pod kontinent Severne Amerike, a jo zaradi prevladujočih značilnosti obravnavamo pod skupnim pojmom Latinske Amerike, Srednjeameriško otočje, kamor uvrščamo Karibsko otočje ali Velike in Male Antile ter Bahame in Medmorsko Ameriko.

Države, ki jim je skupen ibernski vpliv, vojaške diktature, velike družbene razlike in gospodarski problemi, se razširjajo od 32 stopinj severne geografske širine do 56 stopinj južne geografske širine. (Enciklopedija svetovne geografije 1998: 418)

Države Srednjeameriškega otočja so: Kuba, Jamajka, Haiti ter Dominikanska Republika (delita si karibski otok Hispaniola), Trinidad in Tobago, Grenada, Sveta Lucija (Sv. Lucija), Barbados, Dominika, Antigva in Barbuda, Sveti Krištof in Nevis (Sv. Kitts in Nevis), Sveti Vincenc in Grenadine (Sv. Vincenc in Grenadine), Bahami ter cela vrsta nesamostojnih ozemelj (Bermudi, Portoriko, Kajmanjski otoki, Aruba, Montserrat, Martinik, Guadeloupe, otočji Turks in Caicos, Ameriški deviški otoki, Britanski deviški otoki, Angvila, Nizozemski Antili). Države Medmorske Amerike so: Gvatemala, Belize, Salvador (El Salvador), Honduras, Nikaragva, Kostarika in Panama. Države **Južne Amerike** so: Kolumbija, Venezuela, Gvajana, Surinam, Bolivija, Ekvador, Peru, Brazilija, Paragvaj, Čile, Argentina in Urugvaj. (prav tam)

Skupno število prebivalcev Latinske Amerike je okrog 518.809.000, kar predstavlja 8,5 odstotkov svetovnega prebivalstva. Bruto družbeni proizvod na prebivalca (po kupni moči) držav Latinske Amerike se giblje med 2.700 ameriških dolarjev (Nikaragva, Honduras) in 10.100 ameriških dolarjev (Čile), Haiti pa je najrevnejša država na celini s 1.800 ameriških dolarjev bruto družbenim proizvodom na prebivalca (CIA Factbook: Čile; CIA Factbook: Haiti; CIA Factbook: Honduras; CIA Factbook: Nikaragva; U.N. Nation Population Division). Prevladujoča vera v Latinski Ameriki je katoliška. Države Latinske Amerike imajo

podobne politične sisteme. Prevladuje predsedniški sistem, po modelu ZDA, tako, da je v državah Latinske Amerike izvršilna oblast v rokah šefa države, ki je hkrati tudi šef vlade, zakonodajno oblast predstavlja dvodomni (npr. v Mehiki, Boliviji, Braziliji, Paragvaju, Argentini, Čilu, Haitiju, Grenadi) ali enodomni parlament (npr. v Kostariki, Peruju, Hondurasu, Gvatemali, Nikaragvi, El Salvadorju, Panami). Veliko držav Latinske Amerike, predvsem držav Srednjeameriškega otočja, je članic Commonwealtha. Tako je britanski monarh šef države in imenuje generalnega guvernerja, ki ga predstavlja. (Cambridgeov podatkovnik, 1995: 212-348)

Raba besede Latinska Amerika v nalogi je namenjena označitvi držav Srednje in Južne Amerike.

2. NAČELO NEINTERVENCIJE V MEDNARODNI SKUPNOSTI

Načelo neintervencije je eno izmed načel mednarodnega prava in pomeni pravno prepoved izvajanja intervencije v mednarodnih odnosih (Türk 1984: 18). Prepoved vojaške intervencije je le eden izmed vidikov načela neintervencije, ki velja v mednarodni skupnosti; načelo neintervencije je širši pojem in zajema vse načine interveniranja in vmešavanja v notranje in zunanje zadeve držav. Za ustrezno proučitev vojaških intervencij v nalogi je potreben kratek pregled razvoja načela neintervencije v mednarodnih odnosih z analizo nekaterih mednarodnih dokumentov.

Že v času francoske revolucije je bil v ustavo iz leta 1793 zapisan člen, ki je opredelil načelo neintervencije; francoski republikani so prepovedovali vmešavanje v zadeve drugih narodov in drugim narodom vmešavanje v zadeve francoske republike. Tudi Monrojeva doktrina iz leta 1823 je vsebovala načelo neintervencije.⁶ Čeprav je bil govor predsednika Monroeja, iz katerega se je doktrina razvila, prvotno res osnovan kot odgovor na namene evropskih držav intervenirati v ameriški regiji, so jo ZDA kasneje večkrat uporabljale za opravičevanje svojih vojaških enostranskih intervencij na tem območju. Velesile so tudi v pariški mirovni pogodbi iz 1856 opredelile, da se ne bodo ne enostransko, ne kolektivno vmešavale v zadeve otomanskega imperija. Ta dokument velja za prvi multilateralni mednarodnopravni akt, ki je načelo neintervencije določil kot izrecno pravno prepoved. (Türk 1984: 197, 198)

Pakt Društva narodov je v 10. členu⁷ vseboval določilo o spoštovanju in obrambi ozemeljske celovitosti in politične neodvisnosti držav članic Društva narodov. 15. člen⁸ pa je določil prepoved vmešavanja organizacije v notranje zadeve držav članic, ko spor sodi v notranjo pristojnost držav članic Društva narodov.

Ustanovitev OZN je bil pomemben mejnik za načelo neintervencije, saj najpomembnejši dokument OZN, UL, vsebuje več določil tega načela. Tako o načelu neintervencije govori 7. točka 2. člena, kjer so razmejene pristojnosti med OZN in državami; le-ta svoje pristojnosti omeji tako, da razen, ko gre za prisilne ukrepe iz VII. poglavja UL,

⁶ Več v poglavju 3.2.

⁷ 10. člen Pakta Društva narodov:

»Članice Društva sprejemajo obveznost, da bodo spoštovale in branile teritorialno integriteto in politično neodvisnost vseh članic Društva pred vsako zunanjo agresijo. V primeru agresije, grožnje z agresijo ali pa nevarnostjo pred agresijo, predlaga Svet načine, kako zagotoviti uresničitev te obveznosti.«

⁸ 8. točka 15. člena Pakta Društva narodov:

»Če ena od strank v sporu sodi, da se je spor pojavil na območju, ki ga mednarodno pravo obravnava kot stvar notranje jurisdikcije te stranke, in če Svet temu pritrdi, o tem objavi poročilo in ne sprejema nikakršnih priporočil za reševanje zadeve.«

nima pravice kolektivnega vmešavanja v notranje zadeve držav. Poleg tega pa se je posredno ta akt prepovedal tudi samim državam, ki imajo manj pristojnosti vmešavanja v zadeve drugih držav. Leta 1945 so na konferenci v San Franciscu nekatere latinskoameriške države (Brazilija, Kuba, Ekvador in Panama) vseeno predlagale, da se vanjo zapiše tudi prepoved državam, da intervenirajo v notranje zadeve drugih držav, a je prevladalo mnenje, da je s prepovedjo sile storjeno že dovolj. (Türk 1984: 198-200)

Tudi Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih iz leta 1961 in Dunajska konvencija o konzularnih odnosih iz leta 1963 govorita o prepovedi vmešavanja v notranje zadeve države gostiteljice (41. člen (1. in 3. točka) Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih in 55. člen (1. in 3. točka) Dunajske konvencije o konzularnih odnosih). Konvenciji prepovedujeta kakršnokoli vmešavanje v notranje zadeve države kot npr. vohunjenje, prikrite dejavnosti in organiziranje politične opozicije. Predvidevata tudi sankcije, ki so lahko razglasitev za nezaželeno osebo (*persona non grata*) in odvzem eksekvatur (le v primeru konzularnih odnosov). (Türk 1984: 221)

V Sklepni listini Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi (t.i. Helsinška sklepna listina) iz leta 1975 najdemo med ostalimi tudi načelo neintervencije. Vsa ta načela so odraz občega mednarodnega prava, potrjena v mednarodnih pogodbah. Načela, zapisana v delu z naslovom Deklaracija o načelih, ki urejajo odnose med državami udeleženkami, so: suverena enakost in spoštovanje pravic, ki izvirajo iz suverenosti, vzdrževanje od grožnje s silo ali uporabe sile, nedotakljivost meja, ohranjanje ozemeljske celovitosti držav, mirno reševanje sporov, neintervencija v notranje zadeve držav, spoštovanje človekovih pravic, enakopravnost in samoodločba narodov, sodelovanje med državami in izpolnjevanje obveznosti po mednarodnem pravu v dobri veri.⁹ Drugo načelo te deklaracije govori o vzdrževanju od grožnje s silo ali uporabe sile. Sodelujoče države naj bi se tako v medsebojnih kot v mednarodnih odnosih odpovedale grožnji s silo ali uporabi sile, naperjeno proti ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti katerekoli države, ali ki bi bila kakorkoli nezdržljiva s cilji UL ali te deklaracije. Noben premislek ne more služiti kot opravičilo za grožnjo s silo ali njeno uporabo. S tem namenom naj bi se sodelujoče države odpovedale kakršnikoli grožnji z uporabo sile ali posredni ali neposredni uporabi sile proti ostalim sodelujočim državam. Prav tako naj bi se sodelujoče države odpovedale nasilnim protiukrepom ali kakršnikoli manifestaciji sile z namenom prepričevanja druge sodelujoče države, da se odpove polnemu

⁹ Ta načela ne veljajo le za sodelujoče države, kajti predstavljajo kodifikacijo ter zelo avtoritativno avtentično razlago temeljnih načel mednarodnega občega prava s strani držav udeleženk. Tako so obvezujoča za vse države mednarodne skupnosti. (Degan 2000: 88)

izvajanju suverenih pravic. Ne nazadnje pa naj bi se sila ne uporabljala kot sredstvo reševanja sporov ali vprašanj, ki lahko prerastejo v spor med sodelujočimi državami. Šesto načelo je določilo, da naj bi se države, sodelujoče na konferenci, vzdržale kakršnekoli intervencije, posredne ali neposredne, individualne ali kolektivne, v notranje ali v zunanje zadeve države, ki sodijo v notranje pristojnosti drugih držav udeleženk. Jasno je tudi določilo, da naj se države vzdržijo kakršnekoli oblike oborožene intervencije ali grožnje z njo drugim državam udeleženkam. Nadalje naj bi se države udeleženke tudi odpovedale dejanjem vojaške, politične, gospodarske ali druge prisile z namenom podreditve izvajanja pravic, ki izhajajo iz suverenosti drugih sodelujočih držav, svojim lastnim interesom. Na koncu je poudarilo še, da naj bi se sodelujoče države odpovedale posredni ali neposredni podpori terorističnim in drugim podtalnim dejavnostim, katerih cilj je strmoglaviti režim v drugi sodelujoči državi.

V Pariški listini za novo Evropo iz leta 1990 so države udeleženke v prvem delu (Novo obdobje demokracije, miru in enotnosti) potrdile načela iz Helsinške sklepne listine in se odločile, da bodo ta načela še naprej osnova za doseganje zastavljenih ciljev.

2.1. RAZVOJ NAČELA NEINTERVENCIJE V LATINSKI AMERIKI

Prvi poskusi kodifikacije načela neintervencije v Latinski Ameriki sovpadajo z začetki poskusov organiziranja držav ameriške celine. Leta 1826 so na Panameriškem kongresu, ki so ga sklicali na pobudo Simona Bolívarja, podpisali Pogodbo o stalni uniji, društvu in konfederaciji (The Treaty of Perpetual Union, League and Confederation), ki je med drugim vsebovala tudi načelo neintervencije. Jasneje je bilo to načelo opredeljeno na Hispanoameriškem kongresu leta 1848 v Pogodbi konfederacije (The Treaty of Confederation), v katero so zapisali, da naj se v primeru intervencije tuje vlade ali poskusa oborožene intervencije opozori institucije ene ali več držav v Konfederaciji, da naj od intervenienta zahtevajo, naj ne stori ničesar, kar ni legalno po zakonih narodov, ali ni dovoljeno po njihovih lastnih zakonih, ter, da naj preprečijo izvajanje takšnih zakonov ali odločb, resolucij in razsodb. (Van Wynen Thomas, Thomas 1963: 157-158)

Ideja, da je potrebno načelo neintervencije natančno kodificirati v mednarodni pogodbi, se je še okrepila in postala glavni cilj diplomacije latinskoameriških držav po številnih vojaških enostranskih intervencijah ZDA v Latinski Ameriki pred drugo svetovno vojno. Leta 1929, na šesti Medameriški konferenci v Havani, so ZDA zavrnile sprejem kodifikacije medameriškega prava, ki bi vsebovalo tudi načelo neintervencije in ki ga je

pripravila Mednarodna komisija ameriških pravnikov. (Van Wynen Thomas, Thomas 1963: 158; Brownlie 1963: 97)

Vendar pa sta bili dve naslednji Medameriški konferenci, v Montevideu leta 1933 in v Buenos Airesu leta 1936, bolj uspešni, kajti sprejeli so Konvencijo o pravicah in dolžnostih držav (t.i. Montevideo konvencijo) in Dodatni protokol glede neintervencije,¹⁰ ki sta jasno prepovedala kakršnokoli intervencijo. Tako so bile tudi ZDA, kot podpisnice, obvezane spoštovati načelo neintervencije v Latinski Ameriki.

Tudi v Ustanovni listini OAS je ta prepoved jasno zapisana v več členih.¹¹ (Van Wynen Thomas, Thomas 1963: 159)

Kodifikacija načela neintervencije na južnoameriškem delu celine že od vsega začetka spremlja medameriško gibanje ter tako tvori osrednji del regionalnega prava na ameriški celini, ki je v najbolj dodelani obliki izraženo v dokumentih OAS.

¹⁰ Več v poglavju 3.3.

¹¹ Več v poglavju 4.3.2.

3. POLOŽAJ PRED DRUGO SVETOVNO VOJNO

3.1. ZGODOVINA ENOSTRANSKIH INTERVENCIJ ZDA DO DRUGE SVETOVNE VOJNE

Latinska Amerika je politično-geografsko območje, kjer so vojaške enostranske intervencije izvajane bolj pogosto kot v katerikoli drugi skupini držav v mednarodni skupnosti, saj se dogodijo enkrat na 7 do 8 let (Hilaire 1997: 11; Nye 1990: 100). Da bi razumeli, zakaj si ZDA lastijo to pravico (kajti ravno ZDA so država, ki tu intervenira), moramo poznati širše zgodovinsko ozadje.

Po doseženi osamosvojitvi od Velike Britanije¹² je bil položaj ZDA drugačen, kot je danes, saj je mednarodno skupnost vodila Evropa z Veliko Britanijo na čelu (Spanier 1992/1960: 3). Krhka neodvisnost ZDA je bila podrejena volji evropskih velesil, ki so obvladovale celotno področje okoli ZDA. Politične odnose v mednarodni skupnosti so v tem času urejale norme, ki so bile uvedene z vestfalskim mirom leta 1648 (želja po ohranitvi *statusa quo* v Evropi je uzakonila enako suverenost držav, normo neintervencije, neodvisnost držav, enako pravico do vodenja vojne) (Myers 1999: 116; Evans, Newnham 1998: 572). Odločitev ZDA za osamosvojitve je pomenila tudi željo po vzpostavitvi novega reda: idealistični beg pred vojnami, ki so divjale po Evropi, pred intrigami, pred aristokratsko privilegiranostjo, zatiranjem in velikimi družbenimi razlikami (Myers 1999: 2; Spanier 1992/1960: 6-8). Zunanja politika ZDA do držav Latinske Amerike je bila čisto drugače naravnana, saj so svojo neodvisnost in nacionalno varnost povezovale z neodvisnostjo držav Latinske Amerike in z varnostjo in stabilnostjo celotne celine. Grožnjo državam Latinske Amerike so razumele kot grožnjo lastni varnosti. Tako so se skupaj borile proti stalnim poseganjem evropskih držav preko Atlantika v svoje (nekdanje) kolonije, ki so jih Evropejci opravičevali z različnimi vzroki: pobiranje dolgov, urejanje vlagateljskih sporov in že takrat tudi z zaščito državljanov (Hilaire 1997: 1, 11). Tovrstna opravičevanja so kasneje večkrat uporabile tudi ZDA.

¹² Odločitev Velike Britanije, da denar za svoje vojne dolgove iz preteklih vojn pridobi z zvišanjem davkov v severnoameriških kolonijah, je naletela na velik odpor kolonistov. Po t.i. Bostonski čajanki, ko so v bostonskem pristanišču tovor, ki je prispel iz Velike Britanije, pometali v vodo, je vlada Velike Britanije razglasila izredno stanje. 4. julija 1776 so predstavniki kolonij na kongresu v Philadelphiji razglasili neodvisnost 13 kolonij z Deklaracijo o neodvisnosti. Sedemletna vojna za osamosvojitve se je končala, ko je Velika Britanija priznala neodvisnost ZDA s Pariškim mirom 3. septembra 1783. (Grobelnik, Voje 1994: 156-157)

Dijkink (1996: 51) govori o ustvarjanju ameriške identitete (preden se le-ta ne stopi v »*melting pot*«) skozi dve geopolitični meji: meja z Divjim Zahodom in meja ustvarjena z Monrojevo doktrino. Obe sta označevali enotnost ZDA in njene zunanje politične cilje, ki so segali dlje, kot je bila samo osamosvojitve od Evrope. Druga meja je bila meja več pomenov: jasno je označevala mejno območje vpliva ZDA, mejo, do kamor je segal evropski vpliv in željo po ameriški drugačnosti in ne nazadnje mejo pred intervencijo evropskih velesil. Izgraditev moči ZDA ni bila tako samoumevna in Monrojeva doktrina iz leta 1823 je bila »držno« dejanje ZDA. Nihče ni zagotavljal, da jo bodo ostale države upoštevale in ZDA so bile pripravljene uporabiti tudi silo za obrambo svojih interesov. (Hilaire 1997: 2)

Leta 1898 so ZDA napovedale vojno Španiji in pomagale osvoboditi Kubo izpod španske nadoblasti, vendar so jo po zmagi tudi zasedle.¹³ Chomsky (1999: 76) trdi, da so se ZDA odzvale, ko si je Kuba že izbojevala zmago in osamosvojitve, torej naj bi otok le zamenjal kolonialnega gospodarja, in meni, da v gesti ZDA ni bilo nobene humanitarnosti. Vendar Chesterman (2001: 34-35) pravi, da je med drugim obstajal tudi humanitaren razlog.¹⁴

Kakorkoli že, v tistem trenutku je bilo za ZDA pomembno priznanje njihove moči s strani evropskih velesil, predvsem Velike Britanije, kajti samo na ta način bi lahko cilji in želje Washingtona postale realnost. Hilaire (1997: 2-3) meni, da naj bi se to zgodilo, ko je Velika Britanija privolila v vmešavanje ZDA v spor z Venezuelo glede meje z Britansko Gvajano. Tako naj bi ZDA pridobile status nesporne velesile na ameriški celini.

Iz zgoraj napisanega je razvidno, da se je politika ZDA do sosed z njihovo politično in vojaško okrepitvijo spremenila. ZDA so si z namenom zaščite lastne varnosti prisvojile pravico do poseganja in interveniranja v države Latinske Amerike in s tem preprečitev evropske intervencije. (Hilaire 1997: 1)

3.2. DOKUMENTI IN IDEJE, KI IZRAŽAJO ODNOS ZDA DO LATINSKE AMERIKE PRED DRUGO SVETOVNO VOJNO

ZDA so sprejele tudi celo vrsto dokumentov, s katerimi so želele utemeljiti svoje domnevne pravice.

¹³ Hilaire (1997: 2) meni, da je to dejanje prvi uspešen poskus uveljavitve Monrojeve doktrine. Ob koncu te vojne so ZDA tudi pridobile svoja prva območja vpliva: Guam, Portoriko, Filipine in Kubo.

¹⁴ Španske vojaške oblasti so zapirale uporne Kubance v koncentracijska taborišča, da bi med njimi lažje identificirale revolucionarje. V težkih razmerah je umrlo okrog 200.000 Kubancev. (Farrell v Chesterman 2001: 34)

- MONROJEVA DOKTRINA

Že zgoraj omenjena Monrojeva Doktrina (The Monroe Doctrine), je nastala kot letni nagovor predsednika Monroeja Kongresu 2. decembra 1823, v katerem je govoril o politiki ZDA do Latinske Amerike in Evrope.¹⁵ Predsednik je poudaril, da se v prihodnosti ameriške celine, s svobodnim in neodvisnim stanjem, ki ga je dosegla in ohranila, ne sme imeti več za predmet kolonizacije evropskih sil. V vojne evropskih sil zaradi njihovih zadev se ZDA nikoli niso vključile, kajti tudi njihova politika naj ne bi bila takšna. ZDA naj bi začele pripravljati svojo obrambo samo, če bi prišlo do vdora v že neodvisne ameriške države ali pa bi se resno ogrozilo njihove pravice. Kakršenkoli poskus evropskih sil, da bi razširile svoj politični sistem na katerikoli del zahodne poloble, naj bi bil nevaren za mir in varnost ZDA. ZDA se niso in naj se ne bi vmešavale v že obstoječe evropske kolonije na tem območju. Vendar je predsednik poudaril, da bodo pomenili poskusi katerekoli evropske sile zatreti ali kakorkoli nadzorovati usodo držav, ki so razglasile svojo neodvisnost in jo ohranile, in katerih neodvisnost so ZDA že priznale, sovražno razpoloženje do ZDA. Politika ZDA do Evrope naj bi ostala ista: nevmešavanje v notranje zadeve evropskih sil, priznanje *de facto* vlad kot legitimnih vlad, gojenje prijateljskih odnosov ter jasna, odločna in odkrita politika do teh držav.

Ozadje nagovora in idej Monrojeve doktrine sovпада z grožnjo Svete alianse, ki je hotela v skladu z idejo restavracije zatreti protikolonialna gibanja latinskoameriških ljudstev in obnoviti španske kolonije v Latinski Ameriki, ter napadalno vedenje carske Rusije na severozahodni obali ZDA.¹⁶ (Južnič 1980: 208)

Monrojeva doktrina pomeni začetek urejanja odnosa med Evropo in zahodno poloblo. S to doktrino so ZDA opozorile evropske države, da z nadaljnjim vmešavanjem v zadeve držav na ameriških celinah tvegajo soočenje z ZDA. Vendar doktrine evropske države na začetku niso jemale resno ter so jo proglasile za enostransko deklaracijo ZDA, ki naj ne bi imela podlage v mednarodnem pravu. Nasprotno so bile države Latinske Amerike navdušene nad prizadevanji ZDA, kajti tako bi se ubranile evropskih intervencij.¹⁷ A poleg tega so se

¹⁵ Poimenovana je po Jamesu Monroeju, predsedniku ZDA od 1817 do 1825.

¹⁶ Ideje Svete alianse, ohrapne zveze evropskih sil, ki je nastala na pobudo ruskega carja, pruskega kralja ter avstrijskega cesarja na Dunajskem kongresu 1815, so bili: ohranjanje načel krščanske vere in obstoječih monarhij, varovanje legitimnosti evropskih vlad ter zatiranje revolucionarnih in nacionalnih gibanj. Pridružile so se ji vse evropske celinske države razen Svetega sedeža in Osmanskega imperija, 20. novembra 1815 pa so Rusija, Prusija in Avstrija sklenile sporazum z Veliko Britanijo, vendar je le-ta še pred razpadom alianse odstopila od sporazuma. Sveta aliansa je z zatiranjem liberalnih gibanj v skladu s svojimi idejami uspešno krojila usodo večine držav in narodov na evropski celini. (Evans, Newnham 1998: 228; Türk, 1984: 26-28)

¹⁷ Nekatero države Latinske Amerike so bile v tem času že samostojne in neodvisne: Paragvaj 1811, Argentina 1816, Čile 1818, Peru 1821, Honduras, Nikaragva, Kostarika, Mehika 1821, Brazilija 1822. (Cambridgeov podatkovnik, 1995: 213-306)

jasno zavedale, da ima ta dokument dva obraza in da ga lahko ZDA kadarkoli uporabijo za opravičilo svojih intervencij v Latinski Ameriki. (Hilaire 1997: 11-12)

Ko so ZDA postale svetovna velesila ob koncu špansko-ameriške vojne, je Monrojeva doktrina pridobila na pomenu, odobrili so jo v Društvu narodov in naslednjih 60 let je bil ta dokument temelj politike ZDA v Latinski Ameriki. (prav tam)

- ROOSEVELTOV DODATEK

Decembra 1904 je predsednik Theodore Roosevelt razglasil dodatek k Monrojevi doktrini, t. i. Rooseveltov dodatek (Roosevelt's Corollary).¹⁸ V svojem govoru kongresu je poudaril, da lahko privrženost ZDA Monrojevi doktrini na zahodni polobli prisili ZDA, da, čeprav nerade, v hujših primerih kroničnih nepravilnosti ali nesposobnosti, ki imajo za posledico krhanje vezi v družbi, izvajajo politiko sile mednarodnega policajca.¹⁹ Dodatek je tako potrdil Monrojevo doktrino in jo razširil, kajti ZDA naj bi bile v skladu z njegovo vsebino zavezane intervenirati kadarkoli, ko bi položaj definirale kot kronično nepravilnost pri svojih sosedih oz. naj bi imele pravico do vmešavanja v katerikoli spor, ki ga ima latinskoameriška država z evropsko državo. To se je nanašalo predvsem na dolgove, ki so evropskim državam dovoljevali, da so zaradi neplačanih dolgov zasedle ozemlje (intervenirale) in si tako povrnile škodo. Ta dodatek je zahteval, da morajo ZDA postati pobiralka zapadlih dolgov. Po tej logiki naj bi ZDA postale pooblaščenec oz. skrbnik latinskoameriških držav, ker niso želele, da bi zaradi nerazrešenega spora evropske sile tu intervenirale.²⁰ (Hilaire 1997: 3-4; Schulzinger 1998/1984: 30)

- WILSONOVA DOKTRINA

Thomas Woodrow Wilson je svojo politiko do Latinske Amerike zastavil drugače kot do Evrope, saj so se v času mehiške revolucije (1910-1917) ZDA večkrat vmešale vanjo.²¹

Leta 1910 je izbruhnila revolucija, ki jo je vodila opozicija (t.i. konstitucionalisti) in ki jo je podprl tudi mehiški srednji razred.²² Na mesto predsednika je prišel Francisco Madero. V

¹⁸ 26. predsednik ZDA (1901-1909)

¹⁹ Govor se je nanašal na dogajanje v Dominikanski Republiki. Vlada Dominikanske Republike je vodenje svojih financ prepustila ameriški družbi Santo Domingo Improvement Company. Leta 1901 je vlada Dominikanske Republike izgnala vse ameriške finančnike, saj so le-ti vlado ZDA prosili, naj jim pomaga izterjati denar, ki jim ga je vlada Dominikanske Republike dolgovala. Prav tako je vlada Dominikanske Republike premišljevala o povabilu Nemčiji, da na otoku zgradi vojaško oporišče. (Schulzinger 1998/1984: 29-30)

²⁰ Schulzinger (1998/1984: 30) poudarja, da mnenje zgodovinarjev o tem, kaj je povzročilo nastanek Rooseveltovega dodatka ni enotno. Nekateri trdijo, da naj bi bil rezultat gospodarskih pritiskov, drugi pa, da je nastal kot obramba proti resničnim ali navideznim grožnjam drugih velesil.

²¹ 28. predsednik ZDA (1913-1921)

²² Zgodovinsko dogajanje pred izbruhom revolucije: ZDA so podprle mehiškega politika Benita Juárez in revolucionarje, ki so leta 1867 odstavili habsburškega princa Maximilijana, ki je bil 1864 imenovan za mehiškega cesarja. Juárez je nasledil Porfirio Díaz, diktator, ki je Mehiki vladal do 1911, ko je pobegnil v Pariz.

strahu pred zaplembo svoje lastnine, so Britanci in Američani začeli ukrepati proti novi vladi. Podprli so Victoriana Huerto, Díazovega generala, ki je februarja 1913 izvedel državni udar. Po zmagah na volitvah za predsednika ZDA, Wilson ni želel priznati Huertove vlade, ki je prišla na oblast z udarom, predlagal pa je splošne narodne volitve, ki bi jih organiziralo ameriško veleposlaništvo v Mehiki in ponudil posojilo.²³ Huerta je predlog zavrnil, saj verjetno ne bi bil izvoljen. Tako se je Wilson odločil za politiko »pozornega čakanja« in nevtralnosti (Schulzinger 1998/1984: 52-55). Vseeno pa so ZDA že septembra 1913 intervenirale v južni sosed, da bi zaščitile in evakuirale svoje državljane (Naval Historical Center, Instances of Use of United States Forces Abroad, 1798 - 1993). Konec aprila 1914 so se še enkrat vmešale v notranje zadeve Mehike in sicer s 7.000 vojaki, ki jih je Wilson poslal v podporo konstitucionalistu Venustianu Carranzi.²⁴ Carranza je 20. julija 1914 zavzel glavno mesto, ker pa se ni želel pokoriti vodstvu ZDA, ga do 19. oktobra 1915 le-te niso priznale. Medtem so podpirale Carranzovega tekmeca, Francisca »Pancha« Villo, ki pa se je zaradi tega, ker so ZDA kasneje priznale Carranzovo vlado, počutil izdanega. Vdril je na ozemlje ZDA in v Novi Mehiki s svojo vojsko pobil 19 državljanov ZDA. Tako je Wilson ukazal 11.000 možem, da poiščejo Villo, vstop v Mehiko pa jim je dovolil tudi predsednik Carranza. Sile so se umaknile februarja 1917, ko so se ZDA pripravljale na vstop v prvo svetovno vojno. (Schulzinger 1998/1984: 57-60)

Wilsonova t.i. moralna politika ga je usmerjala v vmešavanje v zadeve suverene države, poleg tega pa se je postavil v vlogo rabsodnika med dobro in slabo vlado, kar priča tudi njegova izjava, da bo naučil republike Južne Amerike izbirati dobre voditelje.²⁵ (The American President, Woodrow Wilson; Instances of Use of United States Forces Abroad, 1798 - 1993; Schulzinger 1998/1984: 57-60)

ZDA so si svoje pravice ustvarjale tudi s podpisovanjem pogodb s posameznimi državami, kot je na primer **Hay-Bunau-Varillina pogodba** s Panamo novembra 1903, ki je

V času njegove vladavine so tuji vlagatelji (predvsem ameriški in britanski) vložili veliko denarja, predvsem v mehiška naravna bogastva (rudniki, plantaže) pa tudi v infrastrukturo (železnica). (Schulzinger 1998/1984: 51-52)

²³ Predlog o volitvah so pripravili uradniki Southern Pacific Railroad in Phelps Dodge Mining Company, ki so na začetku podpirali Huerto, ko pa ga ZDA niso priznale, so menili, da morajo narediti nekaj, s čimer bi zavarovali svoje investicije. (Schulzinger 1998/1984: 53)

²⁴ Povod za podporo Carranzi je bila t.i. afera časti. 10. aprila 1914 je bila zaradi nedovoljenega izkrcanja iz čolna v Tampicu aretirana posadka ladje *U.S.S. Dolphin*. Ko je mehiški častnik na dolžnosti izvedel, da so bili aretirani ameriški mornarji, je takoj odredil njihovo izpustitev in se admiralu Henryju T. Mayu, poveljniku ameriške eskadrilje v Vera Cruzu, tudi opravičil. Vendar je ta zahteval še 21 strelav s topovi v pozdrav časti ZDA, kar je podprl tudi predsednik Wilson. Huerta se je strinjal s to odločitvijo le pod pogojem, da na mehiško salvo odgovori ameriška vojska z enakim številom strelav. (Schulzinger 1998/1984: 56)

²⁵ »I am going to teach the South American republics to elect good men.« (Schulzinger 1998/1984: 55)

ustvarila t.i. območje prekopa (Kanalska cona).²⁶ Po tej pogodbi so ZDA dobile pravico do uporabe tega dela Panamskega prekopa, kot bi bila pod njihovo suverenostjo.²⁷ Podobno je tudi **Amandma Platt** iz leta 1901 določal pogoje, pod katerimi so imele ZDA pravico do intervencije na Kubi (npr. ko naj bi bila ogrožena kubanska neodvisnost, lastnina in življenje) ter pravico do ustanovitve vojaškega oporišča na Kubi. Ta amandma je veljal do leta 1934 in je bil zapisan tudi v stari kubanski ustavi. (Spanier 1992/1960: 125; Lycos Encyclopedia geslo: Platt, Orville Hitchcock)

3.3. DOKUMENTI LATINSKOAMERIŠKIH DRŽAV PROTI INTERVENCIJAM

Samoumevnost vmešavanja ZDA v notranje zadeve držav Latinske Amerike so slednje poskušale na različne načine zaustaviti. Odnos se je sčasoma nekoliko spremenil, vsaj toliko, da ZDA niso bile več obravnavane kot avtomatični zaščitnik teh držav. Na ta način so države Latinske Amerike gradile tudi regionalno, torej medameriško pravo, kjer je imelo načelo neintervencije posebno mesto. Vzroki za to so bili predvsem zgodovinski, in sicer: slabe izkušnje z imperialističnimi velesilami, izkoriščanje mehanizma intervencije za drugačne namene od deklariranih, izvajalci intervencij so bile vedno le velesile, in ne nazadnje, nejasna definicija intervencij ter njihova uporaba vedno le v korist intervenienta. (The Journal of Humanitarian Assistance)

Države Latinske Amerike so, v želji preprečiti intervencije, uporabile več oblik zaščite pred njimi: gradile so delna zavezništva, razvijale so konfederacije in si prizadevale za večjo enotnost med državami celine ter sprejemale dokumente in pobude, ki so bistveno prispevali k postavitvi regionalnih (in s širšim priznanjem tudi globalnih) pravil glede interveniranja v notranje zadeve držav (prav tam). Najbolj znani so naslednji dokumenti in pobude:

- DRAGOVA DOKTRINA

Dragova doktrina (Drago Doctrine),²⁸ je bila poslana kot nota v Washington in sicer kot protest zaradi pomorske blokade Venezuele leta 1902 s strani Italije, Velike Britanije in Nemčije, ki so na ta način želele izterjati svoj dolg. Vsebina note je govorila o tem, da niti sila, niti zasedba ozemlja države dolžnice, nista ustrezna načina, da se pobere javni dolg ali odškodnina za nepravilnosti, ki naj bi bile storjene tujcem. (Hilaire 1997: 13-16; Lycos Encyclopedia geslo: Drago, Luis María)

²⁶ »Canal Zone« je obsegal okrog 16 kilometrov, torej približno 8 kilometrov na vsaki stran prekopa.

²⁷ Več v poglavju 3.4.

²⁸ Poimenovana po Dr. Luisu María Dragu (1859-1921), argentinskemu zunanjemu ministru. (Pequeño Larousse en color 1972: 1134)

Idejo je pred njim razvijal že Carlos Calvo, ki pa je t.i. Calvo doktrino zastavil veliko bolj obsežno. Drago je tako vzel le del te ideje in jo nekoliko razširil.²⁹

To je bil pomemben dokument, ki je kazal željo držav Latinske Amerike, da bi prevzele pobudo in zgradile trdnejše norme prepovedi interveniranja s strani velesil. Čeprav je o problemu interveniranja in javnega dolga govoril že Rooseveltov dodatek, je bila Dragova doktrina še daljnosežnejša: niti evropske velesile, niti ZDA nimajo pravice uporabiti sile ali zavzeti ozemlja v primeru javnega dolga. (Hilaire 1997: 15-16; Montgomery County Public School, U.S. Intervention in L.A.)

ZDA in nekatere države Latinske Amerike so dokument priznale, njena temeljna načela pa so bila priznana tudi na II. Haaški mirovni konferenci (1907) in sicer v Konvenciji o spoštovanju omejitve uporabe sile za pridobitev pogodbenega dolga (The Convention respecting the Limitation of the Employment of Force for the Recovery of Contract Debts), katere besedilo je priredil Horace Porter, tako da se ta konvencija imenuje tudi Drago-Porterjeva konvencija. Države so se s to konvencijo obvezale, da se ne bodo zatekale k uporabi sile, da bi izterjale dolgove v drugi državi, vendar pa ta obveza ni veljala, če je država, ki je dolg dolgovala, odklonila ponujeno arbitražo, ali pa je arbitražo sprejela, a onemogočila sklepanje privolitvene pogodbe oz. ni izvajala izdane odločitve arbitraže. (Hilaire 1997: 16; Türk 1984: 60; Andrassy 1978: 86; Lycos Encyclopedia geslo: Drago, Luis María)

Pred drugo svetovno vojno sta bila sprejeta še dva pomembnejša dokumenta, s katerimi so se države Latinske Amerike želele zaščititi pred vojaškimi enostranskimi intervencijami. To sta Konvencija o pravicah in dolžnostih držav in Dodatni protokol glede neintervencije.

- KONVENCIJA O PRAVICAH IN DOLŽNOSTIH DRŽAV

Konvencija o pravicah in dolžnostih držav je bila podpisana 26. decembra 1933 na sedmi Medameriški konferenci v Montevideu (Van Wynen Thomas, Thomas 1963: 159). 8. člen je vseboval prepoved intervencije: nobena država nima pravice intervenirati v notranje ali zunanje zadeve druge države. Drugi odstavek 11. člena nadalje pravi, da je ozemlje države nedotakljivo in ne sme biti podvrženo vojaški okupaciji ali drugim nasilnim ukrepom, ki bi jih druga država uporabila neposredno ali posredno ali zaradi kateregakoli motiva, celo začasno.

²⁹ Carlos Calvo (1824-1906) je bil argentinski pravnik in diplomat, ki se je ukvarjal z mednarodnim pravom. Njegovo najpomembnejše delo je Mednarodno pravo v teoriji in praksi Evrope in Amerike (Derecho internacional teórico y práctico de Europa y América). (Pequeño Larousse en color 1972: 1055; The Columbia Encyclopedia, geslo: Carlos Calvo)

ZDA so sprejele tekst Konvencije o pravicah in dolžnostih držav, kar je bil tudi *prima facie* dokaz, da so se odpovedale pravici do intervencije za zaščito življenj in lastnine svojih državljanov, saj so v skladu z dobrososedsko politiko (Good Neighbour Policy) napovedale drugačno politiko do latinskoameriških držav. (Brownlie 1963: 96-97)

- DODATNI PROTOKOL GLEDE NEINTERVENCIJE

Na izredni Medameriški konferenci za ohranitev miru, leta 1936 v Buenos Airesu, so države ameriške celine sprejele več dokumentov, med katerimi je bil tudi 23. decembra 1936 podpisani Dodatni protokol glede intervencije (Van Wynen Thomas, Thomas 1963: 159, Brownlie 1963: 97-98).³⁰ V prvem členu je določal, da je posredna ali neposredna intervencija, ne glede na razlog, katerekoli države pogodbenice v notranje ali zunanje zadeve druge države pogodbenice, nedopustna. Predvideval je tudi mehanizme v primeru kršitve tega načela in sicer medsebojna posvetovanja s ciljem izmenjave mnenj in iskanja miroljubne rešitve.

Brownlie (1963: 99) meni, da so bila določila Dodatnega protokola še močnejša kot 8. člen Konvencije o pravicah in dolžnostih držav. ZDA tudi niso izrazile nobene rezerve k Dodatnemu protokolu, obravnavan pa je bil kot jasna odpoved ZDA intervenciji, posebej intervenciji z namenom zaščite življenj in lastnine svojih državljanov.

3.4. PRIMERI NEKATERIH VOJAŠKIH ENOSTRANSKIH INTERVENCIJ ZDA V LATINSKI AMERIKI PRED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Geografska podoba zahodne poloble v 19. in v začetku 20. stoletja je bila ravno tako, kot politična situacija, drugačna kot je danes. ZDA so se zavedale pomembnosti geopolitičnega položaja Latinske Amerike, predvsem ozkega pasu Medmorske Amerike, vedno bolj pa so kazale tudi željo po urejanju podobe tega dela sveta po lastnih zamislih.

Kolumbija, katere sestavni del je bila Regija Panamskega prekopa (Departamento del Istmo), z ZDA ni sklenila pogodbe o izgraditvi prekopa, saj je njen parlament ni ratificiral. ZDA so ubrale pot, ki je bila tudi kasneje značilna zanje in je predstavljala enega od načinov, kako doseči cilj brez neposredne vojaške intervencije. Podprle so boj upornikov za neodvisnost **Paname**, ob odcepitvi leta **1903** pa takoj priznale državo (3. november 1903) in ji ponudile svoje zavezništvo. V zameno pa so 18. novembra 1903 sklenili Hay-Bunau-Varilla

³⁰ Poleg Dodatnega protokola glede neintervencije so sprejeli še Konvencijo o vzdrževanju, ohranitvi in ponovni vzpostavitvi miru ter Konvencijo o koordiniranju, širjenju in zagotovitvi izpolnjevanja obstoječih pogodb med ameriškimi državami. (Brownlie 1963: 97-98)

pogodbo. Leta 1904 so začele graditi Panamski prekop, ki so ga dokončale 1914 in zanj plačevale najemnino, na območju prekopa pa so delovale, kot da bi bile suverene (Pequeño Larousse en color 1972: 1383; Schulzinger 1998/1984: 319).³¹ ZDA so v Panami večkrat vojaško intervenirale; leta **1904**, ko je grozil upor, **1912** in **1918** pa so z intervencijo uredile volilni spor in nadzorovale volitve na območju, ki je bil že izven Panamskega prekopa. (Naval Historical Center, Instances of Use of U.S. Forces Abroad, 1798-1993)

Naslednja država, kjer so ZDA večkrat vojaško enostransko intervenirale, je bila **Dominikanska Republika**, in sicer prvič leta **1905**. ZDA so zasegle carinarnico v pristanišču in tako preprečile, da bi Nemčija, Francija in Italija intervenirale zaradi dolga (Hilaire 1997: 3). Leta **1916** so intervenirale še enkrat, sile pa so v državi ostale do **1924**. (Pequeño Larousse en color 1972: 1132; Naval Historical Center, Instances of Use of U.S. Forces Abroad, 1798-1993)

Na **Kubi**, ki ima pomembno strateško lego in kjer so imele investiranega veliko kapitala, so ZDA intervenirale večkrat. V 20. stoletju prvič **1906**, ko so zasedle otok do **1909** zaradi revolucionarnih gibanj (Spanier 1992/1960: 125). Kasneje še **1912** in **1917**, ko so enote ZDA ostale prisotne do **1920**.

V **Nikaragvo** so ZDA intervenirale leta **1912**, ko naj bi jih predsednik Díaz prosil za podporo, in ostale v državi do **1933** z enoletnim premorom 1925/26. (Pequeño Larousse en color 1972: 1358-1359; A History of U.S. Intervention in Latin America and the Caribbean)

Zanimiva je trditev Josepha Nyeja (1990: 103), da ZDA instrument intervencije uporabijo le poredko, kajti enak oziroma še ustrežnejši rezultat naj bi bilo možno doseči tudi posredno. Drugi način imenuje pomoč »pooblaščenim silam«. Preko urjenja upornikov, policije in vojakov naj bi poskušale doseči njihovo premoč in po zmagi v zameno za podporo upoštevanje interesov ZDA v celoti. Takšen primer bi bila pomoč Panami leta 1903, kjer so se ZDA vmešale v notranje zadeve Kolumbije in po svoje oblikovale potek dogodkov, sicer zakrito, s pomočjo podpore upornikom. Več takšnih primerov najdemo tudi po drugi svetovni vojni (npr. Nikaragva v 80. letih).

Vendar se z Nyevo idejo o pogostosti intervencij ZDA v Latinski Ameriki ni mogoče strinjati. V obdobju do druge svetovne vojne so ZDA izvajale intervencije po celotni Latinski Ameriki zelo pogosto, tako da nobena država Latinske Amerike ni bila nedotakljiva (A History of U.S. Intervention in Latin America and the Caribbean; The Simonides Site,

³¹ Panamske državljane so lahko na tem območju aretirali, jim sodili pod sodno pristojnostjo sodišč ZDA, v angleščini, jeziku, ki ga niso vsi Panamci razumeli. Tu so Panamci opravljali le slabo plačana in nekvalificirana dela. (Schulzinger 1998/1984: 319)

Military History and Archaeology (Minor Military Deployments and Actions). Tako je trditev, da so ZDA uporabile vojaško intervencijo le poredko, neprepičljiva, vsaj za območje Latinske Amerike, kjer so vojaške (večinoma enostranske) intervencije potekale tudi po drugi svetovni vojni.

4. POLOŽAJ PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

T.i. učinek druge svetovne vojne je ZDA naredil za velesilo, kajti vojna jih na njihovem ozemlju ni neposredno prizadela, poleg tega pa so izgradile močno vojsko in industrijsko bazo (Nye 1990: 5). S pomočjo ZDA so se okrepile tudi druge države, predvsem v Evropi, izkušnja zadnje vojne pa je vplivala na odločitev o prepovedi uporabe sile ali grožnje z njo v mednarodnih odnosih. »*Belle époque*« ni trajala dolgo, saj so nasprotni si interesi in želje po globalnem uveljavljanju lastne ideologije (začetki že pred koncem druge svetovne vojne) ustvarili hladno vojno, za katero so bili med drugim značilni bipolarnost, ideološki konflikt med komunističnimi in nekomunističnimi državami, iskanje zavezništev ter oboroževalna tekma.

V Latinski Ameriki se razmere po drugi svetovni vojni glede politike intervencionizma ZDA niso bistveno spremenile. Ustanovitev OZN, napoved dobrososedske politike predsednika Franklina D. Roosevelta, ki jo je nadaljeval tudi Harry S. Truman, večje sodelovanje z latinskoameriškimi državami na formalni regionalni ravni (ustanovitev OAS) ter, že pred drugo svetovno vojno, večja zavezanost ZDA, da se odpovejo vojaški enostranski intervenciji (podpis pogodbe iz Montevidea 1933 ter Dodatnega protokola leta 1936), preklic Plattovega amandmaja leta 1934, umik vojaških sil iz Haitija leta 1934; vse to ni preprečilo velesili, da na tem območju ne bi še naprej vodila svoje politike interveniranja. (Crabb Jr., Mulchany 1990: 75; Evans, Newnham 1998: 205)

Ta politika ni bila več utemeljena le z nasprotovanjem ZDA evropskim intervencijam na tem območju, kajti že T. Roosevelt je pripisal ZDA pravico do vloge »policaja zahodne poloble« (Schulzinger 1998/1984: 29). Novo grožnjo naj bi sedaj predstavljal predvsem mednarodni komunizem. To je bila oznaka za politiko Sovjetske zveze (SZ), ki naj bi »izvažala« ideologijo komunizma, ne samo v svoje satelitske države Vzhodne Evrope, ampak po celem svetu. ZDA so v tem videle grožnjo svojemu političnemu sistemu in vrednotam ameriške družbe. Komunizem se je zdel privlačen marsikateri državi v razvoju, ki je po vojni ravno dosegla samostojnost in neodvisnost ter je iskala model razvoja (predvsem afriške države). SZ je tem državam sporočala, da je bila v začetku stoletja tudi sama nerazvita, kaotična država, med drugo svetovno vojno pa je postala velesila, ki se je postavljala ob bok ZDA. Državam, ki so bile notranje neenotne, politično nestabilne in gospodarsko nerazvite, kar je veljalo tudi za države Latinske Amerike, je ta model ponujal enostavno rešitev: organizacijo in disciplino, nadzor nad družbenimi napetostmi in gospodarski napredek

(Spanier 1992/1960: 135, 148-149). Izhod, ki so ga iz tega položaja, tako ugodnega za komunizem, videle ZDA, je bila odstranitev vzrokov za nastanek takšnega stanja, in sicer s ponudbo pomoči (tehnične, denarne, vojaške). V času predsedovanja Johna Fitzgeralda Kennedyja (1961-1963) so tako celo sprejele neke vrste Marshallov plan za Latinsko Ameriko (Zavezništvo za napredek), ki naj bi državam pomagal pri razvoju (Crabb Jr., Mulchany 1990: 109; Spanier 1992/1960: 156). Kljub temu pa se nasilno vmešavanje ZDA v Latinsko Ameriko ni končalo.³²

4.1. DOKUMENTI IN IDEJE, KI IZRAŽAJO ODNOS ZDA DO LATINSKE AMERIKE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Naslednje doktrine kažejo usmeritev zunanje politike ZDA po drugi svetovni vojni, predvsem pa odnos Washingtona do Latinske Amerike in samoumevnost, s katero naj bi se velesila imela pravico vmešavati v njihove notranje zadeve.

- TRUMANOVA DOKTRINA

12. marca 1947 je Harry S. Truman³³ nagovoril Kongres z namenom pridobitve 400 milijonov ameriških dolarjev v obliki vojaške in gospodarske pomoči, namenjene Grčiji in Turčiji.³⁴ Po mnenju predsednika je bilo nujno potrebno, da se s pomočjo zadrži širitvene namere SZ.³⁵ Zato je v svojem govoru kongresu poudaril, da mora biti politika ZDA

³² Predsednik Kennedy je 13. marca 1961 napovedal Zavezništvo za napredek (Alliance for Progress), s katerim naj bi v naslednjih 10 letih dodal tuji pomoči, ki so jo prejemale države Latinske Amerike, še 20 milijard ameriških dolarjev. Schulzinger (1998/1984: 262) meni, da je bil cilj te pomoči preprečitev ponovitve podobne revolucije, kot se je zgodila na Kubi leta 1959.

³³ predsednik ZDA od 1945 do 1953

³⁴ Že pozimi 1945-46 je Truman pritiske SZ na Iran in Turčijo videl kot neposredno grožnjo globalnemu ravnotežju moči. SZ ni odstranila svoje vojske iz Irana (zaloge nafte, ki bi jih tako SZ pridobila, bi lahko zamajale svetovno ravnotežje v naravnih bogastvih), prav tako pa je od Turčije zahtevala posebne privilegije in ozemeljske koncesije, s katerimi je želela pridobiti nadzor nad ožinami Črnega morja. V nevarnosti naj bi bila tako tudi Grčija, s tem pa bi SZ pridobila veliko območje vpliva. Februarja 1947 je Velika Britanija obvestila ZDA, da se bo zaradi nemogočih gospodarskih pogojev umaknila iz Grčije do marca 1947. Mnenje administracije predsednika Trumana je bilo, da je samo prisotnost britanskih čet onemogočala prihod komunistov na oblast v Grčiji; v primeru, če bi komunisti v Grčiji zmagali, bi bila Turčija še bolj ranljiva in celotno zahodno Sredozemlje bi zagrnila železna zavesa. (Brown 1994/1983: 24-26)

³⁵ George F. Kennan, dolgoletni ameriški veleposlanik v SZ, je v članku z naslovom *The Sources of Soviet Conduct* (Viri sovjetskega vedenja), ki je bil objavljen julija 1947 v reviji *Foreign Affairs*, pod psevdonimom X, analiziral vedenje in obnašanje SZ. V članku je uporabil besedo »containment« za odgovor ZDA na vedenje SZ.

Politično posebnost moči SZ naj bi zaznamovali njena ideologija in okoliščine moči. V članku poskuša avtor najti odgovor na obnašanje SZ. Po zgodovinskem pregledu razvoja ideologije je ugotovil, da sta antagonizem med kapitalizmom in socializmom ter prepričanost o nezmotljivosti vodstva SZ tista dva dejavnika, ki vplivata na obnašanje SZ. Cilj politične dejavnosti vlade SZ je širiti svojo ideologijo. Tako je jasno, da je glavni element politike ZDA proti SZ dolgoročno, potrpežljivo, vendar trdno in budno zadrževanje širitvenih nagnjenj SZ.

Zanimiv je zaključek avtorja, ki po analizi gospodarstva in politike SZ ugotovi, da naj bi bil v tem dvoboju SZ šibkejši tekmeč. Tako naj bi ZDA vstopile v ta boj samozavestne, s svojo politiko trdnega

usmerjena v podporo svobodnih ljudstev, ki se upirajo nameram podreditve oboroženim manjšinam ali zunanjim pritiskom. V govoru je povedal, da bodo ZDA pomagale osvoboditi ljudstva, da si sama izoblikujejo svojo usodo. Verjel je, da mora biti pomoč ZDA gospodarska in finančna, saj naj bi bila le-ta osnova za gospodarsko stabilnost in urejen politični proces. Svobodni ljudje naj bi pričakovali od ZDA podporo za ohranitev njihove svobode. V primeru, da ZDA spodleti v njihovem vodstvu, bi lahko ogrozile, če že ne svetovni mir, pa vsekakor blagostanje lastnega naroda. Ideja, da je pomoč Grčiji in Turčiji nujna, naj bi bila pravzaprav izražena že februarja 1947.³⁶ (Brown 1994/1983: 27)

Politika, ki so ji sledile ZDA povsod po svetu, naj bi bila naravnana v preprečevanje uvedbe nedemokratskih, nepredstavnih režimov in sicer z vsakršno podporo ogroženim deželam oz. njihovim (vsaj v temelju demokratičnim) režimom. V Latinski Ameriki, ki so jo ZDA imele za svoje območje vpliva, sta uporaba Trumanove doktrine in politika zadrževanja pomenili pritisk na države z levo usmerjenimi vladami oz. z levo usmerjenimi gibanji, ki so se borila za oblast. Posledično bi lahko ravnanje ZDA preprečilo državam svobodno izbiro svojega političnega sistema. Vendar v tistem obdobju ni primerov vojaških intervencij ZDA v Latinski Ameriki, saj so se osredotočile na Evropo (izvajanje Marshallovega načrta) in Azijo (Korejska vojna).

- JOHNSONOVA DOKTRINA

Leta 1965 izdana doktrina predsednika Lyndona B. Johnsona pomeni oživitve Eisenhowerjeve politike v Latinski Ameriki.³⁷ Doktrina je govorila o tem, da bodo ZDA prenehale s podporo samo tistim državam Latinske Amerike, ki imajo predstavnike (voljene) vlade in bodo po novem podpirale vlado katerekoli latinskoameriške države, katere interesi naj bi se zdeli združljivi z interesi ZDA. Namen doktrine je bil potrditi pripravljenost ZDA v boju proti jasni in prisotni nevarnosti, da bi komunisti nasilno posegli po oblasti (Evans, Newnham 1998: 286-287). Ravno v tem času so ZDA intervenirale v Dominikansko Republiko in eden izmed deklariranih razlogov vojaške enostranske intervencije je bil tudi

zadrževanja, s katerim se soočijo s SZ z nespremenjeno protisilo na vsakem koraku, kjer se pokažejo znaki poseganja v interese miroljubnega in stabilnega sveta. Šlo naj bi za vprašanje, do katere stopnje lahko ZDA ustvarijo med ljudstvi po svetu vtis države, ki ve kaj hoče, ki se uspešno bori z notranjimi problemi in z odgovornostjo, ki jo ima kot velesila ter, ki je duhovno sposobna ohraniti svojo ideologijo med največjimi ideološkimi tokovi časa. Iz tega avtor izpelje, da naj bi bile ZDA hvaležne stanju, v katerem so se znašle, saj je odnos med ZDA in SZ v svojem bistvu preizkus celotne vrednosti ZDA in Američanov kot naroda med narodi. (Kennan 1947/1987: 852-868)

³⁶ Dean Acheson je v govoru medstrankarski skupini kongresnikov popravil slab vtis, ki ga je naredil sekretar Marshall, ko je dajal vtis, da je ta pomoč nujna zaradi humanitarnih razlogov in lojalnosti do Velike Britanije. (Brown 1994/1983: 27)

³⁷ Imenovana tudi Johnson-Mannova doktrina, saj jo je predsednik oblikoval skupaj s T. C. Mannom, podsekretarjem za Latinsko Ameriko. (Evans, Newnham 1998: 286)

preprečitev širitve vpliva komunistično usmerjene vlade in njen padec.³⁸ 2. maja 1965 je predsednik Johnson v radijskem govoru, v katerem je želel pojasniti to intervencijo, izjavil, da ameriški državljani ne morejo, ne smejo in ne bodo dovolili vzpostavitve še kakšne komunistične vlade na zahodni polobli. Predsednik je bil odločen, da bo preprečil nastanek novega komunističnega režima po vzoru Kube.³⁹ (Hilaire 1997: 65)

- REAGANOVA DOKTRINA

V času predsednika Ronalda W. Reagana (1981-1989) so ZDA podpirale t.i. Kontraše, protivladne sile v Nikaragvi, in vojsko El Salvadorja, ki se je borila proti gverili v svoji državi, in doktrina se je nanašala ravno na te dogodke.⁴⁰ Dogajanje sodi v obdobje hladne vojne, kjer je bilo vse osredotočeno na dve velesili in njuni območji vpliva. V tem obdobju so se ZDA borile za svoje tradicionalno območje interesa (Latinska Amerika) in ta doktrina dokazuje ravno to. V svoji doktrini je Reagan obljubil podporo vsem demokratičnim silam, predvsem v Latinski Ameriki, v boju proti »komunističnim diktatorjem« (Hilaire 1997: 97). Po Reaganovem mnenju je bila legitimnost vlade povezana s strinjanjem in pravicami vladanih. Podpiral je vse borce za svobodo in to pomoč enačil s samoobrambo (Chesterman 2001: 93). Tako naj bi se narodi osvobodili vlad, ki naj ne bi bile izbrane po demokratični poti, ampak naj bi jih imenovali politiki SZ. Vendar Reaganova administracija ni dobila dovolj denarja za izvajanje te doktrine in tako je bil njen vpliv nekoliko omejen. (Spanier 1992/1960: 308)

Poleg doktrin in idej, ki kažejo na odnos ZDA do Latinske Amerike, ta odnos zaznamuje tudi ustanovitev »Medstrankarske komisije za Srednjo Ameriko« (Bipartisan Commission on Central America), ki jo je vodil Henry Kissinger in ki je definirala interes ZDA v Srednji Ameriki kot ohranjanje moralne avtoritete ZDA na tem območju, in ki se je zavzemala za podporo vojaškemu režimu, tudi z denarno in drugo pomočjo. (Dijkink 1996: 65; Stoessinger 1993/1961: 245)

Chomsky (1985: 3-4) meni, da korenine intervencionistične politike ZDA izhajajo iz geopolitične ideje. Tako naj bi ZDA svojo vlogo hegemonov v svetu uresničile s pomočjo ideje »Velikega območja« (Grand Area). Idejo je razvila Skupina za študije o vojni in miru (War-Peace Studies Group) v okviru Sveta za zunanje odnose (Council on Foreign Relations) v letih od 1939 do 1945. Območje, ki so ga v času šestletnih študij označili raziskovalci, naj bi bilo podrejeno gospodarskim potrebam ZDA in naj bi obsegalo ameriški celini v celoti, Daljni

³⁸ Več v poglavju 4.4.3.

³⁹ Z revolucijo na Kubi 1959 je prišel na oblast Fidel Castro, ki je Kubo usmeril v socialistični sistem, se povezal s SZ in tako v neposredni bližini ZDA vodil politiko, kateri so ZDA nasprotovale celo obdobje hladne vojne.

⁴⁰ Več v poglavju 4.4.4.

Vzhod, nekdanji britanski imperij, ki je pospešeno razpadal, Zahodno in Južno Evropo ter države Bližnjega vzhoda, bogate z nafto. Latinska Amerika je bila avtomatično podrejena ZDA, saj je tudi vojni sekretar Henry Stimson maja 1945 izjavil, da ZDA ne zahtevajo preveč, če želijo imeti »svojo malo regijo zase, sploh, ker nikoli ni delala nikomur problemov«. ⁴¹ Tudi Đuka (1984: 592) trdi, da ZDA Srednjeameriško otočje definirajo kot *mare nostrum* in ga skupaj s Srednjo Ameriko štejejo za vitalno interesno območje, kjer imajo strateške, gospodarske in politične interese. Latinska Amerika tudi predstavlja velik trg za ZDA (tretji po vrsti) in vir naravnih bogastev.

4.1.1. Nekateri značilnosti vodenja zunanje politike ZDA do Latinske Amerike

Kljub stalnemu poudarjanju uradne politike, v skladu s katero naj bi bili spoštovanje človekovih pravic, dvig življenjskega standarda in zastopanje demokratičnih idealov po svetu pomembni za ZDA, se v Latinski Ameriki kažejo drugačni trendi (Chomsky 1985: 5). ⁴² ZDA, predvsem v Latinski Ameriki, ne sledijo politiki, ki bi upoštevala zgoraj napisano.

Lars Schoultz (v Chomsky 1985: 20), ki je proučeval odnos ZDA do držav Latinske Amerike, je ugotovil, da je obstajala povezava med zunanjo politiko ZDA do teh držav in kršenjem človekovih pravic v Latinski Ameriki in sicer: bolj ko so bile kršene človekove pravice v neki latinskoameriški državi, več pomoči so ZDA namenjale tej državi.

Edward Herman (v Chomsky 1985: 21), prav tako proučevalec človekovih pravic po svetu, pa je nadalje ugotovil povezavo med kršenjem človekovih pravic, pomočjo, ki jo ZDA namenijo državi in pogoji za naložbe ZDA; rezultati so podobni kot pri Schoultzu: več kršitev človekovih pravic je pomenilo več pomoči ZDA za vlado ter več, ko je bilo naložb ZDA, več pomoči je Washington namenjal tej državi.

V povezavi z dvigom življenjskega standarda v državah Latinske Amerike prav tako težko govorimo, da naj bi ZDA sledile tej ideji v svoji zunanji politiki. Uradne statistike držav sicer kažejo na gospodarsko rast in povečanje bruto družbenega proizvoda, vendar pa dejansko stanje v teh državah ni tako cvetoče.

Demokratizacija, za katero naj bi si ZDA prav tako prizadevale, pa je sledila izključno gospodarskim in drugim nacionalno-strateškim interesom ZDA. Tako so bile

⁴¹ »I think that it's not asking too much to have our little region over here which never has bothered anybody.« (Chomsky 1985: 4)

⁴² Podobno lahko ugotovimo tudi za posamezne primere vojaških intervencij, obravnavane v poglavju 4.4.

pripravljene podpirati tudi nedemokratske režime, v kolikor so bili interesi Washingtona upoštevani.

Zanimive so tudi raziskave in statistike, povezane z vojaškimi intervencijami ZDA, ki se večinoma nanašajo na obdobje hladne vojne. V svojih delih različni avtorji (Nye, Tillema in Van Wingen) statistično analizirajo vojaške intervencije ZDA po svetu.

Nye (1990: 95, 100-102) šteje za uspeh ZDA vojaško enostransko intervencijo v Gvatemali, za poraz pa vojaško enostransko intervencijo na Kubi 1961. V podrobnejši časovni analizi naj bi uspeh za ZDA predstavljali od 1945 do 1973 vojaška enostranska intervencija v Dominikanski Republiki, od 1973 do 1989 pa vojaška intervencija na Grenadi. Razloga, ki sta v analizi na najvišjem mestu, sta grožnja komunizma regiji in grožnja komunizma posamezni državi.

Tillema in Van Wingen (1982: 227-228) sta razčlenjevala vojaške intervencije petih velesil (tudi ZDA) v časovnem obdobju med 1946 in 1980 po celem svetu; dve tretjini vseh intervencij velesil naj bi bili dopustni in pravno opravičljivi in sicer po naslednjih merilih: intervencija na nesamostojnem ozemlju pod suverenostjo velesile; intervencija v državi, ki ima z velesilo podpisano pogodbo o možnosti intervencije; prošnja ali zahteva vlade zaradi nemirov ali zaradi prikritih protiukrepov druge velesile v tej državi; odobritev VS OZN. ZDA so na drugem mestu s polovico vseh intervencij v tem času, ki ustrezajo zgoraj naštetim opravičevanjem. Iz tega lahko sklepamo, da je bila druga polovica vojaških intervencij ZDA v tem času po teh kriterijih neopravičljiva.

Velesile so vnaprej tudi označile svoja interesna ozemlja in sicer z zavezništvi, s pogodbeno intervencijo, z izgradnjo vojaških oporišč v teh (ciljnih) državah, z urjenjem vojaških sil v teh državah ter nesamostojnimi ozemlji. Na tako označenih ozemljih je potekalo kar 80 odstotkov vseh vojaških intervencij velesil; največ vojaških intervencij velesil se je zgodilo v državah, kjer imajo velesile svoja oporišča ali na nesamostojnih ozemljih, od tega so ZDA zunaj tako označenih ozemelj intervenirale kar v 30 odstotkih primerov, kar jih uvršča na vrh seznama. (Tillema, Van Wingen 1982: 231)

Edina vojaška enostranska intervencija v analizi, ki se je nanašala na Latinsko Ameriko, je vojaška enostranska intervencija v Dominikanski Republiki, ki jo avtorja opredelita kot intervencijo v suvereni državi in ki je tudi po UL nelegalna. (Tillema, Van Wingen 1982: 245)

4.2. OZN IN NJENI POGLEDI NA VOJAŠKO INTERVENCIJO

Na »Konferenci Združenih narodov o mednarodni organizaciji«, ki se je začela 25. aprila 1945 v San Franciscu, se je ideja o mednarodni organizaciji, ki bi skrbela za svetovni mir in varnost v mednarodni skupnosti in ki se je razvijala že v času med drugo svetovno vojno, začela uresničevati. Vendar pa je neuspeh Društva narodov vplival na države, da so se načrtovanja mednarodne organizacije lotile bolj skrbno. Tako je bila UL, kjer so zapisani temelji OZN, podpisana 26. junija 1945, veljati pa je začela 24. oktobra 1945, ko jo je ratificiralo pet stalnih članic Varnostnega sveta (VS) in večina ostalih držav podpisnic UL.⁴³ (Bennett 1995/1977: 43-54)

Načela delovanja OZN so zapisana v drugem členu (od 1. do 7. točke). Za to nalogo sta še posebej pomembni 4. in 7. točka 2. člena UL.⁴⁴ Uporabo sile prepoveduje 4. točka 2. člena.⁴⁵ Tako UL prepoveduje uporabo sile nasploh, s tem pa se je prepovedalo tudi vse oblike uporabe sile, ki jih uvrščamo pod pojem intervencije, ter nadalje intervencijo OZN v notranje zadeve držav (razen prisilnih ukrepov po VII. poglavju, ki so nujni za varovanje mednarodnega miru in varnosti), tako pa se je tudi posredno prepovedalo posameznim državam vmešavanje v notranje zadeve drugih držav (Türk 1984: 200-201). Edini dve izjemi od 4. točke 2. člena sta neodtujljiva pravica do individualne ali kolektivne samoobrambe po 51. členu UL ter prisilne akcije, ki jih odobri VS po VII. poglavju (po 42. členu) UL.⁴⁶ Nekateri avtorji med te izjeme štejejo tudi boj proti tuji nadvladi, kar je bilo aktualno

⁴³ ZDA so bile prve, ki so ratificirale UL. Konec julija je bila sprejeta v Senatu z 89 glasovi za in 2 proti. (Bennett 1995/1977: 54)

⁴⁴ 7. točka 2. člena UL:

»Nobena določba te Ustanovne listine ne daje pravice Združenim narodom, da bi se vmešavali v zadeve, ki po svojem bistvu sodijo v notranjo pristojnost države, in tudi ne nalaga članom dolžnosti, da bi take zadeve izročali v reševanje po tej Ustanovni listini, vendar to načelo nikakor ne izključuje uporabe prisilnih ukrepov po VII. poglavju.«

⁴⁵ 4. točka 2. člena UL:

»Vsi člani naj se v svojih mednarodnih odnosih vzdržujejo grožnje s silo ali uporabe sile, ki bi bila naperjena proti teritorialni nedotakljivosti ali politični neodvisnosti katerekoli države, ali pa bi bila tako ali drugače nezdržljiva s cilji Združenih narodov.«

⁴⁶ 51. člen UL:

»Nobena določba te Ustanovne listine ne krati naravne pravice do individualne ali kolektivne samoobrambe v primeru oboroženega napada na člana Združenih narodov dokler Varnostni svet ne ukrene, kar je potrebno za ohranitev mednarodnega miru in varnosti. Ukrepi, ki so se jih člani Združenih narodov lotili, izvršujoč to pravico do samoobrambe, naj se takoj sporočijo Varnostnemu svetu in ne smejo v ničemer posegati v pravico in dolžnost Varnostnega sveta, da na temelju te Ustanovne listine vsak čas ukrene, kar se mu zdi potrebno za ohranitev ali vzpostavitev mednarodnega miru in varnosti.«

42. člen UL:

»Če bi Varnostni svet menil, da ukrepi, določeni v 41. členu, ne bi ustrezali, ali da so se pokazali neustrezni, sme z zračnimi, pomorskimi ali kopenskimi silami izvesti tako akcijo, kakršna bi se mu zdela potrebna za ohranitev ali vzpostavitev mednarodnega miru in varnosti. Taka akcija lahko vključuje demonstracije, blokado in druge operacije, ki se izvedejo z zračnimi, pomorskimi ali kopenskimi silami članov Združenih narodov.«

predvsem v prejšnjem stoletju, ko so se narodi borili proti kolonialni nadoblasti. Tako na prepovedi uporabe kakršnekoli sile temeljijo cilji OZN, kamor sodijo varovanje mednarodnega miru in varnosti, gospodarsko, kulturno in socialno sodelovanje, spoštovanje človekovih pravic ter razvijanje prijateljskih odnosov med državami, članicami mednarodne skupnosti. V 1. točki 1. člena je zapisano, da bo OZN varovala mednarodni mir in varnost ter, da naj se mednarodni spori rešujejo z mirnimi sredstvi, agresijo pa naj se zatre in naj se v primeru grožnje miru začnejo izvajati učinkoviti kolektivni ukrepi.⁴⁷ O mirnem reševanju sporov govori 3. točka 2. člena. Načela tvorijo del mednarodnega občega prava in zato so jih dolžne spoštovati vse države članice mednarodne skupnosti.

Dokumente in odločitve, povezane z intervencijo sprejemata GS in VS. GS je splošen organ organizacije, kjer so zastopane vse države članice. V GS se lahko razpravlja o vseh vprašanih ali zadevah, ki spadajo v okvir UL, poleg tega pa lahko daje priporočila državam članicam, v kolikor VS o njih ne razpravlja. Delo poteka v sedmih odborih in v sami GS (Bennett 1995/1977: 62-64). GS sprejema resolucije, ki imajo značaj pravno neobvezujočih priporočil. Nekatero resolucije imajo vseeno obvezujoč značaj za vse države mednarodne skupnosti, in sicer, če gre za potrditev načel mednarodnega občega prava ali pa če se načela, potrjena v takšnih resolucijah, kasneje spremenijo v norme mednarodnega občega prava. Takšne resolucije se ponavadi poimenuje deklaracije (Degan 2000: 447-448).⁴⁸ VS je organ OZN, ki je prvenstveno odgovoren za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti (1. točka 24. člena UL). Sestavljen je iz petih stalnih držav članic (med katerimi so tudi ZDA), ki imajo po 3. točki 27. člena UL t.i. pravico veta, in desetih nestalnih članic (23. člen UL).⁴⁹ Države članice soglašajo s tem, da sprejmejo in izvršijo odločbe VS v skladu z UL (25. člen UL). VS

⁴⁷ 1. točka 1. člena UL:

Prvi cilj OZN je »varovati mednarodni mir in varnost ter v ta namen: izvajati učinkovite kolektivne ukrepe, da se preprečijo in odvrnejo grožnje miru in da se zatrejo agresivna dejanja ali druge kršitve miru, in si prizadevati, da se mednarodni spori ali pa situacije, ki bi utegnile privedi do kršitve miru, zgladijo ali uredijo z mirnimi sredstvi in v skladu z načeli pravičnosti in mednarodnega prava«.

⁴⁸ Elementi, ki pogojujejo obvezujoč značaj deklaracij, so: imperativen jezik, natančnost in neosebnost teksta, ki izraža voljo držav tako, da se tekst lahko uporabi za katerokoli državo ali situacijo; rezultat glasovanja, kjer naj bi bila deklaracija sprejeta soglasno ali z velikim številom glasov; ter predvsem obnašanje držav po sprejetju deklaracije, tj., da se v svojih dejanjih sklicujejo na deklaracijo in da delujejo po njenih načelih. (Degan 2000: 89)

⁴⁹ 3. točka 27. člena UL:

»Sklepi Varnostnega sveta o vseh drugih vprašanih se štejejo za sprejete, kadar glasuje zanje devet članov, med katerimi pa morajo biti glasovi stalnih članov, /.../«

Odločitve VS se lahko sprejme s kvalificirano večino, vendar so stalne članice VS zaščitene s pravilom, da lahko katerakoli blokira dejavnost z negativnim glasovanjem o vprašanih, ki niso vprašanja postopka. Prožnost se kaže v tolmačenju, da odsotnost države pri glasovanju ne pomeni veta. Čeprav v UL ni v nobenem členu omenjena beseda »veto«, negativno glasovanje stalne članice VS pomeni to pravico. Glede na vzpostavljeno prakso, vzdržanje ali odsotnost stalne članice VS ni enako vetu, čeprav 27. člen UL določa samo »... kadar glasuje zanje ...« (označila M. L.). (Bennett 1995/1977: 89-90)

je tisti organ OZN, ki po 39. členu UL ugotavlja, ali obstoji kakšno ogrožanje miru, kršitev miru ali agresivno dejanje in daje priporočila ali pa odloči, kaj je treba ukreniti v skladu z 41. ali 42. členom, da se ohranita ali vzpostavita mednarodni mir in varnost.

4.2.1. Dokumenti GS OZN

OZN je svoje stališče do intervencije izrazila v več dokumentih. Pomembnejši med njimi so: res. A/RES/20/2131, dodatek k res. A/RES/25/2625, dodatek k res. A/RES/36/103 in dodatek k res. A/RES/42/22. Z definicijo agresije se je ukvarjal dodatek k res. A/RES/29/3314.

1. res. A/RES/20/2131

Z res. A/RES/20/2131 je bila dne 21. decembra 1965 na XX. zasedanju GS sprejeta Deklaracija o nedopustnosti intervencije v notranje zadeve držav in o zaščiti njihove neodvisnosti in suverenosti (109:0:1).⁵⁰

Res. je v uvodu potrdila načelo neintervencije, ki ga razglashajo ustanovne listine regionalnih organizacij (med njimi tudi OAS). Prepoznala je, da je popolno spoštovanje načela neintervencije držav v notranje in zunanje zadeve držav osnova za izpolnjevanje ciljev in načel OZN. Mnenje deklaracije je bilo, da je vojaška intervencija sinonim za agresijo, ki je kot taka v nasprotju z načeli, na katerih naj bi bilo grajeno miroljubno mednarodno sodelovanje med državami.

V prvih treh točkah je opredelila intervencijo. Tako je v 1. točki določila, da nobena država nima pravice intervenirati, posredno ali neposredno, ne glede na razloge, v notranje ali zunanje zadeve katerekoli druge države, ter obsodila oboroženo intervencijo kot tudi vse ostale oblike vmešavanj ali namernih groženj proti osebnosti države ali proti njenim političnim, gospodarskim ali kulturnim elementom. V 2. točki je deklaracija določila, da nobena država ne sme uporabljati ali spodbujati uporabe gospodarskih, političnih ali kakršnihkoli drugih sredstev, da bi prisilila drugo državo, z namenom, da bi dosegla podreitev izvajanja njenih suverenih pravic ali si od nje zagotovila kakršnekoli koristi. Prav tako ne sme organizirati, pomagati, podpihovati, financirati, spodbujati ali tolerirati podtalnih, terorističnih ali oboroženih dejavnosti, ki bi imele za cilj nasilno zrušitev režima te druge države, ali se vmešati v državljanski spopad v drugi državi.

⁵⁰ Za osnovo so vzeli predlog neuvrščenih držav. (Türk 1984: 225)

Od 4. do 7. točke gre za zaščito objekta intervencije (Türk 1984: 227). Res. je v 4. točki določila, da je strogo spoštovanje teh obveznosti osnovni pogoj za zagotovitev, da narodi skupaj drug z drugim živijo v miru, ker izvajanje kakršnekoli oblike intervencije naj ne bi samo kršilo UL, tako v črki kot v duhu, ampak naj bi tudi vodilo v položaje, ki ogrožajo mednarodni mir in varnost.

Deklaracija je pomembna, ker je potrdila načelo neintervencije kot imperativno normo mednarodnega občega prava (Türk 1984: 227). Türk (1984: 227-228) omeni dve sporni značilnosti te deklaracije: res. je pripravljala politični in ne pravni odbor GS, kar je po mnenju nekaterih pomenilo, da je v deklaraciji prevladala politična in ne pravna komponenta, vendar naj bi bil ta problem rešen, ko je pravni odbor kasneje sprejel podobno res. (A/RES/25/2625). Drugi problem je bila dokaj široka opredelitev pojma intervencije. A ta problem so rešile naslednje resolucije, ki so podrobneje opredelile intervencijo.

2. res. A/RES/25/2625

Z res. A/RES/25/2625 je bila dne 24. oktobra 1970 na XXV. zasedanju GS brez glasovanja sprejeta Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov. To deklaracijo je pripravil pravni odbor GS in je tako tudi bolj natančna pri opredelitvi pravnih norm, med katere uvršča tudi načelo neintervencije. V njej so bila natančneje opredeljena pravila mednarodnega občega prava, ki jih UL omenja že v 1. in 2. členu UL. (Degan 2000: 91)

V deklaraciji gre za kodifikacijo več načel, za nalogo pa sta pomembnejši: načelo, da se morajo države v svojih mednarodnih odnosih vzdržati grožnje s silo ali uporabe sile proti ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti katerekoli države ali ki bi bila kakorkoli nezdržljiva s cilji UL ter dolžnost neintervencije v zadeve, ki spadajo v notranjo pristojnost držav, v skladu z UL.

Vsaka država se mora v svojih mednarodnih odnosih vzdržati od grožnje s silo ali uporabe sile proti ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti katerekoli države ali ki bi bila kakorkoli nezdržljiva s cilji UL, kajti grožnja s silo ali njena uporaba predstavlja kršitev mednarodnega prava ter UL in nikoli ne bo priznana kot sredstvo reševanja sporov. Agresivna vojna predstavlja zločin proti miru, za katerega obstaja odgovornost po mednarodnem pravu.

V razlagi načela neintervencije deklaracija opredeli, da nobena država ali skupina držav nima pravice intervenirati, posredno ali neposredno, zaradi kakršnegakoli razloga, v notranje ali zunanje zadeve katerekoli države. Posledično so vojaška intervencija ali druge oblike vmešavanja ali poskusov groženj proti osebnosti države ali njenim političnim, gospodarskim in kulturnim elementom, kršitev mednarodnega prava. Nobena država ne sme

uporabiti ali spodbujati uporabe gospodarskih, političnih ali katerihkoli drugih sredstev z namenom prisile druge države, da bi tako dosegla podreitev izvajanja njenih suverenih pravic in zavarovala kakršnekoli koristi. Nobena država ne bi smela organizirati, pomagati, podpihovati, financirati, spodbujati ali tolerirati podtalnih, terorističnih ali oboroženih dejavnosti namenjenih nasilni zrušitvi režima druge države ali se vmešati v državljanski spopad v drugi državi. Uporaba sile, da bi odvzeli ljudstvom njihovo nacionalno identiteto, je kršitev njihovih neodtujljivih pravic in načela neintervencije. Pravica vsake države je, da si izbere svoj politični, gospodarski, družbeni in kulturni sistem brez kakršnegakoli vmešavanja druge države.

3. A/RES/36/103

Z res. A/RES/36/103 je bila dne 9. decembra 1981 na XXXVI. zasedanju GS sprejeta Deklaracija o nedopustnosti intervencije in vmešavanja v notranje zadeve držav (120:22:6). Ta deklaracija je še natančneje opredelila intervencijo, predvsem tiste oblike, ki niso enake pojmom agresije (Türk 1984: 235-236).⁵¹ Novost deklaracije je bila, da v okviru načela neintervencije obravnava tako pojem »intervencije« kot tudi »vmešavanja«.

Že v 1. členu je bilo zapisano, da nobena država ali skupina držav nima pravice intervenirati ali vmešavati se v kakršnikoli obliki in iz kakršnihkoli razlogov v notranje in zunanje zadeve držav.

V 2. členu se deklaracija razdeli na tri dele, kjer v I. najdemo splošno prepoved intervencije in nevmešavanja, v II. pa dolžnosti, ki iz tega načela izhajajo. V I. delu so bila ponovljena splošna načela, med katerimi so bila nekatera izpostavljena že v prej sprejetih dokumentih: suverenost, politična neodvisnost, ozemeljska celovitost, nacionalna enotnost in varnost vseh držav, nacionalna identiteta in kulturna dediščina njihovih narodov (točka a), suverena in neodtujljiva pravica do odločitve za politični, gospodarski ali družbeni sistem, do razvoja svojih mednarodnih odnosov ter do izvrševanja trajne suverenosti nad svojimi naravnimi viri, v skladu z voljo svojega ljudstva in brez tuje intervencije, vmešavanja, subverzije, prisile ali grožnje v kakršnikoli obliki (točka b). Veliko novosti je bilo tudi v II. delu, med katerimi sta bili pomembnejši: dolžnost države, da poskrbi, da njeno ozemlje ne bi bilo uporabljeno na način, ki bi pomenil kršitev suverenosti, politične neodvisnosti, ozemeljske celovitosti in nacionalne enotnosti ali rušenje politične, gospodarske in družbene stabilnosti druge države (točka b); ter da ne sklepa takih sporazumov z drugimi državami,

⁵¹ V uvodnem delu deklaracije je navedeno, da le-ta upošteva resolucije, ki jih je sprejela OZN in ki se nanašajo na vsebino tega načela, med drugim tudi Deklaracijo o nedopustnosti intervencije v notranje zadeve držav in o zaščiti njihove neodvisnosti in suverenosti.

katerih vloga je intervencija ali vmešavanje v notranje in zunanje zadeve tretjih držav (točka h).

V 6. členu deklaracije je zapisano, da nič v tej deklaraciji ne more nasprotovati dejavnosti, ki jo OZN izvede v skladu s VI. in VII. poglavjem UL.

4. A/RES/42/22

Z res. A/RES/42/22 je bila dne 18. novembra 1987 na XXXXII. zasedanju GS brez glasovanja sprejeta Deklaracija o povečanju učinkovitosti principa o neuporabi sile v mednarodnih odnosih.

1. člen se je razdelil na tri dele. Pomembnejša nova določila I. dela so bila: načelo o vzdržanju grožnje s silo ali uporabe sile je univerzalnega značaja in obvezujoča, ne glede na politični, gospodarski, družbeni ali kulturni sistem oz. odnosov zavezništva (točka 2); določilo, da se ne more sklicevati na nikakršne pomisleke, da bi se upravičilo zatekanje h grožnji s silo ali uporabi sile, ki krši UL (točka 3); ter določilo, da je dolžnost držav, da ne silijo, spodbujajo ali pomagajo drugim državam, da se le-te zatekajo h grožnji s silo ali uporabi sile, ki krši UL (točka 4). V II. delu je bil pomembnejša 14. točka, ki pravi, da naj države napnejo vse sile, da bodo gradile svoje mednarodne odnose na vzajemnem razumevanju, zaupanju, spoštovanju in sodelovanju na vseh področjih.

5. res. A/RES/29/3314

Že leta 1974 je GS na XXIX. zasedanju brez glasovanja sprejela res., s katero je poskusila definirati agresijo.

V uvodnem delu je GS opomnila, da je, v skladu z 39. členom UL, VS tisti, ki ugotovi, ali obstaja kakšno ogrožanje miru, kršitev miru ali agresivno dejanje, in daje priporočila ali pa določi, kaj je potrebno ukreniti v skladu z 41. in 42. členom, da se ohranita ali vzpostavita mednarodni mir in varnost.

V 1. členu je bilo zapisano, da je agresija uporaba oborožene sile s strani države proti suverenosti, ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti druge države ali ki bi bila kakorkoli nezdržljiva s cilji UL OZN, kot je določeno v tej definiciji.

2. člen je opredelil posebno vlogo VS OZN: prva uporaba oborožene sile s strani države, ki je v nasprotju z UL, mora na prvi pogled predstavljati dokaz, da je bilo storjeno dejanje agresije, čeprav lahko VS, v skladu z UL, sklene, da določitev, da je bilo zagrešeno dejanje agresije, ne bi bila upravičena v luči drugih relevantnih okoliščin, vključno z dejstvom, da to dejanje oz. njegove posledice niso zadosti hude.

3. člen je določil dejanja, ne glede na razglasitev vojne in upoštevajoč določila 2. člena, prepoznana kot dejanja agresije:

- a) invazija ali napad s strani oboroženih sil ene države na ozemlje druge države; vojaška okupacija, ki je rezultat take invazije ali napada; ali priključitev ozemlja ali dela ozemlja z uporabo sile;
- b) bombardiranje ali uporaba kakršnegakoli orožja s strani oboroženih sil države proti ozemlju druge države;
- c) blokada pristanišč ali obal države s strani oboroženih sil druge države;
- d) napad s strani oboroženih sil države na kopenske, pomorske ali letalske sile druge države ali njeno mornarico;
- e) uporaba oboroženih sil ene države, ki so na ozemlju druge države v skladu z dogovorom z državo sprejemnico, v nasprotju s pogoji iz dogovora ali kakršnokoli podaljšanje njihove prisotnosti na takem ozemlju tudi po prenehanju dogovora;
- f) dovoljenje države, da se njeno ozemlje uporablja s strani druge države z namenom dejanj agresije proti tretji državi,
- g) pošiljanje s strani države ali na njen ukaz oboroženih band, skupin, neregularnih enot ali plačancev, ki izvajajo dejanja oborožene sile proti drugi državi, ki so tako huda, da dosegajo zgoraj naštetih dejanja, ali pa njena pomembna vmešanost v to.

V 4. členu je bil zapisano, da dejanja, ki so naštetih zgoraj, niso izčrpana in da lahko VS določi tudi druga dejanja, ki so agresija po določilih UL.

5. člen je v 1. točki določil, da nikakršen pomislek, ne politični, gospodarski, vojaški ali drug, ne more služiti kot opravičilo za agresijo. 2. točka 5. člena je definirala agresivno vojno kot zločin proti mednarodnemu miru, ki prinaša mednarodno odgovornost. V 3. točki 5. člena je zapisano, da nobeno ozemlje ali druge koristi, dosežene z agresijo, ne bodo pravno priznane.

V razvoju mednarodnega prava, ki zadeva načelo neintervencije, se opazi, da je vedno več norm kodificiranih v pogodbah, ki jih podpisujejo države in so tako zanje obvezujoče, kar pomeni, da se pravne norme na tem področju urejajo. Poleg tega vsaka naslednja sprejeta deklaracija OZN predstavlja bolj natančno opredelitev načela neintervencije.

4.3. OAS IN NJENI POGLEDI NA VOJAŠKO INTERVENCIJO

4.3.1. Začetki organiziranja in ustanovitev OAS

Ideja o institucionaliziranem združenju držav ameriških celin je spremljala države Latinske Amerike že od njihove osamosvojitve od evropskih kolonizatorjev, vendar se do leta

1948 ni govorilo o organizaciji. Pred letom 1948 so se ameriške države organizirale preko konferenc in kongresov.

Prvo obdobje (od 1826 do 1889) je zaznamoval Panameriški kongres, ki je pomenil začetek panameriškega gibanja. Drugo obdobje (od 1889 do 1949) se je začelo na Prvi mednarodni konferenci ameriških držav v Washingtonu D.C. leta 1889, kjer so ustanovili prvo stalno organizacijo, Trgovinski urad ameriških republik (Commercial Bureau of American Republics), ki se je leta 1910 preimenoval v Panameriško Unijo (Pan American Union) (Stoetzer 1965: 5-6). Preko mednarodnih konferenc ameriških držav se je gibanje utrjevalo in leta 1945 so v Mexico City-ju s Chapultepec aktom sprejeli odločitev (na katero je močno vplival nastanek UL), da je potrebna institucionalizacija z nekim dokumentom, ki bo imel podoben učinek kot UL. Tako so na deveti Mednarodni konferenci ameriških držav v Bogoti 30. aprila 1948 podpisali Ustanovno listino OAS (t.i. Listina iz Bogote), ki je stopila v veljavo 13. decembra 1951, ko sta jo ratificirali dve tretjini držav-podpisnic kar pomeni, da je mednarodna pogodba, ki so jo dolžne spoštovati podpisnice.⁵² (Van Wynen Thomas, Thomas 1963: 36)

Danes OAS šteje 35 članic, vanjo so vključene vse države ameriških celin, njene naloge pa so: krepitev demokracije in spoštovanja človekovih pravic, preprečevanje in odpravljanje nedovoljene trgovine z orožjem, mamili in otroki, preprečevanje korupcije, močnejša gospodarska integracija ter utrjevanje kulturnih vrednot ameriške celine (OAS Cilji). V odnosu do OZN je to regionalna organizacija, ki si v regiji prizadeva za podobne cilje kot OZN.⁵³ Tako bi se lahko povzelo, da je vloga OAS na ameriški celini podobna vlogi OZN na globalni ravni.

Posebnost OAS je, da ima poleg ustanovne listine še dva dokumenta in vsi skupaj tvorijo temelj organizacije. Listina iz Bogote v petem poglavju predvideva podpis posebne pogodbe, ki naj bi se ukvarjala z mirnim reševanjem sporov, t.i. Pakt iz Bogote (Pacto de

⁵² Članice OAS so države, ki so ratificirale Listino iz Bogote. Ustanovne članice so: Argentina, Bolivija, Brazilija, Čile, Dominikanska Republika, El Salvador, Ekvador, Gvatemala, Haiti, Honduras, Kolumbija, Kostarika, Kuba, Mehika, Nikaragva, Panama, Paragvaj, Peru, Urugvaj, Venezuela in ZDA. Vse ostale so pristopile kasneje: Barbados, Trinidad in Tobago (1967), Jamajka (1969), Grenada (1975), Surinam (1977), Dominika, Sv. Lucija (1979), Antigva in Barbuda, Sv. Vincenc in Grenadine (1981), Bahami (1982), Sv. Kitts in Nevis (1984), Kanada (1990), Belize in Gvajana (1991). Nesamostojna ozemlja v regiji niso članice OAS. (OAS Članice)

⁵³ To omogoča 52. člen UL, ki v 1. točki pravi, da »/n/obena določba te Ustanovne listine ne izključuje obstoja regionalnih dogovorov ali ustanov, namenjenih reševanju takih zadev, ki se nanašajo na ohranitev mednarodnega miru in varnosti, a ki so primerni za regionalno akcijo, pod pogojem, da so takšni dogovori ali ustanove in njihova dejavnost združljivi s cilji in načeli Združenih narodov.«, v 1. členu Listine iz Bogote je zapisan stavek, ki pravi, da je znotraj OZN OAS regionalna agencija, ter člen 131, ki pravi, da »/n/obeno določilo te Ustanovne listine ne sme biti razlagano na tak način, da bi oviralo pravice in obveznosti držav članic po Ustanovni listini Združenih narodov.«

Bogota), sprejet prav tako na deveti konferenci (stopil v veljavo 6. maja 1949). V šestem poglavju, ki govori o kolektivni varnosti na ameriški celini, pa predvideva posebno pogodbo, ki naj bi urejala področje kolektivne varnosti – to je bilo uresnično s t.i. Pakt iz Ria (Medameriška pogodba o vzajemni pomoči), ki je bil podpisan 2. septembra 1947 (stopil v veljavo 3. decembra 1948). (Van Wynen Thomas, Thomas 1963: 36-37)

Pomembnejši organi, ki sestavljajo OAS, so Generalna Skupščina, posvetovalna srečanja zunanjih ministrov, Stalni svet, Medameriški svet za integralni razvoj, Generalni sekretariat, Medameriški pravni odbor, Medameriška komisija za človekove pravice ter različne konference (medameriške konference in specializirane konference).

4.3.2. Dokumenti OAS

1. Listina iz Bogote

Listina⁵⁴ v 2. člen določa, da OAS, z namenom uporabe načel, na katerih temelji, in izpolnitvijo svojih regionalnih obveznosti pod UL, razglša naslednje cilje (pomembnejši z vidika (ne)intervencije):

- a) utrjevanje miru in varnosti na ameriških celinah;
- b) uveljavljanje in utrjevanje predstavniške demokracije, s potrebnim spoštovanjem načela neintervencije.

Načela so opredeljena v 3. členu:

- a) mednarodno pravo je nosilni steber vodenja odnosov v njihovih medsebojnih odnosih;
- b) mednarodni red je v osnovi sestavljen iz spoštovanja osebnosti, suverenosti in neodvisnosti države ter zvestega izpolnjevanja obveznosti pogodb in drugih virov mednarodnega prava;
- c) vsaka država ima pravico izbrati, brez zunanjega vmešavanja, svoj politični, gospodarski in družbeni sistem in se organizirati tako, kot bi ji to najbolj ustrezalo ter ima dolžnost, da se vzdrži intervencije v zadeve druge države. Tako naj države glede na zgoraj napisano polno sodelujejo med sabo, neodvisno od njihovih političnih, gospodarskih in družbenih sistemov;
- d) ameriške države obsojajo agresivno vojno; zmaga ne prinaša nobenih pravic;

⁵⁴ Listina iz Bogote je bila večkrat dopolnjena, in sicer leta 1967 s Protokolom iz Buenos Airesa, leta 1985 s Protokolom iz Cartagene de Indias, leta 1992 s Protokolom iz Washingtona in leta 1993 s Protokolom iz Managoe.

- e) dejanje agresije proti eni ameriški državi je dejanje agresije proti vsem ostalim ameriškim državam;

Načelo neintervencije je bilo omenjeno že v 1. členu in v točki a 2. člena, vendar pa je 19. člen natančneje določil, da niti država niti skupina držav nima pravice intervenirati, neposredno ali posredno, ne glede na razlog, v notranje ali zunanje zadeve katerekoli države.⁵⁵ To načelo ne zajema samo oborožene ampak tudi vse ostale oblike vmešavanja ali poskus grožnje proti osebnosti države ali njenim političnim, gospodarskim in kulturnim elementom.

Načelo o neuporabi sile ali grožnje s silo je poudaril 21. člen, ki določa, da je ozemlje države nedotakljivo in da ne sme biti predmet, niti začasne, vojaške okupacije ali drugega načina uporabe sile druge države, posredno ali neposredno, ne glede na razlog. Nobeno pridobljeno ozemlje ali posebne ugodnosti, pridobljene s silo ali sredstvi prisile, naj ne bi bilo priznано. V 22. členu so se države obvezale, da se v svojih mednarodnih odnosih ne bodo zatekale k uporabi sile, razen v primeru samoobrambe v skladu z drugimi obstoječimi pogodbami oz. pri izpolnjevanju le-teh. 23. člen pravi, da sredstva za ohranjanje miru in varnosti v skladu z obstoječimi pogodbami ne pomenijo kršitev načel iz 19. in 21. člena Listine iz Bogote.

OAS se je že v prvem členu obvezala, da ji noben člen Listine iz Bogote ne daje pravice intervenirati v zadeve, ki spadajo v notranjo pristojnost držav članic. V primerjavi z UL je načelo neintervencije v Bogoški listini veliko izrazitejše in jasneje zapisano. Tako se OAS, za razliko od OZN, v nobenem primeru ne sme vmešavati v zadeve, ki spadajo v notranje zadeve držav in to jasno prepove tudi državam članicam.

2. Pakt iz Ria

V 1. členu so stranke sporazuma obsodile agresivno vojno in se obvezale, da se v svojih mednarodnih odnosih ne bodo zatekale h grožnji s silo ali uporabi sile, ki bi bila kakorkoli nezdržljiva z določili UL ali te pogodbe.

V 2. členu so se stranke sporazuma obvezale, da bodo v primeru spora, ki lahko izbruhne med njimi, uporabile sredstva mirnega reševanja sporov in se trudile, da uredijo vsak tak spor med njimi s sredstvi, ki jih določa medameriški sistem, preden ga predložijo GS ali VS.

⁵⁵ 2. odstavek 1. člena Listine iz Bogote:

»OAS nima nobenih drugih pristojnosti, razen tistih, zapisanih v Listini, nobeno od določil le-te pa je ne pooblašča, da lahko intervenira v zadeve, ki spadajo v notranjo pristojnost držav članic.«

3. člen je v 1. točki določil, da se stranke pogodbe strinjajo, da bo oborožen napad katerekoli države na ameriško državo razumljen kot napad na vse ameriške države in posledično se vsaka država obveže, da bo pomagala v spoprijemanju z napadom v izvajanju neodtujljive pravice individualne ali kolektivne samoobrambe, ki jo priznava 51. člen UL.

V 9. členu so definirale dejavnosti, ki jih Posvetovalni organ lahko opredeli kot agresijo: (a) neizzvan oborožen napad države na ozemlje, ljudi ali na kopno, morje ali letalske sile druge države ter (b) invazija oboroženih sil države na ozemlje ameriške države, s prestopom mej, ki so demarkirane v skladu s pogodbo, s sodno odločitvijo ali z arbitražno dodelitvijo, oz. v primeru, da ne obstaja tako označena meja, invazija na regijo, ki je pod učinkovito pristojnostjo druge države.

Regionalno medameriško pravo je, kar zadeva načelo neintervencije, kodificirano v mednarodnih pogodbah, ki so rezultat dela regionalne organizacije na tem področju. Načelo neintervencije je jasno opredeljeno in tudi obvezujoče za države podpisnice, ki so tudi članice te organizacije. ZDA so s svojimi dejanji kršile nekatere pravne norme, ki so jih same pomagale ustvariti in za katere so se same obvezale, da jih bodo spoštovale.

4.4. PRIMERI NEKATERIH INTERVENCIJ ZDA V LATINSKI AMERIKI PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

4.4.1 Gvatemala

Gospodarski subjekti s sedežem v ZDA so v države Latinske Amerike veliko vlagali in ta kapital so želele ameriške administracije zaščititi. Prvi resnejši incident se je zgodil v Gvatemali, ko so ZDA **27. junija 1954** izsilile padec vlade Jacoboa Arbenza, demokratično izvoljenega levo usmerjenega politika (na volitvah 1950 je dobil 65 odstotkov glasov), ki je med drugim želel dokončati tudi agrarno-zemljiško reformo svojega predhodnika Juana Jose Arevala. (Hilaire 1997: 25; Hobden, Wyn Jones 1997: 138)

Težave so se pojavile, ko je gvatemalska vlada želela nacionalizirati okrog 150.000 hektarjev neobdelane zemlje v posesti United Fruit Company (UFC), družbe iz ZDA. Nadomestilo gvatemalske vlade je vodstvo UFC zavrnilo kot neprimerno, v gospodarstvo pa se je vmešala ameriška politika in z uporom gvatemalskih upornikov, ki so ga podprle ZDA (in vodila Centralna obveščevalna agencija, CIA), je bila strmoglavljena Arbenzova vlada (World History Archive: The Retrospective History of Guatemala (Doyle, Kornbluh); Hilaire

1997: 26, 36-37; Failures of the U.S. Foreign Policy).⁵⁶ Nova vlada, pod vodstvom Carlosa Castilla Armasa, ki je sodeloval pri prevratu, je preklicala odvzem zemlje UFC (Hilaire 1997: 41). Začelo se je obdobje menjav vojaških diktatur in kršitev človekovih pravic.

Primer kaže enega izmed načinov delovanja ZDA v Latinski Ameriki v 50. letih; za ohranitev gospodarskih interesov in ustvarjanja držav po svojih merilih naj bi bila primerna tudi politika interveniranja oz. izdatna pomoč upornikom proti legalni in legitimni vladi, čeprav takšna politika ni sledila normam mednarodnega prava. Tudi dejstvo, da je vlada nedemokratična, ni spremenilo pripravljenosti ZDA za podporo vojaškim diktaturam v Gvatemali. Še več, na ozemlju Gvatemale so urili vojake za misije pri različnih nalogah odstranitvev neželenih vlad v Latinski Ameriki (npr. urjenje upornikov za odstranitev Castrovega režima). (Wiener, Jared: Bay of Pigs Report)

4.4.2. Kuba

S težnjami SZ po širitvi območja vpliva so se ZDA na svojem interesnem območju počutile ogrožene, poseben udarec pa je bilo dogajanje na Kubi, ki je vodilo do največje krize v hladni vojni.

V kubanski revoluciji 1. januarja 1959 je Fidel Castro zrušil režim Fulgencia Zaldivara Batiste (Schulzinger 1998/1984: 154-155, 255).⁵⁷ Zaradi Castrove komunistično-socialistične ideologije se je odnos med ZDA in Kubo začel zaostrovati (trgovinska blokada, prekinitvev diplomatskih odnosov (Spanier 1992/1960: 125).⁵⁸ ZDA (oz. CIA) so že 1959 začele načrtovati tudi vojaško operacijo na Kubi, imenovano Program prikrite akcije CIA proti Castrovem režimu (A Program of Covert Action Agency Against the Castro regime), ki se je zaključila z neuspešno operacijo v Prašičjem zalivu **17. aprila 1961** (Wiener, Jared: Bay of Pigs Report; Failures of the U.S. Foreign Policy).⁵⁹ Za ZDA je to pomenilo izgubo ugleda,

⁵⁶ Nekateri ključni člani zunanjepolitičnega osebja administracije predsednika Eisenhowerja so bili finančno povezani z UFC. (Hodben, Wyn Jones 1997: 138)

⁵⁷ Leta 1933 je prišel na oblast liberalni profesor Ramón Grau San Martín. V vojaškem udaru proti Carlosu Mauelu de Céspedesu, ki je bil na oblasti le kratek čas, mu je pomagala skupina vojaških oficirjev pod vodstvom narednika Batiste. Grau je takoj preklical veljavnost Plattovega amandmaja, prenehal z odplačevanjem posojil New York's Chase National Bank ter začel z razlastitvami plantaž v lasti Američanov. Vendar njegovi ukrepi niso ustrezali ZDA, pa tudi vojaški krog, ki mu je pomagal na oblast, se ni strinjal z njegovo politiko. Januarja 1934 je Batista z vojaškim udarom prevzel oblast. ZDA so podprle Batisto. Z njimi je navezal tesne stike, vključen pa naj bi bil tudi v organiziran kriminal v ZDA. (Schulzinger 1998/1984: 154-155, 255)

⁵⁸ Čeprav so Castrovo prevzem oblasti liberalni politiki ZDA pozdravili, saj so ga imeli za zmago nad sramotnim diktatorstvom Batiste. Castro je imel celo govor na Harvardu aprila 1959. (Schulzinger 1998/1984: 255)

⁵⁹ Na večer 16. aprila 1961 se je 1.511 kubanskih izgnancev, urjenih pod vodstvom CIA v Gvatemali, pripravilo na izkrcanje na Kubi in povzročitev splošne vstaje proti Castru ter prevzem oblasti. Ponoči iz 16. na 17. april 1961 so se izkrcali na južnem delu Kube, v Prašičjem zalivu (Bahia de Cochinos). Načrt se je izjalovil, ko je

padec Kennedyjevih prizadevanj v njegovi antikolonialistični politiki, za Kubo dvig podpore Castru, za preostalo Latinsko Ameriko pa povečan strah držav pred podobnimi intervencijami. (Spanier 1992/1960: 126)

Že naslednje leto je prišlo do t.i. Kubanske raketne krize. **15. oktobra 1962** je vohunsko letalo ZDA odkrilo, da se na Kubi nameščajo rakete, ki bi lahko nosile jedrske konice (Spanier 1992/1960: 128; Wiener, Jared: Bay of Pigs Report; Evans, Newnham 1998: 110). Obala ZDA je bila oddaljena le 90 milj (okrog 145 km). Predsednik Kennedy je 22. oktobra 1962 ukazal začetek blokade, mobiliziral dodatne vojaške enote in opozoril, da bo kakršenkoli jedrski napad iz Kube proti katerikoli državi na zahodni polobli razumljen kot napad SZ na ZDA, ki naj bi zahteval povračilne ukrepe proti SZ (Brown 1994/1983: 170). Kriza se je razpletla 27. oktobra 1962 z umikom raket s Kube, vendar pa so morale ZDA zagotoviti, da Kube ne bodo napadle in da bodo umaknile jedrske rakete Jupiter iz Turčije, katere so tja namestile aprila 1962. (Brown 1994/1983: 165-172; Hilaire 1997: 45; Evans, Newnham 1998: 111; Reynolds 2000: 180; Stoessinger 1993/1961: 241)

Prvi poseg na otok aprila 1961 je pomenil intervencijo ZDA v suvereni državi. Vloga ZDA je bila prikrita, vendar pa je bila administracija predana cilju, saj so prevrat pripravljali dve leti. Kljub vsemu je bilo urjenje upornikov nezadostno. Prav tako so ZDA precenjevale svojo in podcenjevale Castrovo moč. (Wiener, Jared: Bay of Pigs Report)

Pri drugem incidentu sta se državi obtoževali, da naj bi kršili mednarodno pravo: ZDA so obtožile Kubo, da krši mednarodnopravne norme, ker je na svojem otoku gostila tuje orožje in s tem grozila varnosti ZDA. ZDA so dogodek interpretirale še širše, in sicer kot neposreden izziv SZ v tradicionalnem območju interesa ZDA; Kuba pa je ZDA obtožila, da v miroljubnem času izvajajo pomorsko blokado v kubanskih ozemeljskih vodah (Hilaire 1997: 50-51). Odgovor Kube je bil, da lahko kot suverena država poseduje orožje, kajti slaba izkušnja s Prašičjim zalivom je omajala zaupanje v ZDA in počutila se je ogroženo; tako naj bi imela orožje le za obrambo. Kuba je sicer lahko ogrožala ZDA, a s tem ni kršila mednarodnega prava, kajti nobena pogodba ji ni omejevala ukrepov, ki jih je sprejela (prav tam). ZDA naj bi našle opravičilo za blokado v Rio paktu. Ta dovoljuje uporabo mehanizmov, kot je blokada le v primeru, če je država napadena (2. točka 3. člena), kar pa ZDA niso bile. (Hilaire 1997: 53)

Oba incidenta, predvsem prvi, pomenita uveljavljanje volje ZDA na območju svojega vpliva. ZDA so želele na »svojem območju« države, ki bi sledile njihovi ideologiji, ne glede

slabo opremljene in nezadostno izurjene upornike v 48 urah aretirala kubanska vojska. (Schulzinger 1998/1984: 263; Wiener, Jared: Bay of Pigs Report)

na kršitev mednarodnega prava in na dejstvo, da držav v mednarodni skupnosti ne omejuje nobena pravna norma, ki bi jim zapovedovala, kakšni ideologiji naj sledijo. (Hilaire 1997: 23)

4.4.3. Dominikanska Republika

Prva neposredna vojaška enostranska intervencija ZDA po drugi svetovni vojni se je zgodila v Dominikanski Republiki **28. aprila 1965**.

16. avgusta 1930 je bil za predsednika imenovan general Rafael Leonidas Trujillo Molina (Rincón Dominicano: La era de Jefe). Diktator, ki je v čistkah pobil 16,6 odstotkov prebivalstva, je vladal do 30. maja 1961, ko je bil nanj izveden atentat (s pomočjo CIA) (Pequeño Larousse en color 1972: 1512; Rincón Dominicano: La era de Jefe). Na volitvah decembra 1962 je zmagal Juan Bosch Gavino s svojo stranko (Revolucionarna dominikanska stranka) ter sestavil novo vlado, ki je vladala le do julija 1963, ko je bil izveden vojaški udar (Hilaire 1997: 55; Rincón Dominicano: Juan Bosch Gavino). Novo vlado Donalda Reida Cabrala so podpirale ZDA. Odnosi med pristaši Cabralove in Boscheve vlade so 24. aprila 1965 dosegli vrelišče, tako da je predsednik Johnson v podporo vojaški hunti, da bi preprečil njen padec, najprej poslal 400 marincev, v nekaj dneh pa jih je bilo tam že 23.000. Eden izmed ciljev vojaške enostranske intervencije ZDA naj bi bila tudi rešitev državljanov ZDA, vendar pa so se enote ZDA vpletle v državljansko vojno med pristaši vojaške hunte in izvoljene vlade. (A History of U.S. Intervention in Latin America and the Caribbean)

Na predlog ZDA se je 3. maja 1965 v reševanje položaja vključila OAS, ki je z res. 6. maja 1965 odobrila ustanovitev Medameriške mirovne sile, v katero so bili vključeni vojaki držav članic OAS. Tako so ZDA del svojih sil umaknile (okrog 22.000 vojakov), preostali del pa se je vključil v Medameriško mirovno silo pod brazilskim poveljstvom. (Chesterman 2001: 70-71)

Že 3. maja 1965 je parlament (izvoljen že v času Boscheve vlade) potrdil vlado Caamana Dena, ki pa je ZDA niso priznale. Njegova vlada je vodila državo do 3. septembra 1965, ko je odstopila, na mesto začasnega predsednika pa je prišel Hector García Godoy. (Murphy 1996: 94; Rincón Dominicano: La intervención de 65)

Primer je lahko ilustracija, kako nepomemben je bil za ZDA način prihoda vlade na oblast (čeprav se ZDA razglašajo za tiste, ki naj bi v svetu zastopale demokratične ideale), dokler so interesi Washingtona upoštevani (o čemer govori Johnsonova doktrina).

Zanimiva je tudi vloga OAS, ki je kot regionalna organizacija poskusila izvajati mirovno operacijo (peacekeeping). Medameriška mirovna sila je državo zapustila 21.

septembra 1966. Vseeno pa mirovna operacija ni legalizirala začetne vojaške enostranske intervencije ZDA v Dominikansko Republiko. (Chesterman 2001: 71; Rincón Dominicano: La intervención de 65)

Vojaška enostranska intervencija v Dominikanski Republici je sprožila tudi vprašanje povabila intervenientu, ki naj bi ga izrazila vlada Dominikanske Republike in s katerim so ZDA opravičevale vojaško enostransko intervencijo. Hilaire (1997: 67) je tako opravičilo s povabilom ovrigel, kajti vlada je bila le začasna, poleg tega, da je bila vsebina prošnje nejasna (število vojakov, trajanje, namen intervencije).⁶⁰

4.4.4. Nikaragva

Zanimiv je primer Nikaragve, kjer ni šlo za neposredno vojaško enostransko intervencijo, vseeno pa je šlo za kršitev mednarodnopravnih norm s strani ZDA, o čemer je odločalo tudi Meddržavno sodišče v Haagu.

Po padcu dinastije Somoza, ki je vladala Nikaragvi od 1937 do 1979, je na oblast prišla koalicija upornikov, zmagovalcev državljanske vojne (1976 do 1979), ki jo je vodila Sandinistična nacionalna liberalna fronta (Frente Sandinista de Liberación Nacional) (Booth 1986: 405).⁶¹ Kljub domači in tuji podpori pa so leta 1981 izgubili podporo administracije predsednika Reagana, ker naj bi bila vlada Nikaragve vključena v podporo gverili v El Salvadorju. Tako so ZDA podprle protisandinistične skupine, jih združile pod imenom Kontraši (Contras) in jih financirale v boju proti vladi, predvsem iz Hondurasa in Kostarike. (Booth 1986: 403; Stoessinger 1993/1961: 245)

Dne 9. aprila 1984 je vojna proti Kontrašem (in ZDA) narekovala odločitev Nikaragve, da bo tožila ZDA pred Meddržavnim sodiščem (Hilaire 1997: 98; Heinze,

⁶⁰ Prvotna zahteva naj bi bila poslana ZDA preko njihovega veleposlanika v Dominikanski Republici. Skupina, ki je trdila, da je vlada Dominikanske Republike, ni bila izvoljena vlada, ampak je bila le *de facto* začasna vlada. Režim ni imel nadzora nad celotnim ozemljem in je lahko izvajal svoje naloge le zaradi močne podpore ZDA. Njegov omejen mandat in začasna narava lahko porajata dvome o pooblastilu vlade Dominikanske Republike. Tudi način predaje pisma in njegova vsebina sta bila vprašljiva; v vsebini ni bilo omenjeno nobeno povabilo (Hilaire 1997: 67). Več o povabilu intervenientu v poglavju 4.4.5.

⁶¹ V volilnem boju 1980 je kandidat Ronald Reagan obsodil predsednika Jamesa Earla Carterja (1977-1981), da je v svoji politiki do komunistov premalo odločen in da je z odrekanjem pomoči družini Somoza 1979 zagotovil zmago Sandinistov. (Hilaire 1997: 97)

Eban (1998: 62-64) meni, da je bil po predsedniku W. Wilsonu, Carter edini predsednik ZDA, ki je postavil človekove pravice na mednarodni dnevni red in jih uvedel v zadeve mednarodne politike. Kljub ameriškim strateškim in gospodarskim interesom je Washington označil kršitve človekovih pravic v državah kot so Kambodža, Paragvaj in Uganda (Schlesinger Jr. v Eban 1998: 62). Poleg Queiser Moralesa (1994: 97), ki trdi, da je v sredini leta 1979 Carter začel z bolj trdo politiko do Kube in njenih zaveznic (Grenade in Jamajke), tudi Schulzinger (1998/1984: 318) pravi, da administracija predsednika Carterja ni vedno enako spoštovala politike človekovih pravic (npr. politika vračanja haitskih beguncev na Haiti). Vseeno v vzorcu obnašanj predsednikov ZDA v času hladne vojne Carter izstopa, saj je več pozornosti namenil politiki človekovih pravic.

Fitzmaurice 1998: 168). Od Meddržavnega sodišča je Nikaragva zahtevala naj razsodi in razjasni naslednje:

- a) ZDA naj bi z rekrutiranjem, urjenjem, oboroževanjem, opremljanjem, financiranjem, oskrbovanjem in drugačnim spodbujanjem, podpiranjem, pomočjo in usmerjanjem vojaških in paravojaških dejavnosti v in proti Nikaragvi, kršile ustanovne listine in pogodbe, in sicer naslednje obveznosti: 4. točko 2. člena UL, 18. in 20. (sedanji 19. in 21., op. M. L.) člen Listine iz Bogote, 8. člen Konvencije o pravicah in dolžnostih držav, člen 1.3. Konvencije glede dolžnosti in pravic držav v primeru državnega spopada.
- b) ZDA naj bi kršile suverenost Nikaragve z oboroženim napadom na Nikaragvo v zraku, na kopnem in na morju, z vstopom v njene ozemeljske vode, z vdorom v njen zračni prostor, z uporabo posrednih in neposrednih sredstev, da prisilijo in ustrahujejo njeno vlado.
- c) ZDA naj bi uporabile silo in grožnjo uporabe sile proti Nikaragvi.
- d) ZDA naj bi intervenirale v notranje zadeve Nikaragve.
- e) ZDA naj bi kršile svobodo na odprtem morju in miroljubno trgovino na morju.
- f) ZDA naj bi pobijale, poškodovale in ugrabljale državljane Nikaragve.
- g) ZDA naj takoj prenehajo: uporabljati kakršnokoli silo, neposredno ali posredno, prikrito ali neprikrto, proti Nikaragvi ter kakorkoli groziti z uporabo sile proti Nikaragvi; kršiti suverenost, ozemeljsko celovitost ali politično neodvisnost Nikaragve, vključujoč intervencijo, neposredno ali posredno, v njene notranje zadeve; podpirati katerikoli narod, skupino, organizacijo, gibanje ali posameznika, ki je vpleten ali se namerava vplesti v vojaške ali paravojaške dejavnosti v ali proti Nikaragvi; omejevati, zapirati ali ogrozati dostop v ali iz nikaragvijskih pristanišč; pobijati, poškodovati in ugrabljati državljane Nikaragve.
- h) ZDA naj bi plačale Nikaragvi škodo, ki naj bi jo povzročile s temi dejanji, vsoto naj bi določilo Meddržavno sodišče.

Meddržavno sodišče je v sodbi 27. junija 1986 zavrnilo opravičilo ZDA o kolektivni samoobrambi v zvezi z vojaškimi in paravojaškimi dejavnostmi v in proti Nikaragvi.⁶² Odločilo je, da so ZDA z urjenjem, oboroževanjem, opremljanjem, financiranjem in

⁶² Za to bi morala Nikaragva najprej kršiti določilo prepovedi oboroženega napada na El Salvador, Kostariko in Honduras, kajti s tem bi omogočila stanje, ki bi zahtevalo kolektivno samoobrambo. V primeru El Salvadorja je ugotovilo, da ni bil žrtev oboroženega napada, El Salvador pa se je tudi razglasil za žrtev oboroženega napada in zahteval zaščito ZDA veliko kasneje, kot so ZDA začele z dejavnostmi, ki so jih razglasile za kolektivno samoobrambo, za Kostariko in Honduras pa je bilo premalo informacij, saj prehod meje ne zadostuje za oborožen napad. (ICJ Summary: Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua)

oskrbovanjem Kontrašev ali z drugačnim spodbujanjem, podpiranjem in pomočjo vojaškim in paravojaškim dejavnostim v in proti Nikaragvi, delovale proti republiki Nikaragvi s kršenjem svojih obvez občega mednarodnega prava glede neintervencije v zadeve druge države. Odločilo je tudi, da so ZDA z določenimi napadi na ozemlje Nikaragve med leti 1983 in 1984 in z zgoraj naštetimi dejanji, delovale proti republiki Nikaragvi s kršenjem svojih obvez občega mednarodnega prava glede uporabe sile proti drugi državi.⁶³ ZDA so po mnenju Meddržavnega sodišča delovale proti republiki Nikaragvi s kršenjem svojih obvez občega mednarodnega prava glede kršitve suverenosti druge države in prekršile 19. člen Pogodbe o prijateljstvu, trgovini in plovbi med ZDA in Nikaragvo, podpisane 21. januarja 1956 v Managui. ZDA naj bi takoj prenehale in se vzdržale vseh dejanj, ki bi predstavljala kršitve pravnih obveznosti in plačale škodo, ki so jo s kršitvami svojih obvez občega mednarodnega prava in zgoraj omenjene pogodbe povzročile, način in vsoto pa naj bi določilo Meddržavno sodišče. Sodniki so soglasno opozorili obe stranki spora, da je njuna obveza iskati rešitve za svoje spore na miroljuben način v skladu z mednarodnim pravom.

Septembra 1986 je izbruhnila t.i. afera Iran-Contras, vendar pa je predsednik Reagan vpletenost zanikal. Kongres ZDA je kasneje ugotovil, da so ZDA nelegalno financirale delovanje Kontrašev z dobičkom od pošiljk orožja Iranu, čeprav je decembra 1982 z Bolandovim amandmajem I. Kongres prepovedal CIA uporabo skladov z namenom prevrata vlade Nikaragve, 12. oktobra 1984 pa z Bolandovim amandmajem II ponovno prepovedal CIA ali katerikoli drugi agenciji uporabo denarja za podporo vojaškim in paravojaškim operacijam v Nikaragvi. (Brown 1994/1983: 475; Stoessinger 1993/1961: 245-246; Failures of the U.S. Foreign Policy)

Leta 1990, ko je bilo konec vojne med Sandinisti in Kontraši, so bile razpisane volitve, kjer je Violeta Barrios Chamorro premagala Daniela Ortego, sandinističnega kandidata. Opozicijo so financirale ZDA. Predsednica je umaknila tožbo proti ZDA pred Meddržavnim sodiščem (količino vojne škode Nikaragvi Meddržavno sodišče še ni določilo). ZDA so Nikaragvi namenile kredite v vrednosti 300 milijonov dolarjev. (Oxfordova enciklopedija II 1993: 193; Failures of the U.S. Foreign Policy; Hilaire 1997: 107)

⁶³ Napad na Puerto Sandino 13. septembra in 14. oktobra 1983, napad na Corinto 10. oktobra 1983, napad na pomorsko oporišče Potosi iz 4. na 5. januarja 1984, napad na San Juan del Sur 7. marca 1984, napad na patroljni čoln pri Puerto Sandinu 28. in 30. marca 1984 ter napad na San Juan del Norte 9. aprila 1984.

4.4.5. Grenada

Vojaška intervencija na Grenadi je bila sicer že druga neposredna vojaška intervencija ZDA v Latinski Ameriki po drugi svetovni vojni, a prva v angleško govoreči državi.⁶⁴

Leta 1979 je Gibanje novega dragulja v nenasilnem prevratu strmoglavilo vlado Sir Erica Gairyja.⁶⁵ V Gibanje so se leta 1973 združili mladi levo usmerjeni intelektualci, vendar z različnimi stališči; ekstremni marksisti okrog Bernarda Coarda, zmerni pa okrog Maurica Bishopa. Bishop je po prevratu postal premier, Coard pa podpredsednik vlade. Države so priznale Bishopa kot novega predsednika vlade, saj je obljubil svobodne volitve. Vendar pa so bile sosednje države previdnejše, kajti položaj v Dominiki in Sv. Luciji je bil negotov in možni so bili podobni prevrati. Tako so Jamajka, Barbados in Dominika še posebej pritiskale na Bishopa, naj razpiše volitve. S priznanjem je oklevala tudi administracija ameriškega predsednika Carterja, saj je želela počakati na razpis volitev.

Bishopova vlada, ki je imela podporo ljudstva, je začela z nekaterimi reformami in projekti; za razvoj turizma je začela graditi civilno letališče v Punta Salinas, pri čemur so pri gradnji sodelovali kubanski, libijski, alžirski, francoski in angleški delavci. Obstajal ni noben dokaz, ki bi potrjeval, da je bilo letališče grajeno v vojaške namene, v pomoč Kubi in SZ. Pritiski ZDA so se po Reaganovi izvolitvi stopnjevali, oktobra 1981 pa so ZDA v Portoriku izvedle vojaške vaje, kjer so vadili odstranitev sovražne vlade z otoka. (Đuka 1984: 595-598; Hilaire 1997: 74-78; Queiser Morales 1994: 97)

Septembra 1983 so Bishopu ob vrnitvi iz tujine odredili hišni pripor. Coard je zahteval delitev oblasti, kar je Bishop zavrnil, pristaši slednjega (ministri iz njegove vlade) pa so odstopili s položajev ministrov in ga 19. oktobra 1983 rešili iz pripora. Vojaki so ga 21. oktobra 1983 skupaj z njegovimi pristaši ubili, ko je v množici korakal proti Centralnemu komiteju v Fort Rupertu. Uboj je obsodila celotna mednarodna skupnost.

General oboroženih sil Austin Hudson, ki je poleg Bernarda Coarda izvedel nasilni vojaški prevrat, je prevzel vodilno vlogo in takoj uvedel 24-urno policijsko uro (Đuka 1984: 598; Operation »Urgent Fury«: Military Police in Grenada; Hilaire 1997: 74-75). V nekaj dneh se je položaj nekoliko umiril, vendar pa so po obisku angleškega in ameriškega diplomata začele krožiti govore o napadu ZDA na Grenado. Vodstvo Grenade je poslalo diplomatsko noto v Washington, s katero je opozorilo ZDA, da bi napad na državo pomenil

⁶⁴ Prva je bila izvedena v Dominikanski Republiki leta 1965.

⁶⁵ New Jewel Movement; JEWEL: Joint Endeavour for Welfare, Education and Liberation. (Đuka 1984: 598)

kršitev grenadske suverenosti, poleg tega pa so tujcem omogočili odhod iz države. (Hilaire 1997: 75)

Vseeno so **25. oktobra 1983** ZDA intervenirale na otoku.⁶⁶ 1.900 vojakom ZDA je pomagalo še 300 vojakov iz Jamajke, Barbadosa in iz nekaterih držav članic Organizacije Vzhodnokaribskih držav (OECS).⁶⁷ V spopadih so bili poleg Grenadčanov ubiti in aretirani tudi številni kubanski delavci, ki so gradili letališče (Đuka 1984: 604). Dne 29. oktobra 1983 je Sir Paul Scoon, generalni guverner, sestavil začasno vlado, vendar pa je del vojaških sil ZDA ostal na otoku z namenom pomoči pri ohranjanju miru in urjenju policijskih enot. (Chesterman 2001: 99; Operation »Urgent Fury«: Military Police in Grenada; Hilaire 1997: 76)

ZDA so svoje dejanje utemeljevale s tremi pravnimi načeli, ki naj bi bili trdna pravna podlaga za izvršitev vojaške intervencije:

1. zakonite vladne oblasti lahko povabijo vojaške sile drugih držav ali kolektivne organizacije na svoje ozemlje, kot pomoč v spoprijemanju z notranjim neredom ali zunanjimi grožnjami;
2. pristojnost regionalnih organizacij, da uporabijo sredstva za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti;
3. pravica držav, da uporabijo silo za zaščito svojih državljanov. (Robinson 1984: 662; Hilaire 1997: 81)

Prvo pravno načelo, s katerim so ZDA opravičevale svoje dejanje, je bilo povabilo generalnega guvernerja Grenade, ki naj bi ga 23. oktobra 1983 poslal ZDA. Povabilo naj bi vplivalo na odločitev predsednika Reagana, da je naslednji dan pritrdilno odgovoril na prošnjo držav članic OECS za pomoč ZDA (Robinson 1984: 662). Možnost vabila vlade drugi državi za pomoč se je po ustanovitvi OZN in z UL spremenilo, saj ima država pravico povabiti drugo državo, da ji pomaga v oboroženem spopadu, le, če je država napadena od zunaj in gre za samoobrambo. V državljanskem spopadu pa lahko povabljen država vpliva na izid spopada in tako posredno vpliva na pravico ljudstva do samoodločbe. Pravila v mednarodni skupnosti

⁶⁶ Operacija se je imenovala Urgent Fury. (Operation »Urgent Fury«: Military Police in Grenada)

⁶⁷ OECS (Organization of East Caribbean States) je bila ustanovljena 18. junija 1983 s pogodbo iz Basseterreja in ima danes 9 članic: Antigva in Barbuda, Dominika, Grenada, Montserrat, Sv. Kitts in Nevis, Sv. Lucija ter Sv. Vincenc in Grenadine ter dve pridruženi članici: Angvila in Britanski deviški otoki.

Cilji OECS so sodelovanje med članicami; širjenje enotnosti in solidarnosti med članicami in ohranjanje njihove suverenosti, ozemeljske celovitosti in neodvisnosti; pomoč pri izpolnjevanju mednarodnih pogodb in obveznosti v skladu z mednarodnim pravom, na katerem naj bi temeljilo vodenje meddržavnih odnosov; harmonizacija zunanje politike, sprejemanje skupnih stališč o mednarodnih problemih; širjenje gospodarske integracije in zasledovanje ciljev OECS s pomočjo lastnih institucij, z dogovori in s sporazumi. (The OECS)

pri povabilih drugim državam za pomoč naj bi bila naslednja: povabilo mora izreči najvišja zakonita oblast v državi ter mora biti jasno izraženo, kar pomeni, da gre res za prošnjo (ne za obvestilo ali podobno). Poleg tega mora navajati namen in cilj intervencije glede vloge povabljenе države (Hilaire 1997: 62, 68; Bowett v Hilaire 1997: 67-68). ZDA so menile, da v primeru Grenade ni bilo dvoma, da je generalni guverner zakonita najvišja oblast, saj ni bil vodja nobene stranke v državljanskem spopadu ter naj bi bil priznan kot šef države ves čas, dokler ni prišlo do zloma vlade. (Robinson 1984: 662)

Vendar obstaja nekaj nejasnosti glede utemeljenosti prvega opravičila ZDA. Generalnemu guvernerju, ki ga imenuje monarh Velike Britanije, je ustava Grenade omejila pravice. Nova vlada leta 1979 mu je odvzela pravice odločanja, tako da je imel le nekaj pooblastil za imenovanja in odpoklice. Oktobra 1983 pa je bila njegova vloga po ustavi le še ceremonialna in svetovalna (Hilaire 1997: 88). Generalni guverner je sicer res zaprosil za pomoč, vendar pa ni nikoli jasno povedal ali je šlo res za prostovoljno povabilo ali pa je bilo izrečeno pod pritiskom (Hilaire 1997: 89). Chesterman (2001: 100) pravi, da so bile priprave na vojaško intervencijo že v zadnjih fazah, saj je že dan po povabilu generalnega guvernerja prišlo do nje.⁶⁸

Druge navedene utemeljitev legalnosti vojaške intervencije se nanaša na pravico OECS do kolektivne varnosti, brez vedenja oz. privolitve OZN, ter povabilo držav članic OECS ZDA, Jamajki in Barbadosu, da kot nečlanice sodelujejo (Hilaire 1997: 92). Dne 21. oktobra 1983 so se šefi vlad držav članic OECS zbrali na nujnem srečanju, kjer so se dogovorili o gospodarskih in diplomatskih sankcijah proti vojaškemu režimu na Grenadi ter o oblikovanju multinacionalne sile, ki jo bodo poslali na Grenado. Povabilu sta se odzvali tudi Barbados in Jamajka, o odločitvi pa so obvestili ZDA, prav tako s prošnjo za sodelovanje. (Hilaire 1997: 75)

Vsa ta dejstva naj bi dajala nadaljnjo pravno podlago akciji ZDA v vojaški intervenciji na Grenadi. Davis Robinson⁶⁹ (1984: 663) je opozoril na *tri* vprašanja, ki naj bi se pojavila: ali je bilo dejanje v skladu z določili pogodbe OECS, ali sme regionalna organizacija izvesti takšno dejanje ter ali je OECS pristojna regionalna organizacija. Pri prvem vprašanju se po njegovem mnenju ne bi smelo osredotočati le na 8. člen pogodbe OECS, ki določa pristojnosti Obrambnega in varnostnega odbora OECS, saj so odločitev za vojaško intervencijo sprejeli

⁶⁸ Čeprav čas med izrekom povabila in izvedeno intervencijo ne pogojuje legalnosti slednje, je bilo v primeru Grenade jasno, da ZDA povabila niso obravnavale kot najbolj odločilnega. (Beck v Chesterman 2001: 100)

⁶⁹ Pravni svetovalec Ministrstva za zunanje zadeve v času dogodka.

šefi vlad držav članic OECS.⁷⁰ Zato naj bi se upošteval tudi 6. člen pogodbe OECS, ki zagotavlja vrhovno oblast šefom vlad držav članic OECS ter 2. točka 3. člena, ki pooblašča šefe vlad držav članic OECS, da sledijo skupnim politikam na področju vzajemne obrambe in varnosti in drugim takšnim dejavnostim, ki širijo načela organizacije. Na koncu je poudaril, da je bilo dejanje v skladu z določili pogodbe OECS, sploh zato, ker naj bi kolektivno dejanje zahteval tudi generalni guverner Grenade, s čimer naj bi potrdil odločitev šefov vlad držav članic OECS, sprejeto 21. oktobra 1983. Nadalje je Robinson (1984: 663) zatrdil, da je pristojnost regionalnih organizacij, da delujejo tako, da ohranjajo notranji red v državah članicah in da je potreben premislek zgoraj zapisanega le v primeru, če bi organizacija delovala samoiniciativno; s povabilom generalnega guvernerja pa naj bi države članice OECS ne delovale nič manj pravno upravičeno, kot če bi se posamezna država odzvala njegovemu povabilu. Pri tretjem vprašanju naj bi zakonitost kolektivnega dejanja spadala pod 52. člen UL.⁷¹

ZDA so torej trdile, da so bile povabljene k intervenciji na Grenadi s strani držav članic OECS in da so tako tej organizaciji pomagale ohraniti red in mir v regiji (Hilaire 1997: 93). Vendar Chesterman (2001: 100-101) vidi dvoumnost v dejstvu, da so, tri mesece po izjavi Kennetha W. Dama⁷² pred Odborom za zunanje zadeve, ZDA nekoliko spremenile utemeljitev povabila držav članic OECS, ki so ga navedle kot eno izmed pravnih podlag za izvedbo intervencije. Tako je Robinson namesto 6. člena poudarjal 2. točko 3. člena, ni pa omenil dejstva, da ta določa samo področja na katerih se bodo države članice trudile usklajevati, harmonizirati in dosežati skupne politike. Med »Glavnimi cilji«, ki so naštet v 1. točki 3. člena, je tudi določilo, da je eden izmed ciljev obramba suverenosti, ozemeljske celovitosti in neodvisnosti države članic, ki se je v vojaški intervenciji na Grenadi kršila. Ker

⁷⁰ 8. točka pogodbe OECS:

»Obrambni in varnostni odbor naj ima odgovornost usklajevanja prizadevanj držav članic za kolektivno obrambo in ohranjanja miru in varnosti proti zunanji agresiji, ter za razvoj trdnejših vezi med državami članicami organizacije v zadevah zunanje obrambe in varnosti, vključujoč sredstva za boj proti plačancem, ki delujejo z ali brez notranjih ali nacionalnih elementov, v izvajanju neodtujljive pravice individualne ali kolektivne samoobrambe, ki jo priznava 51. člen Ustanovne listine Združenih narodov«

⁷¹ 52. člen UL:

»1. Nobena določba te Ustanovne listine ne izključuje obstoja regionalnih dogovor ali ustanov, namenjenih reševanju takih zadev, ki se nanašajo na ohranitev mednarodnega miru in varnosti, a ki so primerni za regionalno akcijo, pod pogojem, da se takšni dogovori ali ustanove in njihova dejavnost združljivi s cilji in načeli Združenih narodov.

2. Člani Združenih narodov, ki sklenejo take dogovore ali ustanovijo take ustanove, naj napno vse sile, da se doseže mirno reševanje lokalnih sporov s pomočjo teh regionalnih dogovor ali teh regionalnih ustanov, preden jih predložijo Varnostnemu svetu.

3. Varnostni svet naj spodbuja razvoj mirnega reševanja lokalnih sporov s pomočjo teh regionalnih dogovorov ali takih ustanov, bodisi na pobudo zainteresiranih držav, ali pa po napotilu Varnostnega sveta.

4. Ta člen v ničemer ne ovira uporabe 34. in 35. člena«.

⁷² Namestnik zunanjega ministra v času dogodka.

je bilo vprašljivo povabilo generalnega guvernerja, je težko tudi trditi, da se je Grenada strinjala z odločitvijo šefov vlad držav članic OECS, sprejeto dne 21. oktobra 1983. Njeno soglasje bi bilo za takšno odločitev potrebno (Queiser Morales 1994: 80). Hilaire (1997: 94) je zapisal, da ne samo, da Grenada na zasedanje ni bila povabljen, ampak se srečanja nista udeležili niti Sv. Kitts in Nevis niti Montserrat, ki tako tudi nista sodelovali pri odločanju, vendar je prva dala kasneje dodatno soglasje, slednji pa vodi zunanjo in obrambno politiko Velika Britanija. V primeru Grenade tudi ni šlo za obrambo proti »zunanji agresiji«, saj je bila Grenada del te kolektivne varnosti. Tako so države članice OECS s pomočjo držav nečlanic napadle svojo lastno članico, ki sploh ni bila napadalka. (Hilaire 1997: 94)

ZDA v svoji argumentaciji omenjajo le 52. člen UL, ne pa tudi 1. točke 53. člena UL.⁷³ VS je tisti, ki ima končno besedo pri reševanju regionalnih sporov, če se jih ne da urediti po mirni poti s pomočjo regionalne organizacije. V primeru intervencije na Grenadi je želela regionalna organizacija reševati spor v regiji z uporabo prisilnih sredstev (Hilaire 1997: 94). VS sicer lahko uporabi regionalne organizacije za izvedbo prisilnih akcij, vendar pa brez njegovega pooblastila slednje ne smejo uporabiti sile (1. točka 53. člena). Veleposlanica ZDA pri OZN Jeane Kirkpatrick je VS o aktivnostih ZDA na Grenadi obvestila naknadno, šele dva dni po tem, ko so se vojaške sile izkrcale na otoku, tako da VS akcije ni odobril. (Hilaire 1997: 93)

ZDA so kot tretji razlog navedle, da so z vojaško intervencijo zaščitile 1.000 državljanov ZDA na Grenadi, predvsem študentov medicine v Georgetownu, ki naj bi se zaradi kaotičnih razmer in nasilja znašli v nevarnosti (Queiser Morales 1994: 80). Robinson (1984: 664) je menil, da je bila uporaba sile za izvedbo njihove evakuacije upravičena na podlagi dejstva, da so bili vsi predlogi ZDA za mirno evakuacijo njihovih državljanov zavrnjeni s strani tistih, ki naj bi varnost njihovih državljanov ogrožali. Ta uporaba sile naj prav tako ne bi kršila UL. T.i. reševalne misije (*rescue mission*) v drugi suvereni državi, katere vlada ne kaže interesa ali pa ne more rešiti tujih državljanov, so omejene le na reševanje lastnih državljanov, ne pa na vmešavanje v politično neodvisnost države. Leta 1976, ko je Izrael izvedel takšno akcijo v Entebbeju v Ugandi, je bila le-ta omejena le na rešitev izraelskih talcev.⁷⁴ Sile ZDA so še nekaj časa ostale na Grenadi in oblikovale vlado, ki je bila

⁷³ 1. točka 53. člena UL:

»Varnostni svet uporablja, kjer je to primerno, take regionalne dogovore ali ustanove, da bi izvedel prisilno akcijo pod svojim vodstvom. Toda brez pooblastila Varnostnega sveta se ne sme izvesti nobena prisilna akcija na temelju regionalnih dogovor ali z regionalnimi ustanovam...«

⁷⁴ Dne 27. junija 1976 je bilo letalo francoske družbe Air France, namenjeno v Izrael, ugrabljeno. Letalo je pristalo v Entebbeju v Ugandi, ugrabitelji (2 Nemca in 2 Arabca) pa so se tam srečali z ostalimi arabskimi teroristi. Osvobodili so francoske in ne-judovske talce, zadržali pa 105 izraelskih talcev. Zahtevali so izpustitev

sprejemljiva za ZDA. Na Grenadi ni bil ugrabljen noben državljani ZDA, poleg tega pa ni bilo nobenih znakov, da bi bila njihova življenja ogrožena, saj se je režim na Grenadi želel izogniti vojaški intervenciji ZDA (Hilaire 1997: 87; Queiser Morales 1994: 80). Prav tako ni mogoče sprejeti teze, da ni bila možna mirna evakuacija, saj so kanadska letala letela vsak dan, še na dan vojaške intervencije. (Levitin v Chesterman 2001: 101)

Predsednik Reagan je na začetku vojaško intervencijo opravičeval z zaščito življenj državljanov ZDA ter s preprečitvijo širjenja nadaljnjega kaosa in pomočjo pri ponovni vzpostavitvi pogojev prava in reda ter vladnih institucij na otoku (Hilaire 1997: 81). Toda Murphy (1996: 110) meni, da je bil primaren razlog za vojaško intervencijo želja administracije predsednika Reagana, da bi Grenado ločili od sovjetsko-kubanskega vpliva ter, da bi predstavljala del politike potiskanja komunizma nazaj (*»roll back«* policy), ven iz Latinske Amerike. Nasilna politika ZDA do komunizma v Latinski Ameriki je bila značilna za obdobje hladne vojne.

Osnutek res. VS, ki bi obsodila vojaško intervencijo na Grenadi, ki ga je 25. oktobra 1983 predlagala Nikaragva, ni bil sprejet zaradi odločnega nasprotovanja ZDA (Murphy 1996: 83; Chesterman 2001: 101; Yearbook of the United Nations 1983: 211). Vseeno pa je GS 2. novembra 1983 sprejela res. A/RES/38/7 (108:9:27), kjer je opomnila na Deklaracijo o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov, na Deklaracijo o nedopustnosti intervencije v notranje zadeve držav in o zaščiti njihove neodvisnosti in suverenosti ter na suvereno in neodtujljivo pravico Grenade, da si svobodno določi svoj politični, gospodarski in družbeni sistem ter razvija svoje mednarodne odnose brez kakršnekoli oblike zunanje intervencije, vplivanja, subverzije, prisile ali grožnje. Opozorila je tudi, da bi se morale v skladu s 4. točko 2. člena UL vse države vzdržati grožnje s silo ali uporabe sile proti ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti katerekoli države, ali ki bi bila kakorkoli nezdržljiva s cilji UL. GS je izrazila tudi zaskrbljenost zaradi vojaške intervencije in odločnost, da bo zagotovila Grenadi hiter povratak v normalno stanje. Še enkrat je države opozorila, naj spoštujejo načela UL. V 1. točki je globoko obžalovala oboroženo intervencijo, ki naj bi predstavljala očitno kršitev

53 obsojenih palestinskih in ostalih arabskih zapornikov iz izraelskih in drugih zaporov. V nasprotnem primeru naj bi začeli pobijati talce v roku 48 ur. Talce so stražili tudi pripadniki ugandske vojske, tako, da Izrael ni mogel računati na pomoč ugandske vlade. Predsednik Ugande, Idi Amin, je bil celo znan po podpori arabskim terorističnim organizacijam. Pogodili so se o daljšem roku preden začnejo pobijati talce in v tem času je Izrael pripravil reševalno akcijo.

3. julija 1976 so v Ugando prepeljali reševalno ekipo, dve vojaški vozili in črn Mercedes, enak, kot ga je uporabljala ugandski predsednik. Pod pretvezo obiska predsednika pri talcih, so se pripeljali do starega dela letališča, pobili ugrabitelje in rešili vse talce. V reševalni akciji je bil en izraelski komandos ubit. (Tribute to Yizak Rabin – Operation Entebbe; Operation Jonathan)

mednarodnega prava ter neodvisnosti, suverenosti in ozemeljske celovitosti države. V 2. točki je prav tako obžalovala smrt nedolžnih civilistov, ki je bila posledica oborožene intervencije. V 3. točki je pozvala države, naj pokažejo strogo spoštovanje suverenosti, neodvisnosti in ozemeljske celovitosti Grenade. GS je tudi zahtevala prekinitve oborožene intervencije in takojšen umik tujih sil z otoka ter svobodne volitve, ki naj bi bile organizirane kakor hitro bo mogoče, in ki bi omogočile prebivalcem Grenade, da demokratično izberejo svojo vlado (4. in 5. točka).

OAS je na posvetovalnem srečanju zunanjih ministrov oktobra 1983 obsodila vojaško intervencijo in jo razglasila za kršitev mednarodnega prava in načela neintervencije iz Listine iz Bogote. Res. Generalne skupščine OAS je zahtevala takojšen umik tujih sil z Grenade. (Hilaire 1997: 81)

Opravičila ZDA glede pravne upravičenosti vojaške intervencije na Grenado niso prepričljiva. Z vojaško intervencijo so se kršile mednarodnopravne norme in sicer načelo o neintervenciji in o prepovedi uporabe sile, tako na globalni kot tudi na regionalni ravni. Vojaška intervencija, v kateri so največji del vojakov prispevale ZDA, pa realno kaže odnos ZDA do držav Latinske Amerike; za ZDA naj bi veljale drugačne norme.

V primeru Grenade so se kršila naslednja načela mednarodnega prava: načelo, da se morajo države v svojih mednarodnih odnosih vzdržati od grožnje s silo ali uporabe sile proti ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti katerekoli države ali ki bi bila kakorkoli nezdružljiva s cilji UL, načelo neintervencije ter pravica držav do svobodne izbire političnega, gospodarskega, družbenega in kulturnega sistema, brez kakršnegakoli vmešavanja druge države. Storjeno je bilo tudi dejanje agresije in sicer invazija ali napad s strani oboroženih sil ene države na ozemlje druge države. Kršila so se tudi določila Listine iz Bogote in sicer: pravica do razvoja lastnega političnega, družbenega in gospodarskega sistema, brez tujega vmešavanja, načelo neintervencije, načelo neuporabe sile, načelo ozemeljske celovitosti države ter načelo mirnega reševanja sporov.

4.4.6. Panama

Vojaška enostranska intervencija ZDA v Panami je bila presenetljiva tudi za poznavalce odnosov med ZDA in Latinsko Ameriko (Hilaire 1997: 109). Ob popuščanju napetosti hladne vojne nihče ni pričakoval vojaške enostranske intervencije v državo, ki je veljala za *de facto* protektorat ZDA in ki jo je do prevzema suverenosti nad Panamskim

prekopom ločilo še deset let. Ta dogodek je predstavljal enega najbolj krvavih dogodkov v kratki panamski zgodovini. (Gilboa, Eytan)

Pomembni za analizo razmer v Panami sta pogodbi, ki sta ju 7. septembra 1977 podpisala predsednika Torrijos in Carter.⁷⁵ Prva pogodba je določala, da bo 31. decembra 1999 Panami izročena suverenost nad Panamskim prekopom.⁷⁶ ZDA naj bi do tega datuma še naprej upravljale in branile prekop ter tam ohranile svoje vojaško oporišče. Pogodba je predvidevala tudi plačevanje pristojbine Panami in zaščito služb Američanov, ki so upravljali prekop. Druga pogodba, ki je začela veljati leta 2000, je vsebovala zagotovilo Paname, da bo omogočila vsem državam pravico do uporabe prekopa v vojni in miru, vendar naj bi le ona upravljala prekop in imela tam svoje oborožene sile.⁷⁷ ZDA so si pridobile stalno pravico obrambe »nevtralnost vodne poti« in pravico, da lahko vojne ladje ZDA in Paname hitro prečkajo prekop. (Brown 1994/1983: 329; Hilaire 1997: 112; Schulzinger 1998/1984: 320)

Julija 1981 se je z nepojasnjeno letalsko nesrečo zaključilo obdobje vladavine generala Torrijosa, pod katerim je imel general Manuel Antonio Noriega (sicer v ZDA izurjeni vojaški oficir) kot vodja panamske vohunske službe G2 že pomembno vlogo v panamski politiki.⁷⁸ (Hilaire 1997: 112; Ropp 1986: 421)

Na volitvah 1984 je Noriega s svojim vplivom omogočil zmago Nicolásu Arditu Barletti, nekdanjemu podpredsedniku Svetovne Banke in nekdanjemu direktorju Oddelka za gospodarske zadeve OAS. Prva notranjepolitična kriza je izbruhnila 19. septembra 1985, ko so na kostariški obali našli obglavljeno truplo dr. Huga Spadafore. Dr. Spadafora je bil znan nasprotnik Noriege, ki se je odločil javno oznaniti Noriegin vpletenost v trgovanje z mamili in orožjem. Predsednik Barletta je kljub Norieginemu nasprotovanju želel nadaljevati s preiskavo, a ga je slednji prisilil k odstopu. Na njegovo mesto je prišel Eric Arturo Delvalle. (Ropp 1986: 424; Gilboa, Eytan)

⁷⁵ Že v mandatu predsednika Geralda Forda (1974-1976), sta z državnim sekretarjem Henryjem Kissingerjem pripravljala vse potrebno za predajo suverenosti nad Panamskim prekopom. Ford se je pogajal s panamskimi oblastmi in skoraj dokončal pogodbo za svojega naslednika. Vendar se je Omar Torrijos Herrero, predsednik Paname, zapletel v »banansko vojno« z UFC in septembra 1976 so v Panami izbruhnili novi neredi.

Carter je leta 1977 imenoval Sola Linowitz za vodjo pogajalske skupine ZDA in ta je v sedmih mesecih pripravila dve pogodbi. Carter ju je avgusta 1977 predstavil Senatu, vendar je naletel na veliko nasprotovanje. Carterju je na koncu uspelo prepričati Senat, da je, sicer z veliko dopolnili, ki naj bi branili in ohranjali interese ZDA, potrdil pogodbi. (Brown 1994/1983: 329-330; Hilaire 1997: 112; Schulzinger 1998/1984: 320)

⁷⁶ Pogodba o Panamskem prekopu (The Panama Canal Treaty). (Brown 1994/1983: 329)

⁷⁷ Pogodba o stalni nevtralnosti in upravljanju Panamskega prekopa (The Treaty Concerning the Permanent Neutrality and Operation of the Panama Canal). (Murphy 1996: 112)

⁷⁸ Noriega je bil od 1971 do 1987 na plačilni listi CIA, saj je bil njen cenjeni sodelavec (podpora ZDA v boju proti Sandinistom v Nikaragvi, posrednik v odnosu med ZDA in Kubo), svojo pomoč pa je nudil tudi Oddelku za boj proti mamilom (Drug Enforcement Administration, DEA).

Druga notranjepolitična kriza je nastopila, ko se Noriega maja 1987 ni želel upokojiti z mesta poveljnika Panamskih obrambnih sil (Panamanian Defense Forces, PDF). Na njegovo mesto naj bi prišel polkovnik Roberto Díaz Herrera, ki je 6. junija 1987 Noriego javno označil za odgovornega za umor Spadafore, za goljufanje pri volitvah 1984 in celo za umor Torrijosa.⁷⁹ To je izzvalo številne proteste v Panami, ZDA pa so Noriego z neobvezujočo res. senata pozvale k odstopu. Ukinile so tudi vojaško pomoč Panami, umaknile Noriego s plačilne liste CIA ter zmanjšale komunikacijo med SOUTHCOM in PDF. (Gilboa, Eytan)

Tretja notranjepolitična kriza se je začela februarja 1988, ko je bil Noriega obtožen pred dvema sodiščema v ZDA, v Miamiu in Tampu; obtožbe so se nanašale na njegovo vpletenost v nedovoljeno trgovino z mamili. Predsednik Delvalle ga je odpustil z mesta poveljnika PDF, vendar pa se je Noriegina moč zrcalila v demonstracijah, na katerih so ga podprli, in na seji parlamenta, ki mu jo je uspelo sklicati, kjer so odstavili predsednika Delvalla ter izvolili novega predsednika. ZDA so gospodarske sankcije še poostrele ter zavrnile priznanje nove vlade, ves čas Reaganovega mandata pa so tudi iskale način za odstranitev Noriege. (Murphy 1996: 111; Gilboa, Eytan)

Naslednja notranjepolitična kriza se je razvila iz volitev v Panami maja 1989. ZDA so ponudile pomoč opoziciji, nekdanji predsednik Carter pa je celo vodil eno izmed skupin tujih opazovalcev. Po uradnih rezultatih je zmagal Noriegin kandidat Carlos Dunque, vendar pa naj bi bili rezultati prirejani.⁸⁰ Na obtožbe je Noriega odgovoril z razveljavitvijo volitev in na protestih nasilno obračunal z opozicijo. (Gilboa, Eytan; Hilaire 1997: 113)

Predsednik ZDA George Herbert W. Bush je 11. maja 1989 sprejel »Načrt v sedmih točkah« za reševanje krize v Panami. Predvideval je naslednje dejavnosti:

1. Regionalna diplomacija: spodbujanje OAS k vključitvi v panamsko krizo.
2. Diplomatske sankcije: odpoklic veleposlanika ZDA.
3. Varnostni ukrepi: premestitev vladnih uslužbencev ZDA iz Paname.
4. Varnostni in preventivni ukrepi: spodbujanje gospodarstvenikov ZDA k odpoklicu svojih uslužbencev iz Paname.
5. Gospodarske sankcije: nadaljevanja politike gospodarskih sankcij.
6. Pogodbi o Panamskem prekopu: zaščita izpolnjevanja določil iz teh pogodb.
7. Vojaške akcije: napotitev dodatnih 2.000 vojakov v Panamo (prav tam).

⁷⁹ Herrera je obdolžil Noriego, Alberta Purcella, poveljnika panamskih zračnih sil, Gena Wallaca Nuttinga, poveljnika Južnega poveljstva (Southern Command, SOUTHCOM, so imele ZDA v Panami že od njenega nastanka) in CIA, da so načrtovali letalsko nesrečo Torrijosa. (Queiser Morales 1994: 97)

⁸⁰ Zmagal naj bi predsedniški kandidat Guillermo Endara. (Murphy 1996: 112; Yearbook of the United Nations 1989: 172)

17. avgusta 1989 so ZDA izvedle vojaške vaje na delu Panamskega prekopa. (Hilaire 1997: 114)

Zadnja notranjepolitična kriza, pred vojaško enostransko intervencijo ZDA, je bil poskus nenasilnega prevrata, ki ga je 3. oktobra 1989 izvedel general Moisés Giroldi, član Norieginega notranjega kroga. Že prej se je Giroldi dogovoril za omejeno pomoč vojakov ZDA (blokada cest). Noriego je prepričeval k odstopu in nekateri uporniki so ga želeli celo predati ZDA, vendar pa so ga njegovi privrženci rešili. Noriega se je nad uporniki maščeval, povečal je pritisk nad opozicijo, tako v PDF kot med civilisti, ZDA pa obtožil, da so odgovorne za upor. (Gilboa, Eytan)

Do decembra so se dogajali manjši incidenti med panamsko vojsko in vojaki SOUTHCOM. 15. decembra 1989 je panamski parlament Noriego razglasil za »maksimalnega voditelja nacionalne osvoboditve« in napovedal vojno ZDA. ZDA so to tolmačile kot grožnjo njihovim državljanom v Panami, kajti položaj je bil vedno bolj napet in nasilen.⁸¹ (Murphy 1996: 112; Gilboa, Eytan; Hilaire 1997: 114-115)

ZDA so **20. decembra 1989** s 24.000 vojaki intervenirale v Panami.⁸² Endaro so ustoličile kot novega predsednika, Noriego pa so ameriški vojaki iskali v Panami, a se je 3. januarja 1990 predal sam. V ZDA so ga 9. aprila 1992 obsodili zaradi trgovanja z mamili in pranja denarja na 40 let zapora. (Gilboa, Eytan; Murphy 1996: 113; Hilaire 1997: 115; Lycos Encyclopedia geslo: Noriega, Manuel)

ZDA so pred GS navedle štiri cilje, ki naj bi jih z vojaško enostransko intervencijo v Panami, želele doseči:

1. zaščita državljanov ZDA,
2. obramba demokracije v Panami,
3. boj proti nedovoljenemu prekupčevanju z mamili,
4. zaščita izpolnjevanja določil pogodb o Panamskem prekopu (Yearbook of the United Nations 1989: 175).

Predsednik Bush je navedel iste razloge za operacijo ZDA v Panami. Po mnenju Murphyja (1996: 114) je njegova izjava dokaz *prima facie*, da so ZDA potencialno delovale na različnih pravnih osnovah: pravica do samoobrambe, izvajanje pravic po pogodbah o Panamskem prekopu, privolitev zakonite vlade Paname, izvajanje zakonov ZDA ter obnova posebne vrste človekovih pravic v Panami, tj. pravice do svobodnih volitev.

⁸¹ Eden izmed odmevnejših dogodkov se je zgodil 16. decembra 1989, ko je bil ubit ameriški marinec. (Queiser Morales 1994: 84)

⁸² Operacija se je imenovala Just Cause. (Gilboa, Eytan)

Prvo utemeljevanje ZDA glede legalnosti izvedene vojaške enostranske intervencije je bil zaščita ameriških državljanov, ki naj bi bili zaradi nastalega položaja v neposredni nevarnosti (Hilaire 1997: 115). V Panami je bilo veliko ameriških civilistov, državljanov ZDA, tam pa so imele nastanjene tudi svoje vojake. V izzivanjih med državama je bil en vojak ZDA ubit, enega vojaka in njegovo ženo pa naj bi PDF preteple; v neposredni nevarnosti naj bi bili tako tudi drugi državljani ZDA, saj je poleg tega Panama napovedala vojno ZDA (Hilaire 1997: 115-116). Za zaščito svojih državljanov v Panami so ZDA našle pravno podlago v 51. členu UL. Tako je pred VS dejanje ZDA opravičila veleposlanica pri OZN Jeane Kirkpatrick, ki je poudarila, da so ZDA v skladu z 51. členom UL izvajale svojo neodtujljivo pravico do samoobrambe po mednarodnem pravu, ko so ukrepale v Panami v odgovor na oborožen napad vojske, ki jo je vodil Noriega. Operacija naj bi bila namenjena zaščiti državljanov in izpolnitvi obveznosti, ki so jih imele ZDA po pogodbah o Panamskem prekopu. (Murphy 1996: 113)

Vendar se Hilaire (1997: 116) sprašuje, ali je smrt enega vojaka ZDA⁸³ in pretep drugih dveh zadosten razlog za vojaško intervencijo takšnih razsežnosti, kajti temu dogodku ni sledilo nobeno načrtno pobijanje državljanov ZDA v Panami, saj se je Noriega izogibal povodu ZDA za intervencijo, poleg tega pa je hotel kar najbolje izpolniti vsa določila pogodb iz leta 1977 in Panami zagotoviti točno predajo suverenosti nad Panamskim prekopom. V intervenciji je bilo ubitih več tisoč Panamcev, kar je veliko več civilnih žrtev, pa tudi gmotna škoda je bila ogromna (Queiser Morales 1994: 84).⁸⁴ Prav tako v Panami ni bilo nobenih talcev iz ZDA, kar bi lahko od ZDA zahtevalo reševalno misijo. Enote ZDA so v državi ostale tudi po intervenciji in uveljavljale svojo voljo in interese pri postavljanju nove panamske vlade. Člen 51, ki naj bi pravno utemeljeval operacijo ZDA v Panami, govori o samoobrambi le v primeru oboroženega napada na državo članico OZN, vendar je težko potrditi, da so bile ZDA napadene.

Drugo utemeljevanje je navajalo obrambo in obnovitev demokracije, in sicer tako, da bi pomagali zakoniti in demokratično izvoljeni vladi (Hilaire 1997: 110).⁸⁵ ZDA so svoj »demokratični argument« utemeljile na *dva* načina: s pravico, da enostransko delujejo z namenom uveljavljanja demokracije v drugi državi ter s soglasjem, ki naj bi ga dobile od

⁸³ Takšen odziv PDF je sprožil vojak ZDA sam, kajti zavrnil je pregled PDF na meji (Hilaire 1997: 116).

⁸⁴ Številke se močno razlikujejo: od 4.000 mrtvih (Panamski nacionalni odbor za človekove pravice) do 2.500 mrtvih (Komisija za človekove pravice OZN). Pentagon je priznal smrt 516 Panamcev (od tega kar 75 odstotkov civilistov). (Queiser Morales 1994: 84)

⁸⁵ Ta argument kot pravna podlaga vojaški intervenciji je dobil veliko podporo med ameriški pravnimi strokovnjaki (npr.: D'Amato, Reisman), saj so ga razglasili za korak naprej v razvoju mednarodnega prava, temu pa je pritrdil tudi Sir Elihu Lauterpacht. (Chesterman 2001: 103)

demokratsko izvoljenega predsednika Endara. 19. decembra 1989, ko je Endara izvedel za neizbežen prihod vojaških sil ZDA, se je odločil zapriseči kot predsednik. ZDA so trdile, da so vojaško enostransko intervencijo izvedle po posvetovanju z njim, saj naj bi jo skupaj s podpredsednikom tudi podprl, ter začel z njimi sodelovati. (Murphy 1996: 113; Chesterman 2001: 103-105; Sofaer v Chesterman 2001: 103)

Niti Deklaracija o nedopustnosti intervencije v notranje zadeve držav in o zaščiti njihove neodvisnosti in suverenosti, niti Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov, niti 51. člen UL ne omenjajo pravice do intervencije z namenom ohranjanja ali ponovne vzpostavitve demokracije. Hilaire (1997: 121) celo meni, da lahko dovoljenje za uporabo sile z namenom uveljavljanja, ohranjanja ali vzpostavljanja demokracije, ustvari nevaren precedens. OZN je priznala ljudstvom pravico do samoodločbe in tudi uporabo sile v primeru boja proti tuji nadvladi, vendar to vključuje le boj proti kolonialni nadoblasti in rasističnim režimom. Panama v času vojaške intervencije ZDA ni bila kolonija (Hilaire 1997: 119). Niti UL niti Listina iz Bogote ne zapovedujeta državam, kakšna naj bo njihova politična, gospodarska ali družbena ureditev, da lahko postanejo članice. Države mednarodne skupnosti imajo pravico, da to določijo same, v npr. OZN pa se lahko vključijo, če so miroljubne in izpolnjujejo načela, zapisana v UL (1. točka 4. člena UL). Tako demokracija tudi ni pogoj za suvereno enakost držav in veljavnost načela neintervencije. Tudi Meddržavno sodišče je v primeru Nikaragve razsodilo, da vrsta politične ureditve in podpora opoziciji v drugi državi ne moreta opravičiti intervencije v to državo (Chesterman 2001: 107). Ne nazadnje so ZDA v Latinski Ameriki pomagale na oblast veliko nedemokratskim režimom oziroma celo pomagale strmoglaviti demokratsko izvoljene. (Hilaire 1997: 119-120)

Tudi pri soglasju legitimne oblasti vojaški enostranski intervenciji ostajajo dvoumnosti. Endara je bil kot panamski predsednik zaprisežen v vojaškem oporišču ZDA na območju prekopa eno uro pred intervencijo, Philip Geyelin (v Chesterman 2001: 104) pa tudi navaja, da je predsednik kasneje izjavil, da je bila intervencija »brca v glavo« in da »bi bil srečnejši brez nje«. Poleg tega ZDA niso nikoli izjavile, da je predsednik res zahteval vojaško intervencijo. Čeprav je Bush trdil, da jo je Endara pozdravil oz. naj bi se ZDA z njim celo posvetovale, je Endara izvedel za načrt, ko so bile priprave na vojaško intervencijo že v polnem teku. (Chesterman 2001: 104)

ZDA so trdile, da je bil eden izmed namenov vojaške enostranske intervencije tudi preprečitev nedovoljene trgovine z mamili in sojenje Noriegi, ki je bil že leta 1988 pred sodišči v ZDA obtožen nedovoljenega trgovanja z mamili, in ki naj bi bil največji posrednik v

kolumbijski trgovini z mamili (Chesterman 2001: 102; Hilaire 1997: 110; Murphy 1996: 114).⁸⁶ ZDA so ob nadaljnjem sklicevanju na 51. člen UL pojasnile, da so poskusile preprečiti neprestano prekupčevanje z mamili preko panamskega ozemlja v ZDA. (Gilboa, Eytan; Deterring Democracy)

Trgovanje z mamili je v ZDA resnično problem, a kot tako je del notranjega prava in notranjih ukrepov države, ne pa mednarodnih v obliki vojaških intervencij v suvereni državi.⁸⁷ Izvajanje zakonov ZDA na tujem ozemlju (aretacija Noriege) lahko predstavlja tudi precedens, ki se ga lahko hitro zlorabi (Hilaire 1997: 122). Vlada predsednika Endare je bila prav tako vpletena v trgovino z mamili, vendar ZDA to ni motilo (Queiser Morales 1994: 84). ZDA tako z aretacijo Noriege niso rešile tega problema in ustavile trgovine z mamili preko Paname, kar je tudi nerealno pričakovati.

Zadnje utemeljevanje vojaške enostranske intervencije ZDA v Panami je navajala zaščito izpolnjevanja določil pogodb o Panamskem prekopu, in sicer obrambo nevtralnosti Panamskega prekopa, ki naj bi bila ogrožena (Hilaire 1997: 118). Panama je 7. avgusta 1989 pred VS obtožila ZDA, da kršijo določila pogodb o Panamskem prekopu z ukrepi, ki so jih na tem območju sprejele. Panama je zahtevala vojaške opazovalce, ki naj bi jih poslali na območje ter zaprosila Generalnega sekretarja za dobre usluge, da bi odvrnili kršitve miru v regiji. (Yearbook of the United Nations 1989: 174)

Po prvi pogodbi iz leta 1977 so ustanovili posebno komisijo (t.i. Komisijo za prekop, Canal Commission) in od 31. decembra 1990 naj bi to komisijo vodil panamski državljani, ki bi ga imenovala panamska vlada. Reaganova administracija je že vnaprej napovedala, da panamskega kandidata ne bo priznala, saj bi ga imenovala Noriegina vlada. Na ta način bi prav oni kršili to pogodbo (Hilaire 1997: 117). S podpisom pogodb o Panamskem prekopu 1977 so se ZDA odrekle pravici, da v Panami intervenirajo pod pretvezo branjenja nevtralnosti Panamskega prekopa. Promet skozi Panamski prekop v času Noriege ni bil ogrožen, kajti general ni želel dodatnih zapletov pri predaji suverenosti in je bil izredno previden, da ne bi kršil določil Pogodb o Panamskem prekopu. Nevtralnost Panamskega prekopa in prosti pretok skozenj tako nista bila ogrožena. ZDA pa so celo same kršile to pogodbo, in sicer z izvedeno intervencijo in s kratko zaporo Panamskega prekopa za

⁸⁶ Čeprav so ZDA njegovo vlogo v trgovini z mamili poznale že prej, nekdanji šef SOUTHCOM general Paul Gorman pa je celo trdil, da je bil prispevek Noriege k prizadevanjem ZDA za preprečevanje nedovoljene trgovine z mamili zelo velik. (Dinges v Queiser Morales 1994: 82)

⁸⁷ Države lahko zaščitijo svoje meje ali sprejmejo protiukrepe (brez uporabe sile) proti takšnim državam, ter tako poskusijo ustaviti oz. zmanjšati nedovoljeno trgovino z mamili. (Hilaire 2001: 121-122)

mednarodni promet v času vojaške enostranske intervencije. (Hilaire 1997: 112, 117-118; Ropp 1986: 421-424)

Murphy (1996: 114) meni, da primarni cilj ZDA ni bila zaščita demokracije v Panami, ampak so bili razlogi ZDA bliže njihovim nacionalnim interesom: odstraniti resno grožnjo odnosom ZDA z Latinsko Ameriko (Noriego) in poudariti resnost, s katero se ZDA borijo proti nedovoljenemu trgovanju z mamili. Aaron Kreider citira Barnetovo delo »Bush's Splendid Little War«, kjer navaja drugačne razloge za intervencijo v Panami: odstranitev Noriege z vojaško enostransko intervencijo naj bi bila odstranitev »zlobneža«, ki si je upal groziti ZDA, z dokaj poceni vojaško operacijo naj bi država upravičila stroške, ki jih plačujejo davkoplačevalci v ZDA za vzdrževanje zahtevnega vojaškega aparata, in ne nazadnje naj bi bila aretacija Noriege in njegova obsodba zmaga v vojni proti mamilom, ki jo je Bush za ohranitev svoje kredibilnosti potreboval.⁸⁸ (Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: United States Intervention in Central America)

VS se je na pobudo Paname prvič sestal 28. aprila 1989, da bi preučil resno situacijo, ki naj bi bila, po besedah predstavnika Paname, posledica očitne intervencije ZDA v notranje zadeve Paname, politike destabilizacije in prisile, ki naj bi jo izvajala ZDA ter stalne grožnje o uporabi sile proti Panami.⁸⁹ Na pobudo Nikaragve se je 20. decembra 1989 sestal VS, da bi preučil položaj v Panami. Nikaragva je obdolžila ZDA, da so z izgovorom zaščite svojih državljanov izvršile dejanje agresije, ko so intervenirale v Panami ter, da so poskušale prikriti ponovno in dramatično uporabo intervencionistične politike sile v Latinski Ameriki. Po razpravi so 21. decembra 1989 glasovali o res., ki bi strogo obsodila intervencijo ZDA in zahtevala takojšen umik njihovih sil vendar so proti glasovale 3 stalne članice (Yearbook of the United Nations 1989: 173-174).⁹⁰ GS je 29. decembra 1989 sprejela res. A/RES/44/240 (70:20:40), s katero je v preambuli potrdila suvereno in neodtujljivo pravico Paname, da svobodno določi svoj politični, gospodarski in družbeni sistem ter razvija svoje mednarodne odnose brez kakršnekoli oblike zunanje intervencije, vplivanja, subverzije, prisile ali grožnje. Opozorila je tudi, da se morajo v skladu s 4. točko 2. člena UL vse države vzdržati grožnje s silo ali uporabe sile proti ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti katerekoli države ali ki bi bila kakorkoli nezdržljiva s cilji UL. Nadalje je tudi potrdila potrebo, da se obnovijo pogoji, ki bodo zagotovili polno izvajanje človekovih pravic in osnovnih svoboščin

⁸⁸ Po odkritju afere »Iran-Contras« bi lahko Noriega postal verjetna »sramota« in grožnja političnemu vrhu ZDA, tudi samemu predsedniku Bushu. (Schultz v Queiser Morales 1994: 83)

⁸⁹ Predsednik VS je Panamo povabil, da sodeluje v razpravi VS, vendar brez pravice glasovanja. (Yearbook of the United Nations 1989: 173)

⁹⁰ Francija, Kanada, Velika Britanija in ZDA so glasovale proti, 10 držav članic je glasovalo za, 1 pa se je glasovanja vzdržala. (Yearbook of the United Nations 1989: 175)

panamskega ljudstva. Na koncu je še izrazila globoko zaskrbljenost zaradi resnih posledic, ki bi jih vojaška intervencija ZDA v Panami lahko imela za mir in varnost v Srednji Ameriki. GS je v 1. točki res. obžalovala intervencijo ZDA v Panami, ki naj bi predstavljala očitno kršitev mednarodnega prava ter neodvisnosti, suverenosti in ozemeljske celovitosti države. Zahtevala je takojšno prenehanje intervencije in umik oboroženih intervencijskih sil ZDA iz Paname (2. točka). V 3. točki je zahtevala strogo spoštovanje pogodb, ki sta jih sklenila Torrijos in Carter. V 4. točki je pozvala države, da naj branijo in spoštujejo suverenost, neodvisnost in ozemeljsko celovitost Paname. (Yearbook of the United Nations 1989: 176)

Kot nezakonito dejanje je vojaško enostransko intervencijo ZDA v Panami obsodilo 20 držav OAS. Stalni svet OAS je na začetku tudi zavrnil poverilna pisma predsednika Endare novemu predstavniku Paname v Stalnemu svetu, tako da je na njegovem mestu še nekaj časa ostal predstavnik Paname, ki ga je pooblastil Noriega. Do marca 1990 pa so države OAS le priznale Endarovo vlado. (Farer v Chesterman 2001: 106; Murphy 1996: 115; Queiser Morales 1994: 85)

Razlog širitve komunizma v panamskem primeru ni igral nobene vloge več; kljub povezavam s Kubo in Libijo, Noriega ni bil komunist, ampak le »pragmatični oportunist« (Queiser Morales 1996: 82-83). ZDA so imele do Paname vedno poseben odnos in so v osemdesetih letih tudi »dovoljevale« različne nepravilnosti in nedemokratske postopke.⁹¹ Tudi Noriega je zaradi birokratske neusklajenosti CIA in DEA dolgo dobival mešane signale o svoji podpori iz ZDA, če zanemarimo, da so ga različne agencije celo plačevale do leta 1987. Intervencijo v Panami je, ko so ZDA ostale edina velesila v mednarodni skupnosti, mogoče razumeti tudi kot demonstracijo moči, ki so jo ob koncu hladne vojne še vedno imele, saj je tudi javno mnenje v ZDA podprlo vojaško enostransko intervencijo (Murphy 1996: 114).⁹² Eytan Gilboa (Gilboa, Eytan) meni, da kljub želji, da bi panamsko ljudstvo samo strmoglavilo Noriega, ZDA niso naredile nič konkretnjšega, da bi v priložnosti Girolidijevega prevrata pomagale upornikom in na ta način brez vojaške enostranske intervencije dosegle svoj cilj. Ne nazadnje pa je maja 1994 na prvih uspešno izvedenih demokratičnih volitvah v Panami zmagal Ernesto Pérez Balladares iz Revolucionarne Demokratične stranke, ki je bila nekdanja Noriegina stranka. (Schmitt v Chesterman 2001: 106)

V primeru Paname so bila prav tako kršena nekatera načela mednarodnega prava, zapisana v analiziranih dokumentih, in sicer: načelo, da se morajo države v svojih

⁹¹ Tja so, od njenega nastanka, intervenirale pogostejše kot v katerokoli drugo državo Latinske Amerike. (Scranton, Musicant, Dinges v Queiser Morales 1994: 83)

⁹² ZDA si niso mogle privoščiti nesposobnosti ureditve razmer v tako majhni državi ter podpore prekupčevalcu z mamili. (Gilboa, Eytan)

mednarodnih odnosih vzdržati od grožnje s silo ali uporabe sile proti ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti katerekoli države ali ki bi bila kakorkoli nezdržljiva s cilji UL, načelo neintervencije ter pravica držav do svobodne izbire političnega, gospodarskega, družbenega in kulturnega sistema, brez kakršnegakoli vmešavanja druge države ter dolžnost vsake države, da se vzdrži represalij, ki bi vsebovale silo. Prav tako je bilo storjeno dejanje agresije, kajti po 1. členu res. A/RES/29/3314 je agresija uporaba oborožene sile s strani države proti suverenosti, ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti druge države. Prav tako so se kršila določila Listine iz Bogote, med njimi: načelo neintervencije, načelo neuporabe sile, načelo ozemeljske celovitosti države ter načelo mirnega reševanja sporov.

4.4.7. *Haiti*

Vojaška intervencija na Haitiju, v literaturi pogosto obravnavana kot humanitarna,⁹³ je zadnja obravnavana vojaška intervencija v nalogi. Dogodek se je zgodil že dolgo po koncu hladne vojne, ko so ZDA ostale edina supersila v mednarodni skupnosti. Konec hladne vojne je prinesel olajšanje in optimizem za bolj sproščene mednarodne odnose, v katerih naj bi se mednarodno pravo bolj upoštevalo.

Zgodovina odnosov med ZDA in Haitijem, ki se je iz bogate kolonije spremenila v najrevnejšo državo na ameriški celini, sega že pred leto 1915, ko so ZDA na otoku nastanile svojo vojsko.⁹⁴ Ob koncu okupacije, leta 1934, so ZDA vodstvo države zaupale edini učinkoviti in delujoči instituciji na otoku, nacionalni gardi, čeprav je gospodarsko Haiti ostal popolnoma odvisen od Washingtona. (Oxfordova enciklopedija II 1993: 97; *The Road to U.S. intervention in Haiti*)

Na volitvah leta 1957 je na oblast prišel François Duvalier (»Papa Doc«), ki je po enem letu razveljavil ustavo in začel vladati diktatorsko. Istega leta so ZDA v okviru Mednarodnega vojaško-izobraževalnega programa (»International Military Education Program«, IMET Program) ponudile šolanje pripadnikom haitiske vojske, med katerimi je bil tudi polkovnik Raoul Cédras. François Duvaliera je po smrti leta 1971 nasledil njegov sin, Jean-Claude Duvalier (»Baby Doc«), ki je 2. februarja 1986 zaradi družbenih in političnih nemirov pobegnil v Francijo. (Oxfordova enciklopedija II 1993: 70; *The Road to U.S. intervention in Haiti*)

⁹³ Npr.: Abiew (1999), Chesterman (2001) in Murphy (1996).

⁹⁴ Indeks človeškega razvoja iz leta 1999 uvršča Haiti na 134. mesto. (Human Development Index Trends)

Podpora ZDA si je François Duvalier prislužil s svojo protikomunistično politično usmeritvijo. Kljub nedemokratičnemu režimu, ki ga je vodil (kršenje človekovih pravic, neučinkovito gospodarstvo in nepismenost prebivalstva), je imel podporo supersile; jeseni 1987, po poboju volivcev, ki ga je organizirala haitaska vojska, so se ZDA sicer odločile za prenehanje vojaške podpore Haitiju, a CIA je s podporo nadaljevala, podobno kot pri Kontraših v Nikaragvi. Država, v kateri so se menjavale vojaške hunte, se je pogrezala v globoko politično in družbeno krizo, marca 1990 pa je general Prosper Avril odstopil in napovedal volitve za december 1990. (Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti; The Road to U.S. intervention in Haiti)

Na volitvah 16. decembra 1990, ki jih je nadzorovala OZN, je s 67 odstotki glasov zmagal katoliški duhovnik Jean-Bertrand Aristide. Podpirala ga je večina prebivalcev in pa ZDA, ni pa imel podpore vojske. Z izvajanjem reform si prav tako ni mogel ustvariti zaveznikov med gospodarsko elito. Tako so ga že 30. septembra 1991 strmoglavili vojaki z generalom Cédrasom na čelu. OAS je vojaški udar obsodila že 2. oktobra 1991 in 8. oktobra 1991 priporočila svojim članicam takojšno uvedbo gospodarskih in diplomatskih sankcij ter prepoved izvoza orožja na Haiti, s čimer je želela oslabiti gospodarske in vojaške elite. Odziv OZN je bil bolj zadržan; 3. oktobra 1991 je predsednik Aristide prosil za pomoč OZN, a je VS presodil, da zadeva spada v notranjo pristojnost Haitija in ne predstavlja grožnje mednarodnemu miru in varnosti. GS je prevrat obsodila in podprla sankcije OAS. (Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti; Acevedo v Abiew 1999: 213, 214; Friedman v Abiew 1999: 214; The Road to U.S. intervention in Haiti; Chesterman 2001: 152; Murphy 1996: 260)

Položaj na Haitiju se je slabšal, saj je vojaški režim pobijal in drugače kršil človekove pravice, zato je večina Haitčanov podprla prizadevanja mednarodne skupnosti in sankcije. Vendar pa so bile te sankcije velikokrat kršene (The Road to U.S. intervention in Haiti; Abiew 1999: 214-215; Murphy 1996: 260-261; Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti).⁹⁵ Zaradi slabšanja političnih in gospodarskih razmer so prebivalci začeli množično zapuščati otok in odhajati večinoma v ZDA, vendar se je predsednik Bush 24. maja 1992 odločil za vrnitev beguncev na Haiti.⁹⁶ V volilni kampanji je predsedniški kandidat William Jefferson Clinton kritiziral Bushevo politiko vračanja haitskih beguncev, vendar je po zmagi na volitvah leta 1993 vseeno

⁹⁵ ZDA so se šele 5. novembra 1991 odločile, da bodo upoštevale embargo na dobavo nafte, februarja 1992 pa so že dovolile nekaterim vejam tekstilne industrije poslovanje s Haitijem. (Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti)

⁹⁶ To se je dogajalo že v času predsednika Carterja. (Chomsky 1999: 72)

nadaljeval s politiko svojega predhodnika. Njegova administracija je poskusila v reševanje položaja na Haitiju vključiti OZN, predvsem VS. (Chomsky 1999: 72; Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti; Murphy 1996: 261; Brown 1994/1983: 600)

Aprila 1993 je GS pooblastila skupno misijo OZN-OAS International Civilian Mission to Haiti (MICIVIH) za opazovanje kršitev človekovih pravic. VS je, na zahtevo predstavnika Aristidea v OZN, 16. junija 1993 sprejel soglasno res. S/RES/841, v kateri je prepoznal takojšno potrebo za hitro, razumno in mirno rešitev krize na Haitiju v skladu z UL in mednarodnim pravom. Opozoril je na pojav humanitarne krize, ki vključuje množične selitve prebivalstva. Zaskrbljen je bil zaradi dolgotrajnosti tega položaja, ki bi lahko zvišal število Haitčanov, ki iščejo zatočišče v sosednjih državah ter prepričan, da je potreben zasuk tega stanja. Opomnil je na VIII. poglavje UL in poudaril potrebo po učinkovitem sodelovanju med regionalnimi organizacijami in OZN. Definiral je edinstven in izreden položaj, ki upravičuje izredne ukrepe VS, da podpre napore OAS. Odločil se je, da v teh edinstvenih in izrednih okoliščinah, nadaljevanje takšnih razmer ogroža mednarodni mir in varnost v regiji (podčrtala M. L.). V 5. in 6. točki se je VS odločil, da bo uvedel gospodarske sankcije in naftni embargo. Za razliko od ukrepov, ki jih je uvedla OAS, so bile te sankcije globalne in naj bi veljale za celotno mednarodno skupnost. To naj bi preprečilo vojaškemu režimu na Haitiju, da bi uvažal nafto iz držav, ki niso članice OAS. (Murphy 1996: 262)

Uspešnost sankcij se je pokazala v pripravljenosti vojaškega režima za pogajanja, kajti predsednik Aristide je še vedno iskal mednarodno pomoč pri reševanju krize; dogovarjanja o prihodnosti Haitija so v načrtih vsebovala močno vlogo vojske, ki naj bi bila oproščena vseh kršitev človekovih pravic ter upoštevanje (gospodarskih) interesov ZDA. Dosežen je bil sporazum, ki sta ga predsednik Aristide in general Cédras podpisala 3. julija 1993 v New Yorku (t.i. Sporazum z Guvernerskega otoka).⁹⁷

Zaradi izboljšanih razmer sta 27. avgusta 1993 OZN in OAS suspendirala gospodarske sankcije. Takrat pa so se razmere spet poslabšale, saj je vojaški režim prenehal izvajati nekatera določila iz sporazuma, izbruhnil je nov val nasilja nad civilisti in pristaši Aristidea, general Cédras pa se je odločil, da se do 15. oktobra 1993 ne bo upokojil. Poleg tega pa je

⁹⁷ Načrt v desetih točkah je predvideval vrnitev Aristidea do 30. oktobra 1993, po tem, ko naj bi bil obnovljen haitski parlament in izbran novi predsednik vlade (izbral naj bi ga Aristide), politično pomilostitev in reformo haitske vojske ter upokojitev generala Cédrasa in njegovih sodelavcev. V obdobju prenosa oblasti naj bi OZN poslala na Haiti strokovnjake, ki bi urili in ločili vojaške od policijskih enot. Poleg tega je bila Haitiju obljubljena izdatna pomoč, ki bi obnovila infrastrukturo in zagotovila nova delovna mesta. (Abiew 1999: 216; The Road to U.S. intervention in Haiti; Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti; Murphy 1996: 262-263)

morala Haiti zapustiti MICIVIH. (Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti)

VS je 23. septembra 1993 v res. S/RES/867 soglasno izrazil zaskrbljenost zaradi naraščanja politično motiviranega nasilja na Haitiju v času kritičnega političnega prehoda. V 1. točki je pooblastil ustanovitev in takojšen odhod Misije OZN na Haiti (United Nations Mission In Haiti, UNMIH) za obdobje šestih mesecev. Multinacionalna sila naj bi bila sestavljena iz 567 policijskih opazovalcev OZN in iz vojaške gradbene enote (približno 700 vojakov). Vojaški del misije je bil zadolžen za modernizacijo haitske vojske.

Po dogodku v pristanišču Port-au-Prince 11. oktobra 1993, je VS 13. oktobra 1993 v res. S/RES/873 soglasno izrazil nezadovoljstvo z neprestanim oviranjem prihoda UNMIH in izvajanje nalog v skladu z res. S/RES/867.⁹⁸ V 1. točki se je odločil, da v skladu z 2. točko res. 861, 19. oktobra 1993 konča suspenz ukrepov, ki jih določajo točke od 5 do 9 res. 841. V 4. točki je potrdil pripravljenost, da takoj preuči vzpostavitev dodatnih ukrepov, če se bo še naprej oviralo delo UNMIH.

VS je soglasno 6. maja 1994 sprejel res. S/RES/917 v kateri je potrdil, da ostaja cilj mednarodne skupnosti obnovitev demokracije na Haitiju ter hitra vrnitev legitimno izvoljenega predsednika Aristidea. VS je obsodil številne primere izvensodnih pobojev, samovoljnih aretacij, nelegalnih pridržanj, posilstev, prisilnih izginotij, stalno zanikanje svobode izražanja ter nekaznovanost oboroženih civilistov. Potrdil je svojo odločitev, da v teh posebnih in izjemnih okoliščinah položaj, ustvarjenih s propadom poskusa vojaške vlade na Haitiju, da bi izpolnila svoje obveznosti po Sporazumu z Guvernerskega otoka in se podredila pomembnim resolucijam VS, predstavlja grožnjo miru in varnosti v regiji (podčrtala M. L.). VS je tudi izrazil, da deluje po VII. poglavju UL. Tako se je VS v 3. točki odločil, da naj vse države takoj preprečijo vstop na njihovo ozemlje vsem častnikom haitske vojske, vključujoč policijo, vsem glavnim sodelujočim v prevratu leta 1991, vsem sodelujočim v nelegalni vladi, vsem zaposlenim v haitski vojski oz. vsem, ki delujejo po njenih ukazih in njihovim družinam. Od Odbora je VS zahteval, da vzdrži točen seznam teh ljudi. V 4. točki je zahteval od držav takojšno zamrznitev skladov in finančnih virov za zgoraj opisane skupine ljudi. S 5. točko je določil, da določila od 6. do 10. točke, v skladu z embargom, ki ga je priporočila OAS, stopijo, če že niso, v veljavo 22. maja 1994. V 6. in 7. točki je določil, da se uvede embargo,

⁹⁸ Vojaška ladja *U.S.S. Harlan County*, z 218 ameriški in kanadskimi vojaki, je želela pristati v Port-au-Prince, vendar je vojaški režim zaprl vhod v pristanišče. Tako so bili napor, da od vojaškega režima pridobijo pristanek o zaščiti UNMIH in odstopu vojaške vlade, neuspešni. Ker so bile enote neoborožene, se je morala ladja naslednji dan obrniti in odpluti. Ta dogodek je predstavljal veliko zmago za vojaški režim na Haitiju. (Murphy 1996: 263-264)

vendar ta ne velja za medicinske zaloge in hrano, za odobrene zaloge s strani Odbora, ter za ostalo blago in izdelke namenjeni humanitarnim potrebam. V 18. točki je določil, da ukrepov po tej in po drugih relevantnih resolucijah ne bo popolnoma umaknil, dokler se ne bo upokojil poveljnik haitske vojske, dokler ne bosta odstopila oz. odšla z otoka poveljnik policije v Port-au-Prince-u in poveljnik kadrovske službe haitske vojske, dokler se ne izpolni določil iz Sporazuma z Guvernerskega otoka, dokler se ne bo ustvarilo primerno okolje za svobodne in pravične volitve ter za delovanje UNMIH in ne nazadnje, dokler se ne bo vrnil demokratično izvoljeni predsednik.

Šele maja 1994 je administracija predsednika Clintona začela pošiljati haitske begunce v vojaško oporišče Guantánamo na Kubi (tja so poslali 16.000 beguncev), na nekatere svoje ladje in po dogovoru z nekaterimi državami na njihova ozemlja.⁹⁹ Stroški za vzdrževanje beguncev so se višali. Gospodarsko usmerjene ZDA (po Clintonovi doktrini)¹⁰⁰ je tudi vzdrževanje embarga stalo veliko denarja. Dne 18. oktobra 1993 je OAS uvedla še embargo na nafto, a je ugotovila, da so jo nekatera podjetja iz ZDA še vedno izvažala na Haiti. (World History Archives: U.S. Political Intervention in Haiti from 1994 to 1995 (Bayless); Yearbook of the United Nations 1994: 423; University of Texas-Ryan Schuchart; Murphy 1996: 268; Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti)

Vlada, ki jo je ustanovila vojaška oblast na Haitiju, je 11. julija 1994 ukazala, da mora MICIVIH v dveh dneh ponovno zapustiti otok, saj naj bi bila vključena v obtožbe, ki ogrožajo kredibilnost haitske vlade in njenih institucij. (Murphy 1996: 268)

VS je 31. julija 1994 sprejel res. S/RES/940.¹⁰¹ V njej je obsodil stalno nespoštovanje sporazumov (ki naj bi na Haitiju obnovili demokracijo, op. M. L.) nelegalnega *de facto* režima in njegovo nasprotovanje učinkovitemu sodelovanju z OZN in OAS, s katerim naj bi se udejanjila ta določila. Močno je bil zaskrbljen zaradi očitnega poslabšanja humanitarnega

⁹⁹ Surinam je 13. julija 1994 sprejel 2.000 Haitskih beguncev, namestitvev pa so plačale ZDA. Prav tako je 5.000 beguncev 23. julija 1994 sprejel Honduras. Kuba pa je zahtevala prenehanje zbiranja beguncev v vojaškem oporišču ZDA, kajti zaradi števila beguncev so bili pogoji v vojaškem oporišču neznosni. (Yearbook of the United Nations 1994: 423)

¹⁰⁰ Clintonova doktrina je temeljila na treh stebrih nacionalne varnosti ZDA: ohranjanju globalne vojaške prisotnosti v mednarodni skupnosti, ohranjanju gospodarskega napredka ter spodbujanju odprtega trga in demokracije po svetu. Tako so bili cilji Clintonove doktrine (znana kot »Big Mac Diplomacy«) podobni: ohraniti globalno hegemonijo, spodbujati odpiranje trgov in zniževanje carin ter odpirati možnosti ameriškim vlagateljem po svetu. Jasno je bil nakazan premik od vojaških doktrin in ciljev k čisto gospodarskim, kajti na mesto geopolitike je stopila geoeconomija. Ideja je nakazala premik v smer miru, kajti »dve državi, ki imata McDonald's, med seboj ne bosta vodili vojne«, kar pa ne pomeni, da je bila intervencija, kot oblika zagotovitve miru in demokracije, izvzeta. (Evans, Newnham 1998: 68-69)

¹⁰¹ Sponzorji res. S/RES/940 so bili Argentina, Francija, Kanada, ZDA. Res. je bila sprejeta z 12 glasovi za, 0 proti in 2 vzdržanima, Ruanda pa se ni udeležila zasedanja. (Chesterman 2001: 155; Yearbook of the United Nations 1994: 427)

stanja na Haitiju, še posebej zaradi stalnega naraščanja sistematičnih kršitev civilnih svoboščin nelegalnega *de facto* režima, z obupno težkim položajem haitskih beguncev ter z izgonom osebja MICIVIH. VS je ponovno potrdil, da ostaja cilj mednarodne skupnosti obnovitev demokracije na Haitiju ter hitra vrnitev legitimno izvoljenega predsednika Aristidea, tako kot je to določil Sporazum z Guvernerskega otoka. VS je določil, da položaj na Haitiju še vedno predstavlja grožnjo miru in varnosti v regiji (podčrtala M. L.). Delujoč po VII. poglavju UL je pooblastil države članice, da sestavijo multinacionalno silo (Multinational force (MNF)) pod enotnim vodstvom, ki naj bi uporabila vsa potrebna sredstva (podčrtala M. L.) za odstranitev vojaškega vodstva s Haitija, v skladu s Sporazumom z Guvernerskega otoka, hitro vrnitev legitimno izvoljenega predsednika in obnovitev legitimne vlade na Haitiju ter ustvarila in ohranila varno in stabilno okolje, ki naj bi dovolilo udejanjanje Sporazuma z Guvernerskega otoka (4. točka).

Države, ki so glasovale za res. S/RES/940, so izpostavile kršitve človekovih pravic na Haitiju in potrebo po obnovitvi demokracije (Murphy 1996: 269). Kitajska pa je menila, da reševanje problemov na Haitiju z vojaškimi sredstvi ni v skladu z UL ter da ni zadostnih razlogov zanjo. Praksa VS, da pooblasti določene članice VS, da uporabijo silo, naj bi pomenila nevaren precedens. Brazilija je izjavila, da obramba demokracije ne sme imeti za posledico zatekanje k uporabi sile, ki je najslabši odklon od načel OZN in običajne prakse (Yearbook of the United Nations 1994: 427). Nekatero države Latinske Amerike, ki niso bile članice VS, a so lahko na zasedanju sodelovale, so izrazile močno zadržanost glede vojaške intervencije.¹⁰² (Murphy 1996: 269)

Po sprejetju res. S/RES/940 so ZDA izvedle veliko javno kampanjo, s katero so poskušale, s podrobnostmi o vojaški intervenciji, prestrašiti vojaški režim, da bi odstopil. ZDA so tudi prevzele vodilno vlogo v zbiranju MNF. Največ je bilo vojakov ZDA (15.000), ostale pa so prispevale še druge države (Murphy 1996: 270).¹⁰³ Gotovost takšne intervencije se je do avgusta 1994 povečala, 17. septembra 1994 pa je predsednik Clinton na Haiti poslal delegacijo ZDA, ki jo je vodil nekdanji predsednik Carter, ki je želela prepričati vojaški vrh, da je situacija resna in da so ZDA pripravljene na silo končati diktaturo vojaške hunte (The Road to U.S. intervention in Haiti).¹⁰⁴ Cédras je zagotovil, da bo do 15. oktobra 1994

¹⁰² Kuba, Mehika in Urugvaj. (Murphy 1996: 278)

¹⁰³ Kanada, kljub sponzorstvu res. S/RES/940 v MNF ni prispevala svojih vojakov. Konec avgusta 1994 so ZDA sprejele zagotovilo Antigve in Barbude, Barbadosa, Belizeja, Jamajke ter Trinadada in Tobaga, da bodo prispevale simbolično število vojakov (266), ki pa niso bili namenjeni bojevanju, saj naj bi bili uporabljeni nekaj dni po invaziji. (Murphy 1996: 270, 278)

¹⁰⁴ Clinton je navedel razloge, zakaj naj bi bil interes ZDA, da jo izvede. Haiti naj bi bil na »njihovem dvorišču«, eden izmed členov v verigi nedovoljene trgovine z mamili, povezane z ZDA, edina država na zahodni polobli,

odstopil, 18. septembra 1994 pa sta Carter in Émile Jonassaint, s strani vojske nastavljeni predsednik Haitija, podpisala sporazum,¹⁰⁵ ki je med drugim predvideval, da bo haitaska vojska tesno sodelovala z vojaško misijo ZDA; predčasno častno upokojitev nekaterih vojaških poveljnikov v skladu z res. S/RES/917 in res. S/RES/940, haitaski parlament pa naj bi izglasoval politično pomilostitev; da bodo vojaške misije ZDA usklajene z vrhovnim poveljstvom haitaska vojske; da bodo gospodarski embargo in gospodarske sankcije umaknjene v skladu z relevantnimi resolucijami; ter da bodo prihajajoče volitve izvedene na svoboden in demokratičen način. (Murphy 1996: 272; Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti; The Road to U.S. intervention in Haiti)

Vseeno pa se je na otoku **19. septembra 1994** izkrcalo 20.000 vojakov MNF, ki so jih vodile ZDA,¹⁰⁶ in sicer z deklariranim namenom ponovne vzpostavitve demokracije, nadzora nad predajo oblasti, upoštevanja človekovih pravic in nadzora nad položajem do vrnitve izvoljenega predsednika. (Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti; Operation Restore (Uphold) Democracy - Haiti)

Dne 29. septembra 1994 se je na izredni seji zbral haitaski parlament in po tednu dni sprejel zakon, ki je predvideval politično pomilostitev za vojaške in policijske oblasti, ki jo je lahko podelil predsednik Aristide. Pomilostitev ni veljala za zločine, ki jih določa haitaski kazenski zakonik, tj. za umor, posilstvo in podkupovanje. (Murphy 1996: 273)

Predsednik Aristide se je na otok vrnil 15. oktobra 1994. MNF je na otoku ostala še šest mesecev, do 31. marca 1995, ko je 6.000 vojakov UNMIH (kjer je še vedno velik del sil sestavljala ameriška vojska - USFORHAITI) prevzelo nadzor nad razmerami, njihov mandat pa se je končal 7. februarja 1996 (Operation Restore (Uphold) Democracy - Haiti). Decembra 1995 je bil na demokratičnih volitvah izvoljen novi predsednik, tesen sodelavec Aristidea, Rene Preval, ki pa mu ni uspelo izboljšati gospodarskih in družbenih razmer v državi. (Abiew 1999: 217; Christian Science Monitor)

Deklarirana razloga zaradi katerih naj bi MNF, ki so jo vodile ZDA, vojaško intervenirala na Haitiju, sta bila:

1. ponovna vzpostavitev demokracije
2. kršenje človekovih pravic (Murphy 1996: 275-276).

kjer je vojaški režim odvzel oblast izvoljenemu voditelju; poleg tega je nekaj tisoč državljanov ZDA živelo na Haitiju, milijon haitaskih Američanov pa v ZDA, vojaški režim pa je povzročil velike begunske tokove v ZDA. Tako je bilo po njegovem mnenju pomembno obnoviti demokracijo na Haitiju. (Jehl v Murphy 1996: 266; Murphy 1996: 266)

¹⁰⁵ Z njim se je vojaški režim na Haitiju izognil nasilni invaziji. (Chesterman 2001: 155; Murphy 1996: 271)

¹⁰⁶ Operacija se je imenovala Restore oz. Uphold Democracy. (Operation Restore (Uphold) Democracy - Haiti)

Poleg teh dveh deklariranih razlogov, se je navajalo še veliko število beguncev, ki so prihajali v ZDA, in ki so jih nekatere resolucije VS opredelile kot grožnjo »mednarodnemu miru in varnosti v regiji« (res. S/RES/841) oz. kasneje »miru in varnosti v regiji« (res. S/RES/917, res. S/RES/933, res. S/RES/940) (Chesterman 2001: 152-153). ZDA, ki so vodile vojaško intervencijo in prispevale največ vojakov, ni bilo potrebno iskati legalne podlage za opravičevanje dejanja, saj je VS, ki je deloval po VII. in VIII. poglavju UL, operacijo pooblastil. (Abiew 1999: 219-220; Chesterman 2001: 155; Murphy 1996: 277)

Že maja 1994 se je v administraciji predsednika Clintona namigovalo na izvedbo vojaške intervencije. Clinton je 20. maja 1994 celo sam izjavil, da je razmišljal o njej, vendar se iz njegovega govora ni moglo razbrati ali naj bi bila izvedena pod okriljem OZN oz. OAS ali pa enostransko. Dne 15. septembra 1994 je v televizijskem govoru pojasnil, zakaj ZDA vodijo mednarodna prizadevanja, da bi obnovile demokracijo na Haitiju. Dolžnost ZDA naj bi bila, da ustavijo krutosti, ki grozijo tisočim Haitčanom, da zavarujejo svoje meje, da ohranijo stabilnost in uveljavljajo demokracijo na zahodni polobli ter da zagotavljajo izpolnitev obljub, ki so jih ZDA dale oz. so jih drugi dali njim. (Murphy 1996: 271)

Vendar se lahko izpostavi nekaj argumentov, ki obnovo demokracije na Haitiju kot glavni razlog vojaške intervencije, spodbijajo. ZDA so 30 let podpirale diktaturo družine Duvalier in menjajoče se vojaške hunte. Po podatkih nevladne organizacije Human Rights Watch so vojaki ZDA, ko so prišli na otok, zasegli 160.000 strani dokumentacije, ki je kazala na vpletenost ZDA v podporo diktaturi na otoku (Chomsky 1999: 71). Častniki, ki so izvedli vojaški udar, so bili šolani s pomočjo ZDA (The Road to U.S. intervention in Haiti). Tudi po intervenciji se stanje ni veliko izboljšalo; Human Rights Watch je poročala o kršitvah človekovih pravic, sodni sistem naj bi zelo slabo deloval in celoten haitski sistem naj bi bil podkupljen (Socialist Action Newspaper). Senator Patrick Leahy (Christian Science Monitor) je celo izjavil, da Haiti ostaja najrevnejša država, kjer vlada komaj deluje, politične reforme ne vodijo nikamor, demokracija pa obstaja le v teoriji. Pravni sistem naj bi bil v neredu, policija spolitizirana, povprečen človek pa živel iz »rok v usta«. Dejansko stanje, tudi po vojaški intervenciji, katere glavni cilj naj bi bila vzpostavitev demokracije, težko ustreza pravni državi in demokraciji.¹⁰⁷

Kar zadeva drugi deklarirani razlog, so ga ZDA začele omenjati šele po 15. septembru 1994, ko je Clinton v svojem govoru navedel, da haitski vojaški režim krši človekove pravice. (Murphy 1996: 267, 271)

¹⁰⁷ Čeprav so bile izvedene svobodne in demokratične volitve. (Murphy 1996: 274-275)

Nekateri avtorji dvomijo v zaščito človekovih pravic, kot tisti razlog, ki je res vodil ZDA. Po mnenju Cynthie Weber (v Abiew 1999: 218-219) so bile ZDA zaskrbljene zaradi valov beguncev, vendar ne zaradi dobrobiti le-teh, temveč zaradi svojih državljanov. Ryan Schuchart (University of Texas-Ryan Schuchart) meni, da je skrb za človekove pravice prikrila vprašanje migracij beguncev v ZDA in s tem povezanih stroškov. Vendar ima po določenih Splošne deklaracije o človekovih pravicah iz leta 1948, za katero so glasovale tudi ZDA in je pravno zavezujoča za države na podlagi mednarodnega občega prava, po 14. členu vsak človek pravico do iskanja azila.¹⁰⁸ Murphy (1996: 276) navaja, da je predsednik Clinton začel omenjati zaščito človekovih pravic kot razlog za vojaško intervencijo šele nekaj dni pred vojaško intervencijo. Prej je, kljub predvolilni kritiki Busheve politike do beguncev, celo sam vodil takšno politiko do maja 1994 (Brown 1994/1983: 600). Abiew (1999: 219) trdi, da so vali beguncev ogrožali nacionalne interese ZDA. Vendar pa tudi poudarja, da kljub dejstvu, da se motivi za vojaško intervencijo mešajo, to ne more izničiti dobronamernosti intervencije, kajti humanitaren namen naj bi bil več kot očiten.

Različne resolucije VS so haitiske begunce označile kot grožnjo miru in varnosti v regiji (Chesterman 2001: 153). Douglas Lee Donoho (v Chesterman 2001: 153) se sprašuje ali je stanje res ustrezalo grožnji miru. Tudi Chesterman (2001: 153) meni, da je to netipično razumevanje grožnje mednarodnemu miru in varnosti. Nadalje tudi Murphy (1996: 277-278) meni, da je narava same »grožnje«, kot jo je povzel VS, težko opredeljiva. V res. 841 jo je opredelil kot možnost begunskih tokov v sosednje države, kar se je potem resnično zgodilo, saj Aristide ni mogel prevzeti svojih dolžnosti, kar naj bi še dodatno prispevalo k ozračju strahu, preganjanja in gospodarske zmede. V resolucijah VS, ki so ponovno uvedle gospodarske sankcije in vojaško blokado, pa »grožnja« ni bila več opredeljena kot tok beguncev (ali kršitve človekovih pravic, tiranija ali celo lakota), ampak nesposobnost haitških *de facto* voditeljev, da spoštujejo Sporazum z Guvernerskega otoka. Tako se je »grožnja« spremenila od posledic, ki jih je prinesla nezmožnost vrnitve oblasti Aristedu do nesposobnosti vztrajati pri sporazumih, ki naj bi prinesli njegovo vrnitev, ne glede na posledice. V res. S/RES/940 je VS grožnjo ponovno opredelil bolj široko, in sicer kot poslabšanje humanitarnega stanja na Haitiju, še posebej s stalnim naraščanjem sistematičnih kršitev civilnih svoboščin nelegalnega *de facto* režima ter obupno težkim položajem haitških beguncev. Tako je tudi Murphy (1996: 281) zaključil, da res. S/RES/940 predstavlja

¹⁰⁸ 14. člen Splošne deklaracije o človekovih pravicah:

»1. Vsakdo ima pravico v drugih državah prositi za in uživati pribežališče pred preganjanjem.

2. Na to pravico se ni mogoče sklicevati v primeru pregona, ki dejansko temelji na nepolitičnih kaznivih dejanjih ali dejanjih, ki so v nasprotju s cilji in načeli Združenih narodov.«

precedens za zelo raztegljiv pogled na to, kaj lahko predstavlja »grožnjo mednarodnemu miru in varnosti«, kar bi lahko bilo v prihodnosti uporabljeno kot podpora tistim državam, ki spodbujajo odločitve VS, da bi uveljavljale razvoj (ali vsaj ohranitev) demokracije po svetu.

Odnos legitimno izvoljenega predsednika Aristedeja do vojaške intervencije je bil nejasen. Po eni strani je trdil, da haitaska ustava prepoveduje formalno povabilo vojaški intervenciji na Haiti. Vendar pa je 3. junija 1994 za New York Times izjavil, da naj se ZDA odločijo za dejanja, s katerimi bi odstranili haitasko vojaško vodstvo in vprašal, zakaj ZDA ne morejo delovati, kot so v Panami 1989. To je bila njegova najjasneje izražena prošnja za vojaško intervencijo ZDA na Haitiju (French v Murphy 1996: 267; Murphy 1996: 267). Murphy (1996: 276) še dodaja, da Haiti predstavlja edinstven primer, saj naj bi demokratično izvoljen in mednarodno priznan predsednik v bistvu pooblastil vsa dejanja mednarodne skupnosti, a iz izgnanstva.

Kljub temu, da vojaška intervencija na Haitiju s stališča mednarodnega prava ni tako sporna kot sta bili vojaška intervencija na Grenadi in vojaška enostranska intervencija v Panami, pa še vedno obstajajo nekatere dvoumnosti, saj nekateri podatki, razkriti po intervenciji, mečejo nekaj sence na dobronamernost vojaške intervencije. Po intervenciji so ZDA »pomagale« uvajati neo-liberalno gospodarsko politiko, ki je predvidevala zniževanje carin. To je omogočilo prevlado kapitala iz ZDA na haitaskem trgu in uničenje domače kmetijske proizvodnje; Haiti danes iz ZDA uvaža riž, ki ga je prej sam proizvajal toliko, da ga je lahko celo izvažal (McGowan, Bauduy v Chomsky 1999: 70-71; Socialist Action Newspaper). V izjavi za javnost je Oxfam zapisal, da so nevladne organizacije obtožile ameriško nevladno organizacijo United States Agency for International Development (USAID), da ogroža krhko haitasko demokracijo z zadrževanjem poprej obljubljene pomoči. Lydia Williams (Oxfam America) je izjavila, da ZDA želijo demokracijo na Haitiju, vendar USAID deluje tako, da spodkopava zelo krhek demokratičen proces v državi (World History Archives: U.S. Political Intervention in Haiti from 1994 to 1995 (Oxfam America). The Washington Office in Haiti je opredelila USAID kot nepolitično mednarodno agencijo za pomoč, ki naj bi dovajala revnim državam tujo pomoč in jim nudila znanje ZDA na gospodarskem, tehnološkem in kmetijskem področju. Vendar naj bi se ta pomoč povečini vrnila v ZDA, kajti, prvič, naj bi agencija financirala podjetja iz ZDA, drugič, USAID naj ne bi bila nepolitična organizacija, saj naj bi bila njena naloga širiti gospodarsko in kulturno prevlado ZDA ter ne nazadnje, veliko nevladnih organizacij, ki jih financira sploh ni nevladnih, ampak jih nadzorujejo vladni skladi ZDA (Institute for Global Communications: Democracy Intervention in Haiti). Ko se je vojska ZDA 1996 umaknila, so si ZDA s pomočjo

USAID in privatnega sektorja zagotovile gospodarski nadzor nad haitskim trgom, tako da neposredna prisotnost ni bila več potrebna. (Chomsky 1999: 71)

Odziv OZN je bil pozen (GS je potrebovala dve leti, VS pa tri za prve učinkovitejše odločitve), a je podprla vsa prizadevanja držav za razrešitev krize ter celo odobrila vojaško intervencijo. (Abiew 1999: 220)

Odziv držav članic OAS pa je bil veliko hitrejši, saj so, poleg predlaganih sankcij takoj po državnem udaru, na Haiti 4. in 5. oktobra 1991 poslale misijo, ki naj bi se pogovorila z vojniki, ki so izvedli prevrat (Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti). Vendar pa je bila manj učinkovita kot OZN.¹⁰⁹ Tako je pokazala sposobnost regionalne organizacije, da lahko odgovori na takšne razmere, vendar učinkovitost s tem ni povezana. Prav tako je vplivala na OZN, da je našla rešitev za stanje na Haitiju. (Damrosch v Abiew 1999: 220; Abiew 1999: 220-221)

Murphy (1996: 279-280) meni, da je bilo sodelovanje med OZN, OAS in ZDA pomemben element vojaške intervencije na Haitiju. Po njegovih besedah je bilo izvajanje Sporazuma z Guvernerskega otoka polomija, vendar se je pokazalo, da ima lahko sodelovanje med VS in regionalno organizacijo učinkovite posledice. Za obema mednarodnima organizacijama je stala supersila ZDA, katere podpora se je pokazala kot ključna za Aristidevo uspešno vrnitev. ZDA brez pooblastila VS niso želele ukrepati, kar je za to državo presenetljiv odklon od prakse iz hladne vojne. Vseeno pa so v odnosu med OZN, OAS in ZDA prevladale slednje. ZDA so želele pooblastilo VS in simbolično sodelovanje drugih držav, toda na koncu so se same odločile ali bodo, kako bodo in kdaj bodo intervenirale.

Nekatere države Latinske Amerike so podprle različne ukrepe (od posredovanja do uporabe sile), čeprav nekatere večje države niso bile naklonjene vojaški sili. Tako Abiew (1999: 221) meni, da so države Latinske Amerike nekoliko odstopile od svojega prejšnjega popolnoma odklonilnega odnosa do intervencije.

V primeru Haitija, kjer je bila vojaška intervencija odobrena v VS po VII. in VIII. poglavju UL, ni bilo toliko kršitev mednarodnopravnih norm, kajti mednarodna skupnost je intervenirala v notranje zadeve suverene države in uporabila silo v primeru, ko sta bila ogrožena mir in varnost v regiji. Vseeno pa bi se lahko izpostavilo dejstvo, da naj bi se

¹⁰⁹ Pastor (v Abiew 1999: 220) navaja nekaj vzrokov, zakaj OAS ni bila tako uspešna: prvič, Haiti ni imel prejšnjih izkušenj z demokracijo ter dejstvo, da novo izvoljeni voditelji niso mogli ohraniti ustave na način, ki ustreza ohranjanju demokratične tradicije. Drugič, OAS je opredelila svojo vlogo kot vlogo sodnika, ne toliko kot reševalca problemov, ter tretjič, svoje diplomacije OAS ni mogla podpreti s kredibilno grožnjo s silo, kar je prej poslabšalo kot izboljšalo položaj na Haitiju.

problem človekovih pravic ne izkoriščalo in izkrivljalo kot sredstvo za vmešavanje v notranje zadeve držav (res. A/RES/36/103).

SKLEP

ZDA so od svoje osamosvojitve v Latinski Ameriki pogosto vojaško intervenirale. Razlog za to je bilo njihovo mnenje, da si na tem območju lahko dovolijo več, tudi kršitve mednarodnega prava, saj so v vseh pogledih supersila na zahodni polobli in v celotni mednarodni skupnosti.

Iz analize naloge je razvidno, da je bilo pred drugo svetovno vojno število vojaških intervencij večje, z vzpostavitvijo sistema strožjih mednarodnopravnih norm v okviru OZN pa se je zmanjšalo, a so bile veliko bolj odmevne v mednarodni skupnosti. Položaj ZDA v VS jim je po drugi svetovni vojni celo omogočal krojenje odziva OZN, vpliv v OAS pa je prav tako omogočil podreditev norm regionalne organizacije supersili v regiji. Velikokrat je šlo pri izvedbi vojaških intervencij ZDA v Latinski Ameriki tudi za kršitev pogodb, katere naj bi spoštovale države podpisnice.

Vendar se je odnos ZDA do vojaških intervencij po hladni vojni spremenil. ZDA so zadnjo vojaško intervencijo na Haitiju izvedle z jasnim in nedvoumnim pooblastilom VS, ki je deloval po VII. in VIII. poglavju UL, saj je menil, da razmere v državi predstavljajo grožnjo miru in varnosti v regiji. Vseeno pa sta bili prvi dve natančneje obravnavani vojaški intervenciji, na Grenadi in v Panami, čeprav v okviru hladne vojne, brez odobritve VS. ZDA so se v obeh primerih sklicevale na samoobrambo, ki dovoljuje uporabo sile, vendar pravica do samoobrambe, kot je možno razbrati iz analize, ni zares obstajala in bi težko nastopila kot kredibilno opravičilo. Tudi pri omenjenih vojaških intervencijah v času hladne vojne se je velikokrat pokazalo, da so ZDA delovale brez kredibilne pravne podlage. Razsodba Meddržavnega sodišča v primeru Nikaragve proti ZDA prav tako ne govori v prid ZDA.

Prvi del hipoteze, da ZDA Latinsko Ameriko dojemajo kot svoje vitalno interesno območje, je možno potrditi, in sicer na podlagi proučitve dokumentov in dejanj ZDA, ki so krojili politiko Washingtona do držav Latinske Amerike. ZDA so v svoji politiki do držav Latinske Amerike vodile različne doktrine, ki so izražale njihove hegemonске ambicije. Njihova dejanja (vojaške intervencije, tako posredne kot neposredne, različni odobreni programi in skladi vlade ZDA za izvajanje določenih politik do držav Latinske Amerike, graditev vojaških oporišč in vadbenih centrov, finančna pomoč nekaterim strankam v državah Latinske Amerike) prav tako kažejo odnos ZDA do južnoameriške celine, v katerem imajo tamkajšnje države podrejeno vlogo. ZDA kot svetovna supersila pa velikokrat tudi krojijo

usodo teh držav po lastnih zamislih, ki pogosto niso v skladu z mednarodnopravnimi normami, ki veljajo v mednarodni skupnosti.

Analiza različnih dokumentov mednarodnih in regionalnih organizacij (deklaracije in ustanovitveni dokumenti), ki kodificirajo mednarodno pravo in izražajo stanje mednarodnega občega prava, je pokazala, da sta načelo prepovedi uporabe sile ali grožnje z njo in načelo neintervencije veljavni načeli mednarodnega prava. Uporaba sile ali grožnja z njo je kot izjema dovoljena v redkih primerih, drugače pa je v mednarodni skupnosti prepovedana. Tudi načelo neintervencije bi morale države mednarodne skupnosti spoštovati, sploh pa je to načelo globoko zasidrano v regionalno ameriško pravo. ZDA pa se ne vedno najbolj upravičeno in kredibilno sklicujejo na pravico do uporabe sile in intervencije; pravico do samoobrambe so večkrat navajale kot razlog za pravno upravičenost vojaške intervencije in uporabo sile, vendar vedno z neko sporno interpretacijo 51. člena UL.

Mnenja univerzalnih in regionalnih mednarodnih organizacij o uporabi sile in izvedbi vojaške intervencije, brez odobritve VS, so bila ugotovljena na podlagi analize dokumentov, ki so jih sprejele. Resolucije GS, ki jih je pri vsakem obravnavanem primeru posebej sprejela GS in s katerimi se je opredelila do nastalega položaja ter resolucije VS, v kolikor je bil sposoben sprejeti takšno resolucijo, kažejo, da je OZN večkrat obsodila dejanje kot kršitev mednarodnega prava. Poleg tega pa stališče OZN in OAS izražajo tudi ustanovitveni dokumenti (npr. UL, Listina iz Bogote), ki vsi po vrsti prepovedujejo uporabo sile ali grožnjo z njo in intervencijo. Čeprav je bil odziv univerzalnih in regionalnih mednarodnih organizacij na izvedene vojaške intervencije, v kolikor jih ni odobril VS, negativen, pa te institucije nimajo zadostnih mehanizmov, s katerimi bi lahko naredile več kot samo moralno obsodile dejanja nelegalne uporabe sile in intervencije.

Hipotezo v nalogi lahko v potrdim zaradi zgoraj naštetih dejstev, vendar z opombo, da se stanje v mednarodni skupnosti spreminja. ZDA veliko manj samovoljno uporabljajo silo ali vojaško intervenirajo v države Latinske Amerike. Raje iščejo dovoljenje VS za takšno dejanje in gradijo širšo mednarodno koalicijo držav, ki deli njihovo mnenje, da nastali položaj ogroža mednarodni mir in varnost in je uporaba sile upravičena. Vseeno pa ostali načini vplivanja, vmešavanja in intervaniranja v notranje zadeve latinoameriških držav niso popolnoma izginili. Države danes bolj upoštevajo mednarodnopravne norme glede grožnje s silo in uporabe sile ter načela neintervencije, k čemur prispeva tudi konec hladne vojne in napetosti, ki je bila značilna zanjo.

VIRI

- Primarni viri

Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (merits), Nicaragua v. United States, Judgment of 27 June 1986, I.C.J. Reports 1986, p.14 v Heinze, Eric, Fitzmaurice, Malgosia, ur. (1998) *Landmark Cases in Public International Law*. London itn.: Kluwer Law International.

Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih v Simoniti, Iztok (1994) *Diplomatsko pravo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Dunajska konvencija o konzularnih odnosih v Simoniti, Iztok (1994) *Diplomatsko pravo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Helsinška sklepna listina, CSCE, 1975 Summit, Helsinki, 1. Avgust 1975, Final Act <http://www.osce.org/docs/english/1990-1999/summits/helfa75e.htm#Anchor-29952> (29.4.2002)

Listina iz Bogote, OAS Listina iz Bogote <http://www.oas.org/juridico/english/charter.html> (1.5.2002)

Monrojeva doktrina, The Monroe Doctrine <http://odur.let.rug.nl/~usa/D/1801-1825/jmdoc.htm> (18.2.2002)

Montevideo konvencija, The Montevideo Convention of 1933 http://www.geocities.com/mtsquare_1/montevideo.htm (2.5.2002)

Pakt društva narodov v Benko, Vladimir (1997) *Zgodovina mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Pariška listina za novo Evropo, CSCE, 1990 Summit, Paris, 19-21. November 1990, Charter of Paris for a New Europe <http://www.osce.org/docs/english/1990-1999/summits/paris90e.htm> (17.12.2002)

Pakt iz Ria, OAS Pakt iz Ria <http://www.oas.org/juridico/english/Treaties/b-29.html> (1.5.2002)

Splošna deklaracija o človekovih pravicah, OZN, Universal Declaration of Human Rights <http://www.un.org/Overview/rights.html> (20.4.2002)

Ustanovna listina OZN v *Ustanovna listina Združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča* (1992). Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.

A/RES/20/2131 v Osmańczyk, Edmund Jan (1985) *The Encyclopedia of The United Nations and International Agreements*. Philadelphia, London: Taylor and Francis.

A/RES/25/2625 v Osmańczyk, Edmund Jan (1985) *The Encyclopedia of The United Nations and International Agreements*. Philadelphia, London: Taylor and Francis.

A/RES/29/3314 v Osmańczyk, Edmund Jan (1985) *The Encyclopedia of The United Nations and International Agreements*. Philadelphia, London: Taylor and Francis.

A/RES/36/103 v Türk, Danilo (1984) *Načelo neintervencije v mednarodnih odnosih in v mednarodnem pravu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

A/RES/38/7, General Assembly documents
<http://www.un.org/documents/ga/res/38/a38r007.htm> (17.3.2002)

A/RES/44/240, General Assembly documents
<http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r240.htm> (17.3.2002)

A/RES/42/22, General Assembly documents
<http://www.un.org/documents/ga/res/42/a42r022.htm> (21.4.2002)

S/RES/841 v *Yearbook of the United Nations* (1993) 47, 342-344. Dordrecht itn.: Martins Nijhoff Publishers.

S/RES/867 v *Yearbook of the United Nations* (1993) 47, 351-352. Dordrecht itn.: Martins Nijhoff Publishers.

S/RES/873 v *Yearbook of the United Nations* (1993) 47, 346. Dordrecht itn.: Martins Nijhoff Publishers.

S/RES/917 v *Yearbook of the United Nations* (1994) 48, 419-421. The Hague: Martins Nijhoff Publishers.

S/RES/940 v *Yearbook of the United Nations* (1994) 48, 426-427. The Hague: Martins Nijhoff Publishers.

- Sekundarni viri

Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: International US Hegemony and Intervention in Haiti <http://www.nd.edu/~akreider/essays/polsys.txt> (4.4.2002)

Aaron Kreider's Student Activity Dwelling: United States Interventions in Central America <http://www.nd.edu/~akreider/essays/res3.txt> (12.3.2002)

A History of U.S. Intervention in Latin America and the Caribbean
<http://www.ku.edu/cwis/organizations/las/interven.html> (18.2.2002)

Andrassy, Juraj (1978) *Međunarodno pravo*. Zagreb: Školska knjiga.

Abiew, Francis Kofi (1999) *The evolution of the Doctrine and Practice of Humanitarian Intervention*. The Hague: Kluwer Law International.

Bennett, Alvin LeRoy (1995/1977) *International Organizations: principles and issues*. Eaglewood Cliffs: Prentice Hall.

- Benko, Vlado (1997) *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Booth, John A. (1986) War and the Nicaraguan Revolution. *Current History* 85(515), 405-408, 432-434.
- Brown, Seyom (1994/1983) *The Faces of Power: United States Foreign Policy from Truman to Clinton*. New York: Columbia University Press.
- Brownlie, Ian (1963) *International Law and the Use of Force by States*. Oxford: Oxford University Press.
- Cambridgeov podatkovnik* (1995). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Chersterman, Simon (2001) *Just War or Just Peace? Humanitarian Intervention and International Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Chomsky, Noam (1985) Intervention in Vietnam and Central America: Parallels and Differences. *Monthly Review* 37(4), 1-29.
- Chomsky, Noam (1999) *The New Military Humanism: Lesson from Kosovo*. London: Pluto Press.
- Christian Science Monitor
<http://www.csmonitor.com/durable/2000/03/30/text/p7sl.html> (21.3.2002)
- CIA Factbook: Čile
<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/ci.html> (3.9.2002)
- CIA Factbook: Haiti
<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/ha.html> (3.9.2002)
- CIA Factbook: Honduras
<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/ho.html> (3.9.2002)
- CIA Factbook: Nikaragva
<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/nu.html> (3.9.2002)
- Crabb Jr., Cecil V., Mulcahy, Kevin V. (1990) *American National Security, A presidential perspective*. Pacific Grove (CA): Brooks/Cole Publishing Company.
- Degan, Vladimir Đuro (2000) *Međunarodno pravo*. Rijeka: Pravni fakultet sveučilišća u Rijeki.
- Deterring Democracy (by Chomsky, Noam, Z Communications)
<http://www.zmag.org/chomsky/dd/dd-c05-s04.html> (17.3.2002)
- Dijkink, Gertjan (1996) *National Identity and Geopolitical Vision: Maps of Pride and Pain*. London: Routledge.
- Đuka, Julijus (1984) Lekcija iz Grenade. *Socijalizam* 27(4), 590-609.

Eban, Abba Solomon (1998) *Diplomacy for the next century*. New Haven, London: Yale University Press.

Enciklopedija svetovne geografije (1997). Ljubljana: Pisanica.

Evans, Graham, Newnham, Jeffrey (1998) *The Penguin Dictionary of International Relations*. London: Penguin Books Ltd.

Failures of the U.S. Foreign Policy

http://www.alternativeinsight.com/Foreign_Policy_Failures.html (12.3.2002)

Garrett, Stephen (1999) *Doing Good and Doing Well: an Examination of Humanitarian Intervention*. Westport: Praeger Publishers.

Gilboa, Eytan: The Panama Invasion Revisited: Lessons for The Use of Force in the Post Cold War Era. *POLITICAL SCIENCE QUARTERLY*. 110 (4), 539-553.
<http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/gilboa.htm> (21.3.2002)

Grobelnik, Ivan, Voje, Ignacij (1994) *Zgodovina 2*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Hilaire, Max (1997) *International Law ant the United States Military Intervention in the Western Hemisphere*. The Hague: Kluwer Law International.

Hobden, Steve, Wyn Jones, Richard (1997) World-System Theory. V Baylis, John, Smith, Steve (ur.) *The Globalization of World Politics: an introduction to international relations*, 126-143. Oxford: Oxford University Press.

Human Development Index Trends

http://www.undp.org/hdr2001/indicator/indic_24_1_1.html (4.5.2002)

ICJ Summary: Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (NICARAGUA vs. U.S.A) (MERITS)

http://www.icj-cij.org/icjwww/Icases/iNu...us_isummaries/inus_isummary_198606627.htm
(31.7.2002)

Institute for Global Communications: Democracy Intervention in Haiti
<http://www.igc.org/wohaiti/reports/democenh.html> (17.3 2002)

Južnič, Stane (1980) *Kolonializem in dekolonizacija*. Maribor: Založba Obzorja.

Kennan, George F. (1987/1947) The Sources of Soviet Conduct. *Foreign Affairs* 65(4), 852-868.

Lycos Encyclopedia geslo: Drago, Luis María

<http://infoplease.kids.lycos.com/ce6/people/A0816051.html> (3.3.2002)

Lycos Encyclopedia geslo: Noriega, Manuel

<http://infoplease.kids.lycos.com/ce6/people/A0835878.html> (17.3.2002)

Lycos Encyclopedia geslo: Platt, Orville Hitchcock
<http://infoplease.kids.lycos.com/ce6/people/A0839332.html> (3.3.2002)

Montgomery County Public School, U.S. Intervention in L.A.
<http://www.mcps.k12.md.us/schools/wjhs/depts/socialist/Cohen/latinam/monroe.html>
(3.3.2002)

Murphy, Sean D. (1996) *Humanitarian Intervention: the United Nations in an Evolving World Order*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Myers, Robert John (1999) *U.S. Foreign Policy in the Twenty-first Century: the relevance of Realism*. Virginia: Louisiana State University.

Naval Historical Center, Instances of Use of U.S. Forces Abroad, 1798-1993
<http://www.history.navy.mil/wars/foabroad.htm> (18.2.2002)

Nye, Joseph S. Jr. (1990) *Bound to Lead: the Changing Nature of American Power*. Amer: Basic Books.

OAS Cilji
<http://www.oas.org/en/pINFO/OAS/oas.htm#des> (1.5.2002)

OAS Članice
<http://www.oas.org/EN/MSTATES/bckgrdme.htm#2> (1.5.2002)

Operation Jonathan
http://www.yoni.org.il/eng_jonathan.htm (16.3.2002)

Operation Restore (Uphold) Democracy - Haiti (Maxwell Air Force Base)
<http://www.au.af.mil/au/aul/bibs/haiti/haiti99.htm> (21.3.2002)

Operation »Urgent Fury«: Military Police in Grenada
<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1989/HW.htm> (17.3.2002)

Oxfordova enciklopedija zgodovine II. (1993). Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Pequeño Larousse en color (1972). Barcelona: Ediciones Larousse.

Queiser Morales, Waltraud (1994) US Intervention and the New World Order: lessons from Cold War and post-Cold War cases. *Third World Quarterly* 15(1), 77-101.

Reynolds, David (2000) *One World Divisible: A Global History Since 1945*. Alan Lane: The Penguin Press.

Rincón Dominicano: Juan Bosh Gavino
<http://rincondominicano.com/historia/personajes/juanbosch/index.php> (12.3.2002)

Rincón Dominicano: La era de Jefe
<http://rincondominicano.com/historia/trujillo/laeradeljefe.php> (12.3.2002)

Rincón Dominicano: La intervención de 65

<http://rincondominicano.com/historia/abril1965/laintervenciondeabril1965.php> (12.3.2002)

Robinson, Davis R. (1984) Letter dated 10 February 1984, addressed to Professor Edward Gordon, chairman of the Committee on Grenada of the American Bar Association's Section on International Law and Practice. *American Journal of International Law* 78(3), 661-665.

Ropp, Steve (1986) General Noriega's Panama. *Current History* 85(515), 421-424, 431-432.

Russett, Bruce, Starr, Harvey (1996) *Svetovna politika: izbira možnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Schulzinger, Robert D. (1998/1984) *U. S. Diplomacy since 1900*. Oxford itn.: Oxford University Press.

Socialist Action Newspaper (Leo Schwartz: Haiti – A Case History of US Disruption, September 1999)

<http://www.socialistaction.org/news/199909/haiti.html> (4.4.2002)

Spanier, John (1992/1960) *American Foreign Policy Since World War II*. Washington D.C.: A Division of Congressional Quarterly Inc.

Stoessinger, John G. (1993/1961) *The Might of Nations, World Politics in Our Time*. New York itn.: McGraw-Hill Inc.

Stoetzer, Carlos O. (1965) *The Organization of American States*. New York int.: Frederick A. Praeger.

Tesón, Fernando R. (1997/1950) *Humanitarian Intervention: An Inquiry into Law and Morality*. New York: Transnational Publishers, Inc.

The Columbia Encyclopedia, geslo: Carlos Calvo

<http://www.bartleby.com/65/ca/Calvo-Ca.html> (3.3.2002)

The Journal of Humanitarian Assistance (Vales, Hernan: The Latin America View on the Doctrine of Humanitarian Intervention)

<http://www.jha.ac/articles/a064.htm> (12.3.2002)

The OECS (splošne informacije)

<http://www.caribisles.org/caribbean/count-09.htm> (16.3.2002)

The Road to U.S. intervention in Haiti

<http://www.cdi.org/adm/Transcripts/802/> (21.3.2002)

The Simonides Site, Military History and Archaeology (Minor Military Deployments and Actions)

<http://simonides.org/links/wars/minorwars.html#colombia1901> (3.3.2002)

The American President, Woodrow Wilson

http://www.americanpresident.org/kotrain/courses/WW/WW_Foreign_Affairs.htm
(29.7.2002)

Tillema, Herbert K., Van Wingen, John R. (1982) Law and Power in Military Intervention. *International Studies Quarterly* 26(2), 220-250.

Tribute to Yizak Rabin – Operation Entebbe

<http://www.fallenmartyrs/israel.html> (16.3.2002)

Türk, Danilo (1984) *Načelo neintervencije v mednarodnih odnosih in v mednarodnem pravu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

U.N. Nation Population Division

<http://esa.un.org/unpp/p2k0data.asp> (29.8.2002)

University of Texas-Ryan Schuchart (U.S. Foreign Intervention in Haiti)

<http://www.cwrl.utexas.edu/~daniel/syllabus/foreign/finalfr.html> (17.3.2002)

Van Wynen Thomas, Ann, Thomas, A. J. Jr (1963) *The Organization of American States*. Dallas: Southern Methodist University press.

Wiener, Jared: Bay of Pigs Report

<http://members.aol.com/yo1460/byopr/report1.html> (18.2.2002)

World History Archives: U.S. Political Intervention in Haiti from 1994 to 1995 (Bayless, Les: *The Legacy of Imperialist Intervention in Haiti*)

<http://www.hartford-hwp.com/archives/43a/065.html> (17.3.2002)

World History Archives: U.S. Political Intervention in Haiti from 1994 to 1995 (Oxfam America, news release, 8 November 1995: *NGOs Condemn USAID for Undermining Haitian Democracy*)

<http://www.hartford-hwp.com/archives/43a/193.html> (17.3.2002)

World History Archive: The Retrospective History of Guatemala (Doyle, Kate, Kornbluh, Peter: *CIA and Assassinations: The Guatemala 1954*)

<http://www.hartford-hwp.com/archives/47/156.html> (18.2.2002)

Yearbook of the United Nations (1983) 37, 211-217. New York: Department of Public Information.

Yearbook of the United Nations (1989) 43, 172-176. The Hague itn.: Martins Nijhoff Publishers.

Yearbook of the United Nations (1993) 47, 333-354. Dordrecht itn.: Martins Nijhoff Publishers.

Yearbook of the United Nations (1994) 48, 412-434. The Hague itn.: Martins Nijhoff Publishers.

